

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ HASTANELERİNDE
HASTALARA KÜTÜPHANE HİZMETİ VERİLMESİ

NAZLI KÖKSAL

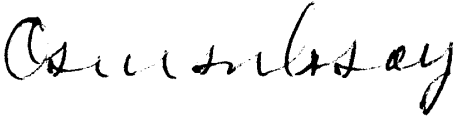
Hacettepe Üniversitesi
Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi
Yönetmeliği'nin
Kütüphanecilik Bilim Dalı İçin Öngördüğü
BİLİM UZMANLIĞI TEZİ
olarak hazırlanmıştır

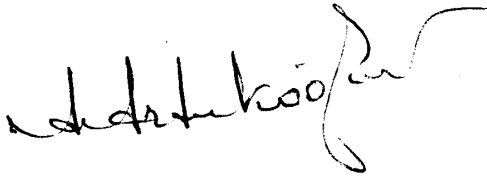
Ankara

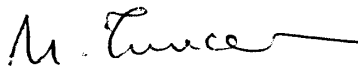
Ekim, 1978

MESEF Dekanlığına,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından, Kütüphanecilik
bilim dalında BİLİM UZMANLIĞI TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye :

Üye :

Yukardaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait
olduğunu onaylarım. / /1978.

Dekan

ÖNSÖZ

Hastalara verilen kütüphane hizmeti birçok gelişmiş ülkede uzun yıllardır uygulanmakta olan bir hizmettir. Hastaların, hastalıklarını okuma yoluyla biraz olsun unutmaları, hayata bağlanmaları ve toplumla ilişkilerini koparmamaları gibi önemli amaçları taşıyan bu hizmetin ülkemizdeki uygulamaları ise yeni yeni ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Türk kütüphaneciliğinin hemen hemen üzerine hiç eğilinmemiş bir konudur. Bu nedenlerle konuyu incelenmeye değer buldum. Bunun yanında Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde bu önemli hizmet henüz verilmemektedir. Çalışmamın Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hastalara kütüphane hizmeti verme fikrini doğuracağını, bu konuda yapılacak girişimlere ışık tutacağını umuyorum. Kanımca çalışmam, bu umutlarım gerçekleşirse asıl amacına ulaşacaktır.

Çalışmam sırasında başta uyarı ve düşüncelerinden çok yararlandığım Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bilim Dalı öğretim görevlilerinden sayın Dr. Nilüfer Tuncer'e, fikirlerini aldığım sayın Doç. Dr. İlhan Kum'a ve Dr. Lowell E. Olson'a, yardımlarını esirgemeyen sayın Doç. Dr. Adil Artukoğlu'na, hastalara kütüphane hizmeti verilmesi konusunda düşüncelerini belirten Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü sayın Yıldız Çakın'a, bu konuda fikirlerini aldığım Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nin sayın yöneticilerine, hastalıklarına karşın soruşturma sorularımı severek ya-

nıtlayan bütün hastalara, bu yanıtları değerlendiren Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi üyelerine, özellikle yardımlarını esirgemeyen sayın Dr. Ersay Gürsoy'a, yine kendilerine yöneltilen soruları yanıtlayan bölüm başkanları, doktor ve hemşirelere, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri hakkındaki sayısal bilgileri veren Tıbbi İstatistik bölümü üyelerine, istatistik yöntemleri konusunda yol gösteren istatistikçi arkadaşlarıma, bağlı oldukları hastanelerde, hastalara kütüphane hizmeti verilmesinden sorumlu olan ve bu hizmeti ayrıntılarına kadar anlatmaktan kaçınmayan kütüphaneci arkadaşlarıma ve yardımcı olan tüm arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

Nazlı Köksal

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	:iv
İÇİNDEKİLER	: vi
I. GİRİŞ	: 1
A. Amaç	: 2
B. Yöntem	: 3
C. Kaynaklar	: 5
II. HASTALARA VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETİ	: 8
A. Tanım ve amaç	: 8
B. Yurt dışında hastalara verilen kütüphane hizmeti	: 16
1. Tarihçe	: 18
2. Uygulama	: 24
a. A.B.D.	: 34
b. Kanada	: 35
c. İngiltere	: 36
d. Fransa	: 38
e. Belçika	: 39
f. İskandinav ülkeleri	: 40
g. Batı Almanya	: 43
h. Doğu Almanya	: 43
i. S.S.C.B.	: 44
j. Macaristan	: 45
C. Türkiye'de hastalara verilen kütüphane hizmeti	: 48

	<u>Sayfa No</u>
1. Uygulama	: 50
a. Ankara Hastanesi	: 51
b. Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi	: 58
c. Ankara Onkoloji Hastanesi	: 66
III. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ HASTANELERİ VE HASTALARA KÜTÜPHANE HİZMETİ	: 83
A. Hastane bölümlerindeki farklılaşmalar ve kütüphane hizmeti	: 85
1. Hastalığın niteliği, kütüphane hizmeti ve kapsam	: 85
2. Yatış süresi	: 87
B. Hastalar ve kütüphane hizmeti	: 88
1. Hastaların niteliklerindeki farklılaşmalar	: 92
a. Cinsiyet	: 92
b. Yaş	: 92
c. Eğitim durumu	: 93
2. Hastaların psikolojik durumları	: 94
3. Hastaların kütüphane hizmetleri hakkındaki görüşleri	: 96
C. Hastane yöneticileri, bölüm başkanları ve kütüphane hizmeti	:102
D. Doktorlar, hemşireler ve kütüphane hizmeti	:106
E. Hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi:	:108
1. Hizmetin Ankara İl Halk Kütüphanesi tarafından ele alınması	:109
2. Hizmetin Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından ele alınması	:110

Sayfa No

IV. HASTALARA VERİLECEK KÜTÜPHANE HİZMETİNİN HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP MERKEZİ KÜTÜPHANESİ TARAFINDAN ÖRGÜTLENMESİ	:113
A. Hizmetin gerekli öğeler açısından incelenmesi	:115
1. Okuyucu	:116
2. Kütüphaneci	:116
3. Derme	:121
4. Bütçe	:139
5. Yer	:142
6. Hizmetler	:147
a. Okuyucu hizmetleri	:147
b. Teknik hizmetler	:166
V. SONUÇ	:172
EKLER	:174
KAYNAKÇA	:187
ÖZET	:194
ENGLISH ABSTRACT	:196

I. GİRİŞ

En basit tanımıyla hastaneler hastalanan kişilerin tedavi ve bakım gördükleri kurumlardır. Hastanelerin eğitim, araştırma ve toplum hizmeti gibi birçok amaçları ve ilgi alanları vardır. Fakat temel amaçları, mümkün olan en iyi hasta bakımını sağlamalarıdır. Hastanelerin diğer amaçları, bu temel amaca ulaşmaları için yardımcı olma durumundadırlar.¹

Yardımcı amaçlardan biri olan toplum hizmeti, hastalara kütüphane hizmeti verilmeksizin gerçekleştirilemez. Çünkü günümüzde toplum hizmetleri içinde en önemlilerinden biri de kütüphane hizmetleridir. Hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi ise üzerinde tartışılmayacak kadar önem kazanmıştır.

Hastanelerin, mümkün olan en iyi hasta bakımını sağlamaları için, kütüphane hizmetlerini kapsam dışında bırakmaları gerekir. Çünkü sağlık, kişinin fiziksel, toplumsal ve ruhsal olarak iyi olması demektir. Böyle olunca hastanın toplumsal ve ruhsal bakımdan da sağlıklı olması ve iyi bir moralle hastanedeki günlerini geçirmesi de önem kazanmaktadır. Kanımızca bu da kütüphane hizmetleri ve okuma yoluyla sağlanır.

Mary James,

"Kütüphane kırık kemikleri onaramaz, hastalıklı organları ameliyat edemez ya da diğer fiziksel eksiklikleri düzeltemez, fakat zihinleri ve morali terbiye etmek aynı derecede önemli değil midir?"²

diye haklı olarak sormaktadır.

Şu halde hasta bakımının tam olarak gerçekleştirilebilmesi için hastalara kütüphane hizmetleri de verilmelidir.

Zamanla hastaneler de kütüphane hizmetinin önemini anlamış ve okumayı, hastayı toplumsal ve ruhsal bakımdan iyileştirici bir unsur olarak görmeye başlamışlardır.

A. Amaç :

Çağımızda hastalara kütüphane hizmeti verilmesi bir lüks değil, bir zorunluluk haline gelmiştir. Birçok gelişmiş ülkenin hastanelerinde uzun yıllardır verilmekte olan bu hizmetin ülkemizde de bazı yeni uygulamaları görülmektedir.

Ancak Türkiye'nin en modern hastanelerinden biri olan Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri, bu hizmeti sürekli ve olumlu bir şekilde uygulamakta gecikmiş durumdadır. Her hastane gibi bu hastanenin de hasta bakımını tam olarak gerçekleştirebilmesi için hastalarına kütüphane hizmetini etkin bir şekilde vermesi gerekmektedir.

Bu çalışmamın amacı, hastalara verilen kütüphane hizmetini genel çizgileriyle tanıtmak, bu bilgilerin ışığında, ülkemizin kütüphanecilik koşullarını ve hastanenin özel yapısını da gözönüne alarak, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hizmetin ne şekilde uygulanabileceğini ortaya çıkarmaktır. Özellikle belirtmek isterim ki, uygulamanın ne şekilde olacağını getirmeden önce, kanıtlamaya çalışacağım varsayım (hipotez) Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastaların kütüphane hizmetlerine gereksinme duydukları olacaktır.

B. Yöntem :

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hastalara kütüphane hizmeti verilmesi konulu çalışmamız sırasında bilimsel yöntemin kullanılması uygun görülmüştür.

Bir önceki bölümde belirtilen amaca ulaşmayı sağlayabilmek ve ortaya konan varsayımın doğruluğunu kanıtlamak gerekçesiyle soruşturma (anket) uygulamasına geçilmiştir. Soruşturmalar, görüşme tarzında uygulanmış ve yanıtlar anında alınmıştır. Bu nedenle yanıt alma oranı % 100 dür. Ayrıca soruşturma formlarına bağlı olmaksızın yapılan görüşmelere de yer verilmiştir.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hastalara kütüphane hizmetleri verilmesi konusundaki görüşleri elde etmek için, başta hastalar olmak üzere, hastane yöneticileri, bölüm başkanları, doktorlar, hemşireler ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürüne soruşturmalar uygulanmıştır.

Görüşme tarzında uygulanan bu soruşturmalar dört çeşittir :

1. Hastalara uygulanan (Bkz. Ek 1)
2. Hastane yöneticilerine uygulanan (Bkz. Ek 2)
3. Bölüm başkanları, doktorlar ve hemşirelere uygulanan (Bkz. Ek 3)
4. Kütüphane Müdürüne uygulanan (Bkz. Ek 4)

Hastalara uygulanan soruşturma şu amaçları taşımaktadır: Hastalar hakkındaki genel bilgileri elde etmek, kendi-

lerine verilecek kütüphane hizmetleri konusundaki görüşlerini almak. Bu soruşturmanın diğerlerine göre daha ayrıntılı olarak hazırlanmasına özen gösterilmiştir. Çünkü hizmetin esas olarak verileceği grup, hastalardır. Onlardan alınacak yanıtlara göre hizmetin gerçekleştirilmesi için girişimlerde bulunulacaktır.

Bilindiği üzere, hizmetin verilebileceği 17 hastane bölümüne ait 675 yataktaki hastaya soruşturmanın uygulanması düşünülemez. 675 hastayı temsil edecek bir grup hastanın saptanması için İstatistik biliminin "Rastgele Örneklem" yöntemi-ne başvurulmuştur. Hastalar heterojen, yani ayrı ayrı cinsten oldukları için "Tabakalı Örneklem" yöntemi de kullanılmıştır.

Hastane yöneticilerine görüşme tarzında uygulanan soruşturmada, hem kütüphane hizmetleri, hem de hastanenin yönetimle ilgili bazı işlemleri hakkında bilgi alma amacı güdülmüştür.

Bölüm başkanları, doktorlar ve hemşirelerle yapılan görüşmeler de onların kütüphane hizmeti konusundaki fikirlerini alma amacıyla yapılmıştır.

Kütüphane Müdürüne uygulanan soruşturma ise, hastalara verilecek kütüphane hizmetlerinin plânlanması ve organizasyonu konusundaki düşüncelerini alma amacını taşımaktadır.

Böylelikle soruşturma uygulanan kişilerin sayısı 204 ü hasta olmak üzere toplam olarak 259 olmuştur.

Ayrıca soruşturma formlarına bağlı olmaksızın yapılan görüşmeler, Türkiye'de hastalara kütüphane hizmeti uygulayan

kütüphanelerin sorumlularıyla yapılmıştır.

Metin içinde hastalar, doktorlar ve hemşirelerle yapılan görüşmelerin "soruşturma" adı altında, hastane yöneticileri, bölüm başkanları, Kütüphane Müdürü ve hastalara kütüphane hizmetlerini uygulayan kütüphanecilerle yapılan görüşmelerin ise "görüşme" adı altında geçirilmesi uygun görülmüştür.

Tezin yazılmasında, dipnot ve bibliyografyanın verilmesinde Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi tarafından hazırlanan yönerge³ rehber olarak alınmıştır. Dipnotların verilmesinde Türkçe kısaltmalar kullanılmıştır. Bir eserin ilk geçtiği yerde tam bilgi verilmiştir. Daha sonraki dipnotların verilmesinde kullanılan kısaltmalar aşağıda gösterilmiştir.

Yukarda adı geçen eser: y.a.g.e.

Adı geçen eser: a.g.e.

Yukarda adı geçen görüşme: y.a.g.g.

Adı geçen görüşme: a.g.g.

Yukarda adı geçen yönetmelik: y.a.g.y.

Adı geçen yönetmelik: a.g.y.

C. Kaynaklar :

Literatür taraması yapmak çalışmaya başlarken atılan ilk adım olmuştur.

Konuya ilişkin Türkçe eserleri elde etmek için "Türkiye Bibliyografyası"⁴ ve "Türkiye Makaleler Bibliyografyası"⁵-nin "Kütüphanecilik", "Psikoloji" ve "Psikolojinin alanları"

başlıkları taranmıştır. Konuyla ilişkili az sayıda eser bulunmuştur.

Yabancı kaynaklı çalışmalar için ise ilk başta "Library Literature"⁶ taranmıştır. "Hospital libraries" başlığı altında "Patient libraries" maddesi taranmış, bu başlıkla yetinilmeyip ayrıca "Public libraries" in alt başlığı olarak verilen "Services to hospitals" başlığına da bakılmıştır. Taranan diğer başlıklar arasında "Reading" ana başlığı altında "Psychological aspects" ve "Hospital patients" alt başlıkları ve "Bibliotherapy" ana başlığı da vardır. Bunların yanında konuyla daha dolaylı olarak ilgili olabilecek birçok başlıklar da taranmıştır. Konuyla ilişkili başlıkların çeşitlilik göstermesinden dolayı en fazla sayıda eser Library Literature'dan elde edilmiştir.

Daha sonra hasta psikolojisi konusunda makale bulmak amacıyla "Psychological Abstracts"⁷ taranmış, ancak doğrudan doğruya konuyla ilgili bir yayın elde edilememiştir.

"Index Medicus"⁸ da "Libraries" ve ilişkili konu başlıkları taranmış, daha çok tıp dergilerinde yayınlanmış ve Library Literature'in vermediği bazı değerli makaleler elde edilmiştir.

Konunun yabancı ülkelerde çok işlenen bir konu olduğu gözden kaçmamıştır. Elde edilen çok sayıdaki künyenin bir elemeye tâbi tutulması zorunluluğu doğmuştur.

I. Bölümün Dip Notları

1. Bloomquist, H. (ed). Library practice in hospitals; a basic guide. Cleveland: Case Western Reserve University, 1972, s. 35.
2. James, M. "Why a library?" Canadian Hospital 37 (1960), s. 44.
3. Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi. Bilim uzmanlığı ve doktora tezlerinin yazılmasında, teksirinde ve ciltlenmesinde gözönünde tutulacak standartlar (esaslar) yönergesi. Ankara: 1975.
4. Türkiye Bibliyografyası: 1960-1977. Ankara: Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü, 1961-1978.
5. Türkiye Makaleler Bibliyografyası: 1960-1977. Ankara: Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü, 1961-1978.
6. Library Literature: 1960-1977. New York: H.W.Wilson Company, 1960-1977.
7. Psychological Abstracts: 1970-1977. Washington, D.C.: American Psychological Association, 1970-1977.
8. Index Medicus: 1960-1978. Bethesda: U.S.Department of Health, Education and Welfare, National Library of Medicine, 1960-1978.

II. HASTALARA VERİLEN KÜTÜPHANE HİZMETİ

Çağımızda kütüphanelerin, toplumlar ve kişilerin yaşantılarındaki yeri ve önemi küçümsenemeyecek derecededir. Bu nedenle, halâ toplumun bir parçası olan hastaların da kuşkusuz kütüphane hizmetlerine gereksinimleri olacaktır. Hastalık durumu, genellikle kişi yaşantısının belli bir ya da birkaç devresi içinde kendini gösteren bir durumdur. Bu devreler içinde kişinin toplumun normal bir kişisi gibi, okumaması için bir neden yoktur. Hatta okumanın değeri ve etkisi hastalık devreleri sırasında daha da büyüktür. A.M.Miller'in şu sözleri fikrimizi kanıtlamaya yeterlidir, sanıyorum:

"Kitap, modern insanın doğumundan dünyadaki son gününe kadar arkadaşı olduğundan, doğal olarak hastalık sırasında da çok yüksek bir önemi vardır."¹

Mümkün olan en iyi hasta bakımını gerçekleştirmeye çalışan hastane dünyası ile her türlü toplum grubuna hizmet vermeyi amaçlayan kütüphane dünyasının hastalara kütüphane hizmeti verilmesi konusuna ciddi bir şekilde eğilmeleri gerekmektedir.

A. Tanım ve Amaç :

Çeşitli kütüphane türleri, değişik toplum gruplarının değişik özelliklerine ve gereksinmelerine göre hizmet verirler. Toplumun bir parçası olan hastalar da, birçok ayrıcalıklı özelliklerinden ötürü, değişik bir kütüphane hiz-

meti gerektirirler. Bu hizmet türü şu şekilde tanımlanabilir: Kütüphanecilik biliminin temel ilke ve tekniklerini kullanarak, hastanede belirli bir devre geçirmek zorunda olan hasta kişilere, özellik ve gereksinmelerine uygun olarak sunulan bir kütüphane hizmetidir.

Hastalara verilen kütüphane hizmetinin amaçları ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Hastalığın hasta üzerinde yarattığı psikolojik baskıyı azaltmak, hatta yok etmeye çalışmak.
2. Halâ toplumun bir parçası olduğunu hastaya kanıtlamak ve toplumdaki yerine dönmesine yardımcı olmak.
3. Doğru kitap seçimi yaparak hastanın okuma zevkini arttırmak, eğlence ve kültürel gereksinmelerini yanıtlamak.
4. Okuma dışındaki kütüphane etkinliklerine yer vermek.
5. Hastanın boş zamanlarını değerlendirilmesini sağlamak.

Bu amaçlar içinde en önemlisi ve temel olanı ilkidir. Diğer amaçlar bu amacı desteklemek üzere yerine getirilmelidir.

Hastalara verilen kütüphane hizmetinin amaçları üzerinde, en önemlisinden başlayarak, tek tek durmakta yarar görülmektedir:

1. Hastalığın hasta üzerinde yarattığı psikolojik baskıyı azaltmak, hatta yok etmeye çalışmak:

Genellikle hasta, hastaneye gelirken beraberinde duygusal bir gerginlik, huzursuzluk, can sıkıntısı, kötümserlik, hastalığı ile ilgili bazı vesveseler ve korku getirir. Bazı zamanlarda bu duygular hastanın yaşam ve toplumla ilgisini

kesmesine bile neden olurlar. Bu ağır psikolojik baskının azaltılması, hatta yok edilmesi güçlü psikolojik etkileri olan kitaplar ve okuma yoluyla sağlanabilir. Kütüphane hizmetini genellikle hastanın başucuna kadar getiren ve ona okumasını salık veren kütüphaneci, hastanın klinik yönüyle hiç ilgilenmediği için hasta üzerinde olumlu bir psikolojik etki bırakmaktadır. Hastanın kitapları ele alma hareketinin bile gerilimleri üzerinde yatıştırıcı bir etkisi olmaktadır. Kütüphaneci ve kitaplar hastayı alışık olmadığı hastane havasından uzaklaştırmakta ve belki de hastane dışında alışageldiği hayata tekrar kapılmasına neden olmaktadır.²

Okuma, çoğu kez hastaların ilgisini çekmekte, kendisini ve hastalığını düşünmesine engel olmaktadır. Sadece belli bir süre için de olsa kendisini huzursuz eden sıkıntılardan uzaklaştırmakta, rahatlaştırmakta, üstelik neşelendirmektedir. Sağlığını daha çabuk kazanmasında okumanın rolü büyüktür. Ayrıca okuma, elem içindeki bir hastaya bile hayatın yaşanmaya değer olduğunu bir kere daha hatırlatmaktadır.

M. Nefedçenko,

"Kitaplar kişiler için büyük bir neşe kaynağıdır. Hastalara, hastalıklarının, yaşantılarının ve geleceklerinin yeni görünüşünü kitaplar sağlar. Uygun olarak seçilmiş kitapların hastalar üzerinde yatıştırıcı bir etkisi vardır, olaylar üzerinde daha dengeli bir şekilde durmalarını sağlar, yaşantılarına bir tat getirir ve hastalıklarına karşı direnişlerinde destek olur."³

demekle okumanın hasta üzerindeki güçlü psikolojik etkilerini dile getirmektedir.

Hastaya, kendisine yardım etmesi için yardımcı olmak bugünün sağlık anlayışında amaç haline gelmiştir.⁴ Kütüphanecilerin hizmetleri bu olanağı hastaya sağlamaktadır.

2. Halâ toplumun bir parçası olduğunu hastaya kanıtlamak ve toplumdaki yerine dönmesine yardımcı olmak:

Kütüphanecinin, klinik yönüyle hiç ilgilenmediği için hasta üzerinde olumlu bir psikolojik etki bıraktığı ve hastayı alışık olmadığı hastane havasından uzaklaştırdığı, hastane dışında alışageldiği hayata tekrar kapılmasına neden olduğu belirtilmiştir.⁵ Gerçekten de kütüphaneciler, toplumsal yaşamla hasta arasında bir bağ oluştururlar.⁶ Bu durumda hastaya halâ toplumun bir parçası olduğunu kanıtlamak ve toplumdaki yerine dönmesine yardımcı olmak kütüphaneciye düşen bir görev olarak karşımıza çıkar.

Kütüphanecinin, hastanın ilgileneceği okuma gereçlerini ona getirmesi gerekmektedir. Hasta, toplumun diğer kişileri gibi okudukça ve bundan bir zevk aldıkça zaten kendisini toplumdan kopmuş saymayacaktır.

Ayrıca, örneğin yeni sakatlanmış bir kişiye kendisi için halâ açık olan olanakları göstermek yine kütüphanecinin görevidir. Kişi, sakatlığı ile ilgili yayınlarla karşı karşıya getirilirse hastaneden çıktıktan sonra toplumdaki yerine daha rahat bir şekilde kavuşacaktır.⁷ Hastaneden çıktıktan sonra nasıl bir iş yapabileceklerini bilmeyen hastalara okuma gereçleri yoluyla kütüphanecilerin yardımcı oldukları çok görülmüştür.

Şu halde kütüphanecinin çabasıyla verilen kütüphane hizmetleri toplumla hasta arasındaki bağların artmasını sağlamaktadır. Bu da hastanelerin kurmak ve devam ettirmek istedikleri bir husus olmalıdır.⁸

Ayrıca hastaneler ve toplum arasındaki duvarlar alçaldıkça, hastalara verilen kütüphane hizmetleri, kütüphanecilik bilimi için de evrensel bir anlam kazanacaktır.⁹

3. Doğru kitap seçimi yaparak hastanın okuma zevkini arttırmak, eğlence ve kültürel gereksinmelerini yanıtlamak:

Okumanın hastaların psikolojik durumları üzerinde yapacağı etkiden söz etmiştik. Bu etkinin önemli bir yönü de hastalara verilecek okuma gereçlerinin doğru olarak, yani hastanın özelliği ve gereksinmesine göre seçilmesidir. Bu seçim öyle yapılmalıdır ki mümkün olan en çabuk iyileştirme başarılabilin.

Eğer kütüphaneci doğru kitabı doğru hastaya doğru zamanda verir ya da önerirse, hasta kitapların kendisi için neler yapabileceğini anlayacaktır.¹⁰ Herşeyden önce hastanın okuma zevki arttırılacaktır.

Eğlendirici okumanın hastanın toparlanmasına katkısı küçümsenemeyecek derecededir.¹¹ Pek çok hasta kütüphanesi, dermesi içinde eğlendirici yayınlara yer vermeye özen gösterir.

Ancak zamanla, hastanelerde okumanın sadece eğlendirici ve vakit geçirtici yayınlara dayandırılmaması gerektiği fikri benimsenmiş, üstelik hastayı bu tip yayınlara içeren kaçış edebiyatından uzaklaştırma girişimlerinde bile bu-

lunulmuştur. Bu tip okuma gereçlerinin yerine hastanın ekonomik, toplumsal, siyasal, mesleklere ait, güncel olaylara ait ve tarihsel yayınları okumasının daha yararlı olacağı ve böylelikle hastanın daha geniş anlayışa sahip bir kişi olacağı fikri savunulmuştur.¹²

Toparlanmalarına katkılarından dolayı, hastaları eğlendirici ve vakit geçirici okuma gereçlerinden yoksun bırakmamak gerekir. Ancak bunlara ek olarak, hastanın bilgisini arttırması, kendisi dışındaki ilgilerini geliştirebilmesi için yukarda tipleri belirtilen eserlere de yer verilebilir. Bu tip eserlerle hastanın kültürel gereksinimleri yanıtlanacaktır.

Hastanın kendi özel sorununu anlamasına yardım edici kitaplar çok yararlıdır. Okuma yoluyla sorununun tek yani sadece kendisinde olmadığını anlarsa, sorunu çok daha az ürkütücü gelecektir.

Hasta kişilere kesinlikle verilmemesi gereken kitap türleri kötümser ve karamsar olanlardır. Çünkü böyle bir eseri okuduktan sonra, hasta büyük bir olasılıkla kendi durumunu daha da acı bulacaktır.¹³

Hastalara hastalıklarını anlatan eserler vermekten de kaçınmak gerekir. Çünkü hasta, belki de anlatılanları yanlış anlayacak ve karamsarlığa düşecektir. Doktorunun, hastalığı hakkında vereceği bilgiyle yetinmesi bir hastanın yapacağı en doğru harekettir.

4. Okuma dışındaki kütüphane etkinliklerine yer vermek:
Hastanın kendisinin dışındaki ilgilerini kamçulamak

üzere kütüphane çok çeşitli şekillerde yardımcı olabilir. Hastaların birçoğu, özellikle uzun süre yatanlar için okuma gereçlerinin getirilmesi yetmemektedir. Bu yüzden birçok kütüphane, daha başka etkinlikler de getirmiştir. Örneğin bilmece ve kelime oyunlarına yer verme, hikâye saatleri ve kitaplar üzerinde tartışmalar düzenleme, müzik dinleme olanakları hazırlama, gönüllü kişilerin hastalara kitap okumalarını sağlama, konuşan kitapları dinletme, konferans ve diğer programlarla bağlantılı olarak gör-işit araçlarından yararlandırma, bu etkinlikler arasında yer almaktadır. Hepsinin kanıtlanmış değerleri vardır.¹⁴

5. Hastanın boş zamanlarını değerlendirmesini sağlamak:

Bugünün insanı çok dolu bir hayat yaşamaktadır. Genellikle okumaya ayıracak zamanı ya çok azdır ya da hiç yoktur. Ancak hastaneye düşerse durum değişir. Hastanede, kişinin doktorun gelişi, tedavi, yemek ve ziyaret saatleri dışında bekleyebileceği birşey yoktur. Böyle olunca kendisine çok fazla boş zaman kalacaktır. Kütüphanenin amaçlarından biri de hastanın çok olan boş zamanlarını değerlendirmesini sağlamaktır. Hastanın özellik ve gereksinmelerine uygun olarak seçilmiş bir kitapla boş zamanın yol açtığı can sıkıntısı giderilebilir. Hasta kitabı okurken artık hastanede değil, uzaklardadır. Böylece okuma zevki, öğrenme ve toparlanma ile zaman geçer.¹⁵

Hastalara verilen kütüphane hizmetlerinde çok özel bir yeri olan Bibliyoterapi, yani kitapla tedavi konusuna değinmeden geçemeyeceğiz. Bibliyoterapinin ne olduğunu analatabil-

mek için öncelikle bazı tanımların verilmesinde yarar görülmektedir:

Webster's Third New International Dictionary'de şöyle iki tanım verilmektedir.

"Bibliyoterapi: Tıpta ve Psikiyatride, seçilmiş okuma gereçlerinin tedaviye yardımcı olarak kullanılmaları; Yönlendirilmiş okuma yoluyla kişisel sorunların çözümünde rehberlik."¹⁶

Dorland's Illustrated Medical Dictionary'de verilen tanım ise,

"Bibliyoterapi: Sinir hastalıklarının tedavisinde kitapların okunması işlemidir."¹⁷

şeklindedir.

Margaret E.Munroe ise bibliyoterapiyi,

"Okuyucu üzerinde okumanın sağlıklı etkisidir."¹⁸

diye tanımlamaktadır.

Bu tanımlardan sonuncusu çok tutunan bir tanımdır, ancak sağlıklı etkisi de olsa her türlü okuma bibliyoterapi olarak değerlendirilemez. Belirli kuralların olması gerekmektedir. M.T. Moody, formülü şu şekilde vermektedir:

"İyi kitap seçimi + Kişisel rehberlik + belirli amaç = Tedavi."¹⁹

Görülüyor ki kitap tıpkı bir ilaç gibi tedavi amacıyla kullanılmaktadır. Hastalığın özelliğine ve hastanın kişisel gereksinmesine en uygun düşecek kitapların dikkatlice seçimi ve derinlemesine kişisel okuma rehberliği hastanın tedavisi için uygulanmaktadır. Okumanın, hasta üzerindeki iyileştirici etkisinin de daha sonra araştırılması gerekmektedir. Bibliyo-

terapi geçen yüzyılın başlarından beri bilinmekte, bir bilim ve sanat olduğu ileri sürülmektedir.

Bibliyoterapinin uygulama alanı içine sadece sinir ve akıl hastalıkları girecek diye bir kayıt yoktur. Pek çok durum ortopedi, artrit ve tüberküloz hastaları gibi uzun süre yatan hastalar için de bibliyoterapinin uygulanabileceğini göstermektedir.²⁰

Bibliyoterapi deyimini üzerinde literatürde bir kavram kargaşalığı olduğu görülmektedir. Bazan bibliyoterapi, yukarıda belirtildiği üzere, kitapların ilaç gibi tedavi amacıyla kullanıldığı anlamını taşımakta, bazan de sağlığı ve morali etkileyici her türlü okuma bibliyoterapi olarak alınmaktadır.

Bibliyoterapi, sağlığı ve morali etkileyici, her türlü, özellikle eğlendirici okutma değil, özel tekniklerle uygulanan, hastanın özel durumuna göre seçilmiş kitaplarla ve derinlemesine kişisel okuma rehberliği ile sunulan bir tedavi türüdür.

Çalışmamız, hastaların sağlığı ve moralini etkileyecek, onların hastanedeki günlerini iyi geçirmesini sağlayacak kütüphane hizmetlerinin verilmesiyle ilgilidir. Apayrı bir tedavi türü olan bibliyoterapi bu nedenle çalışmamızın kapsamı dışında bırakılmıştır.

B. Yurt dışında hastalara verilen kütüphane hizmeti:

"Herkes için kitap" kavramı, hastalar da dahil olmak üzere dünyadaki her kişinin kitaplara ulaşmasını amaçlamaktadır. Bu kavram yurdumuzun dışındaki birçok ülkede gelişmişli-

ğın sonucu olarak iyice anlaşılması, hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi uzun yıllardan beri gerçekleştirilebilmiştir. Kütüphane hizmetlerinin toplumdaki hasta kişilere kadar etkin ve yaygın bir şekilde götürülebilmesi gelişmiş ülkeye olmanın belirtilerinden ve sonuçlarından biridir. Gelişmiş ülkeler her türlü ekonomik, toplumsal ve eğitim sorunları gibi çok önemli sorunlarını büyük ölçüde çözdükten sonra bu hizmeti yüksek boyutlara ulaştırmışlar ve etkin bir şekilde hastalara götürebilmişlerdir.

Gelişmişliğin belirtisi ve sonucu olarak ortaya çıkan hasta kütüphaneleri hizmetleri kuşkusuz pek çok ülkede uygulanmaktadır. Ancak bu çalışmamızın kapsamı içine kütüphane hizmetlerini etkin bir şekilde hastalara sunan ülkelerin hepsinin alındığı savını ileri süreceğiz değiliz. Bununla beraber, çalışmamızın kapsamı içine alınan ülkeler sayıca az değildirler. Bu nedenle, hastalara kütüphane hizmetini veren diğer ülkeleri de az çok temsil edecek durumdadırlar. Ayrıca bu ülkelerde hastalara verilen kütüphane hizmetleri hakkındaki bilgi, kütüphanecilik ve tıp literatürüne, hizmet veren diğer ülkelere göre daha çok yansımış durumdadır.

Sonuç olarak, kapsam içine alınan örneklerin yurt dışında hastalara verilen kütüphane hizmetini anlatmak bakımından yeterli olacağı kanısındayız. Örnek olarak alınan ülkeler, A.B.D., Kanada, İngiltere, Fransa, Belçika, İskandinav ülkeleri (İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya), Batı Almanya, Doğu Almanya, S.S.C.B. ve Macaristan'dır.

1. Tarihçe :

Hastalara verilen kütüphane hizmetinin ne gibi yollar-
dan geçerek günümüze kadar geldiğine değinmekte yarar görül-
mektedir.

Bu hizmet türünün uzun bir tarihi vardır. M.S. 2. yüz-
yılda Bergama'da bir hasta kütüphanesinin var olduğu bilin-
mektedir. 13. yüzyılda Kahire'deki El Mansur Hastanesi'nde
hastaların iyileşmeleri ve toparlanmalarına yardımcı olmak
amacıyla Kur'an okunmuştur.²¹ 1796 tarihinde York'ta bulunan
Quaker Akıl Hastalıkları Hastanesi hastalar için bir kütüpha-
ne kurmuştur. Massachusetts'deki Genel Hastane'nin hastalar
için ilgi çekici ve eğlendirici kitapların bulunduğu bir kü-
tüphane oluşturması ise 1821 yılına rastlamaktadır.²²

Bu hizmet asıl gelişimini, I. Dünya Savaşı (1914-1918)
sırasında ve savaştan sonra göstermiş ve meslekten kütüphaneciler-
in elinde güçlenmiştir. Hizmet, savaş sırasında yaralı
askerlere kitap sağlama ve okutma şeklinde başlatılmıştır.
Kızıl Haç Örgütü bu görevi yüklenmiştir. Savaştan sonra, sa-
vaşa katılmış olan bazı ülkelerde hizmet bu temeller üstünde
hızlı bir gelişme göstermiştir. Örneğin A.B.D.'de, savaştan
sonra askerler için kurulan hastanelerde hizmet kütüphaneciler-
in elinde güçlendirilmiştir. İngiltere'de de bu hizmet savaş
deneylerinden yararlanılarak geliştirilmiştir.²³ Fransa'da
ise savaşa katılmış bir hemşire tarafından, Kızıl Haç Örgü-
tü'nden alınmış kitaplarla hizmet verilmeye başlanmıştır.²⁴

Savaşa katılmamış olan bazı ülkelerde ise, örneğin İs-

kandinav ülkelerinde, hizmetin temelleri doğal olarak savaş deneylerine dayanmamaktadır. Örneğin İsveç'te 1920 yılında çıkan Kütüphane Kanunu hasta kütüphaneleri hizmetinin başlatılmasına yer vermiştir. Bu ülkede hizmet halk kütüphanelerinin hastanalara kitap götürmesiyle başlatılmıştır.²⁵ Danimarka'da da 1926 yılında hasta kütüphaneleri ülkenin halk kütüphanelerinin bölümleri olarak başlatılmıştır.²⁶ Norveç'te hizmet yine 1926 yılında halk kütüphanelerinin desteği ile ilk adımlarını atmıştır.²⁷

A.B.D. ve İngiltere'de hastalara kütüphane hizmetleri, bir yandan savaş günleri hizmetlerinin bir devamı olarak geliştirilirken, bir yandan da halk kütüphaneleri hastalara hizmeti götürmeye başlamışlardır. A.B.D.'de 1925 yılında Cleveland Halk Kütüphanesi'nin bir uzantısı olarak Hastane Bölümü'nün kurulmasıyla, ilk organize edilmiş hasta kütüphanesi hizmeti de yine aynı yıl içinde başlatılmıştır.²⁸ 1928 yılında Buffalo'daki Şehir Hastanesi'ne halk kütüphanesinin kitap götürmesi de kayda değer bir olaydır.²⁹

1920 lerde bu şekilde kurulan ve geliştirilmeye başlanan hastalara kütüphane hizmetleri, 1930 larda daha da büyük atılımlarla karşılaşmışlardır.

A.B.D.'de hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi 1930 larda büyük bir gelişme göstermiştir. Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nin (A.L.A.: American Library Association) hizmetlerin geliştirilmesinde büyük ölçüde katkısı olmuştur. Birçok halk kütüphanesi hastanelere kütüphane hizmetleri götürmeye devam etmiştir.

İngiltere'de de 1930 larda hastalara kütüphane hizmetleri geliştirilmiştir. Ancak bu tip kütüphane hizmetinden zaman zaman ve yer yer hem hastane, hem de halk kütüphanesi otoritelerinin sorumlu olmaları, bir birlik sağlanamamasına ve bazı aksaklıkların daha bu yıllarda ortaya çıkmasına neden olmuştur.³⁰

Finlandiya'da ilk hasta kütüphanesi hizmeti 1930 larda başlatılmış, II. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar çok az ilerleme gösterebilmiştir.³¹

Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu'nun (I.F.L.A.: International Federation of Library Associations) hastaneler için bir alt komite kurması 1932 yılına rastlamaktadır.³² Bu atılımın uluslararası bir kütüphanecilik örgütü tarafından, daha o tarihte yapılması, kayda değer önemli bir olaydır. Bugün bu alt komite, Hastane Kütüphaneleri Alt Bölümü (Libraries in Hospitals Subsection) adını taşımaktadır.

1934 yılında, İngiltere'de hastane kütüphaneleri için yeni bir ilgi uyanmışken, Hastane Kütüphanecileri Birliği (Guild of Hospital Libraries) kurulmuştur. Bu birlik 1953 yılına kadar etkinliğini sürdürmüştür.³³

Belçika'da, Belçika Sanatoryum ve Hastane Kütüphaneleri Ulusal Konseyi, ülkenin sanatoryum ve hastanelerinde hasta kütüphaneleri kurmak amacıyla Belçika Kızıl Haç'ı tarafından 1936 yılında oluşturulmuştur. Bu konsey ilk hasta kütüphanesini 1937 yılında kurmuştur.³⁴

Fransa'da 1937 yılında Hastane Kütüphaneleri Derneği (A.B.H.: Association des Bibliothèques d'Hôpitaux) sadece Lyon

şehri ve çevresinde etkinliğini sürdürmek amacıyla kurulmuş ve çalışmaya başlamıştır.³⁵

1930'larda birçok ülkelerde ve uluslararası alanda hastalara kütüphane hizmetleri konusunda atılımlar yapılmış, bunların olumlu sonuçları da alınmıştır.

1939 yılında II. Dünya Savaşı (1939-1945) başlamıştır. Bu savaşta yaralanan askerlerin bulunduğu hastanelerde, kütüphane hizmetinin verildiğine dair bir kayda rastlanmamıştır. Büyük bir olasılıkla bu devre içinde de yaralılara kütüphane hizmeti verilmiştir. Ancak I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, hizmetin gelişmesini kamçılayan ve etkileyen yönü fazla değildir.

II. Dünya Savaşı'nın araya girmesi, hastalara kütüphane hizmetlerinin o güne kadar yapmış olduğu aşamaları geriletememiş, ancak savaşa katılan ülkelerde doğal olarak durgunluklar görülmüştür. Örneğin Finlandiya'da 1930 larda başlatılan hizmet, bu savaşla bir durgunluk devresine girmiştir. 1945 yılında hasta kütüphaneleri yeniden önem kazanmış ve Helsinki'de bir hastanede halk kütüphanesinin bir bölümü olarak hizmet yeniden verilmeye başlanmıştır.³⁶

Savaş sırasındaki durgunluktan sonra daha başka ülkelerde de önemli atılımlar yapılmıştır. Örneğin Norveç'te ilk olarak 1946 yılında devlet, hasta kütüphanelerine gelir sağlamıştır. O zamana kadar hizmet gönüllü kuruluşlarının katkı ve çabalarına dayandırılmıştır.³⁷

1950 lerde Belçika'da önemli ilerlemeler olmuştur. 1951 yılında Belçika Sanatoryum ve Hastane Kütüphaneleri Ulusal Kon-

seyi tarafından bir Merkezî Ödünç Verme Kütüphanesi kurulmuştur. Sanatoryum ve hastane kütüphanelerinin dermeleri, zaman zaman bu merkezden alınan kitaplarla değiştirilmiştir. Böylelikle hizmetin geliştirilmesi sağlanmıştır.³⁸

1956 yılında Amerikan Kütüphaneciler Derneği'ne bağlı bir alt dernek olarak Hastane ve Kurum Kütüphaneleri Derneği (A.H.I.L.: Association of Hospital and Institution Libraries) kurulmuştur. Bu alt dernek, hastalara verilen kütüphane hizmetlerinde çıkan sorunların çözümlenmesinde yardımcı olmaya, o tarihten beri çalışmaktadır. Yaptığı ilk iş, hasta kütüphaneleri için standartları hazırlamak olmuştur.³⁹

Yine A.B.D.'de 1957 yılında Birleşmiş Hastane Fonu (U.H.F.: United Hospital Fund) hastalara kütüphane hizmetinin verilmesi konusuna el atmıştır.⁴⁰

Hastane ve Kurum Kütüphaneleri Derneği ile Birleşmiş Hastane Fonu'nun bütün çabalarına karşın, 1930 larda çok hızlı gelişen hasta kütüphanelerinin son 30 yıldır, hastanelerin ilerlemesine paralel olarak gelişemedikleri daha ağır bir tempoda ilerlemenin gerçekleştirildiği belirtilmektedir.⁴¹

1960 larda, hasta kütüphaneleriyle ilgilenmek üzere bazı çalışma grupları oluşturulmuştur.

1960 da Batı Almanya'da Hastane Çalışmaları Grubu adı altında bir grup kurulmuştur.⁴²

İngiltere'deki Kütüphane Derneği'nin (L.A.: Library Association) alt bölümü olarak Hastane Kütüphaneleri ve Engelli Okuyucular Grubu'nun (Hospital Libraries and Handicapped

Readers' Group) kurulması ise 1962 yılına rastlamaktadır.⁴³ Bu grup aslında, 1934-1953 yılları arasında çalışmalarını sürdüren Hastane Kütüphanecileri Birliği'nin bir devamı olarak ele alınabilir.

Doğu Almanya'da Alman Kütüphaneler Derneği'nin alt bölümü olan Hasta Kütüphaneleri Bölümü 1965 yılında kurulmuştur.⁴⁴

Kurulan bu çalışma gruplarının dışında, bu yıllar içinde daha başka etkinlikler de olmuştur. S.S.C.B.'nde hasta kütüphaneleri sorunu 1962 yılında ülke çapında çözümlenirken,⁴⁵ 1964 yılında Danimarka'da çıkartılan Halk Kütüphaneleri Kanunu ile hasta kütüphaneleri, resmen yerlerini almışlar, bu tarihten sonra daha da büyük ilerlemeler kaydetmişlerdir.⁴⁶

1965 yılı, hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi konusundaki standartların hazırlanması bakımından verimli bir yıl olmuştur.

Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu tarafından 1965 yılı içinde çıkartılan standartlar, hasta kütüphaneleri için personel, yer, derme ve bütçe v.b. hususları içine almaktadır.⁴⁷ Henüz bu konuda standartlarını ortaya koymamış ülkeler için bir rehber olma durumundadır.

Yine aynı yıl içinde İngiltere'de Kütüphane Derneği'nin, Hastane Kütüphaneleri ve Engelli Okuyucular Grubu tarafından standartlar çıkartılmıştır.⁴⁸

Başlangıcından 1965 yılına kadar gelerek, hastalara kütüphane hizmetlerinin tarihçesi hakkında yeterli bilginin verildiği kanısındayız.

2. Uygulama :

Hastaların okumalarındaki psikolojik etkenlerin her ülkede aynı olduğu savunulmakta, ancak ülkenin kütüphane koşullarına bağlı olarak, yönetim ilkelerinin ve uygulama yöntemlerinin ülkeden ülkeye değişebileceği ileri sürülmektedir.⁴⁹ Adı geçen ülkelerde de hastalara kütüphane hizmetlerinin uygulanması bazan benzerlikler, bazan da ayrılıklar göstermektedir.

İskandinav ülkelerinde bu hizmet halk kütüphaneleri tarafından karşılanırken, Belçika ve Fransa gibi ülkelerde bir dernek ya da örgüt tarafından gönüllü kişileri kullanarak sağlanmaktadır. Batı Almanya, Doğu Almanya, S.S.C.B. ve Macaristan gibi ülkelerde ise hastane bünyesi içinde kurulmuş kütüphanelerle bu hizmet verilmektedir. A.B.D., Kanada ve İngiltere'de ise hastalara verilen kütüphane hizmetlerinde tam bir birliğin sağlanamadığı görülmektedir. Şöyle ki, A.B.D.'de hastalara kütüphane hizmetini çoğunlukla halk kütüphaneleri karşılamakla beraber, bu hizmetin hastaneler içinde kurulmuş kütüphanelerle de karşılandığı olmaktadır. Kanada'da halk kütüphanelerinin yanı sıra, hastanelerde kurulmuş kütüphaneler de hizmeti hastalara götürmektedir. Buralarda gönüllü kuruluşları tarafından hizmet sunulmaktadır. İngiltere'de ise hem halk kütüphaneleri, hem bazı örgütlere bağlı gönüllü kişiler kütüphane hizmetini hastalara götürmekte, hem de hastanelerde kurulmuş kütüphanelerle hizmet verilmektedir.

Bütün bu ülkelerde çeşitli uygulamaların geçerli ol-

duğu görülmektedir. Aslında günümüzde hastalara kütüphane hizmetini hangi kuruluşların yürüteceği ve bu hizmetten sorumlu olacağı büyük bir tartışma konusudur. Ancak genellikle halk kütüphanelerinin hastalara hizmet götürmesi fikrinde birleşildiği görülmektedir.

Halk kütüphaneleri, sadece halk için genel kütüphane hizmetlerini değil, aynı zamanda toplumun çeşitli kesimleri için özelleştirilmiş kütüphane hizmetlerini de verme sorumluluğunu üzerlerine almış kütüphanelerdir.⁵⁰ Toplumun çeşitli kesimleri denirken, halk kütüphanelerini normal bir kişi gibi kullanamayacak durumda olan kesimler kastedilmektedir. Kör, sağır ve sakatlar gibi fiziksel engeli olanlar, yaşıllar ve hastalar bu kesimin içinde yer alırlar ve özelleştirilmiş kütüphane hizmetlerine gereksinme duyarlar. "Herkes için kitap" fikrini benimsemiş olan halk kütüphaneleri özelleştirilmiş kütüphane hizmetlerini bu kişilerin ayaklarına kadar götürürler. Toplumun bir parçası olan hastanelerde yatan hastalara da kütüphane hizmetlerini götürmeleri görevlerinden biri olmaktadır.

B. Holmström,

"Hasta kütüphanesi halk kütüphanesidir."

demekte ve hasta kişinin halk kütüphaneleriyle aynı kalite ve aynı standartta bir kütüphane hizmeti görmeye hakkının olduğunu belirtmektedir.⁵¹

Bu hizmet çoğunlukla halk kütüphanesinin hastane içinde kurulmuş bir bölüm kütüphanesinden verilmektedir. Hastane, kütüphane için yer hazırlama, döşeme, kitap arabaları da dahil

olmak üzere araç ve gereçleri sağlama işini üzerine almakta, halk kütüphanesi de derme ve personeli sağlamaktadır.⁵² Genellikle devletin halk kütüphaneleri için ayırdığı bütçenin bir kısmı hastalara hizmet için kullanılmaktadır. Halk kütüphaneleri hastane içinde bir bölüm kuramazlarsa, gezici kütüphaneleriyle hizmeti hastaneye götürme yolunu seçmektedirler.⁵³

Genellikle halk kütüphaneleri, hizmeti hastaneye getirirken sadece hastaların değil, hastane personelinin de okuma gereksinmelerini karşılamak sorumluluğunu üzerlerine almaktadırlar. Halk kütüphanelerine gitmeye belki de zamanları olmayan ama yine de bu tür kütüphanenin hizmetine gereksinme duyan bu grup, hastalarla birlikte önemli bir okuyucu kitlesi oluşturmaktadırlar.⁵⁴

Bazı halk kütüphaneleri, hastalara kütüphane hizmetini, şu gerekçeyle vermek istemezler: Hastalara, özellikle bulaşıcı hastalığı olanlara kitap vermekte bir risk söz konusudur. Kitaplar yoluyla mikrop, toplumun diğer kişilerine dağılabilir. Bu nedenle hasta kütüphaneleri ayrı olarak oluşturulmalı, halk kütüphaneleri hizmeti hastalara götürmemeli fikrini savunanlar vardır.⁵⁵ Bu gerekçede kuşkusuz bir gerçek payı bulunmaktadır. Fakat bazı halk kütüphaneleri ayrı bir hasta dermesi oluşturmakla beraber, çoğu zaman toplumun diğer kişilerine mikrobun taşınması olasılığını bile hiçe sayarak kütüphanelerinin bütün dermelerini hastalara açık tutmaktadırlar.⁵⁶

Hastaların kütüphane gereksinmeleri için halk kütüphanelerinin desteğinden yararlanan birçok ülkede, hizmetlerin

genellikle etkin ve olumlu bir şekilde verildiği görülmektedir.

Bir dernek ya da örgüt tarafından, gönüllü kişilerin kullanılmasıyla hastalara kütüphane hizmetlerinin verildiğine de rastlanmaktadır. Bu tip hizmetin temelleri, hatırlanacağı üzere, I. Dünya Savaşı sırasında yaralı askerlere kitap sağlama ve okutma görevini yüklenmiş ve hastalara kütüphane hizmetini başlatmış olan Kızıl Haç Örgütü'nün çabalarına dayanmaktadır.⁵⁷ Bu örgüt, St. John Örgütü ile birlikte savaş sonrasında hastalara verilen kütüphane hizmetlerini gönüllü kişilerle sürdürmüştür. Ayrıca çeşitli derneklere bağlı gönüllüler bazı ülkelerde bu işi yüklenmişlerdir. Günümüzde hâlâ gönüllülerin hastalara kütüphane hizmetine katkıları vardır.

Ancak gönüllüler tarafından verilen kütüphane hizmetleri günümüzde bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Gönüllü kişileri bulmak ve onları eğitmek gittikçe zorlaşmaktadır.⁵⁸ Gönüllü kişi bulunamayınca onun yerine ücretli personel tutmak gerekmektedir ki bu da hizmete masraf eklemek demektir.⁵⁹

Son yıllarda genellikle gönüllülerin bağlı oldukları örgüt ve dernekler de kavramışlardır ki, hastalara kütüphane hizmetini en etkin bir biçimde verecek olan kuruluşlar halk kütüphaneleridir. Bu nedenle yavaş yavaş yerlerini bu kütüphanelere bırakmaya başlamışlardır.⁶⁰

Bununla beraber, gönüllülerin aracılığı ile bu hizmeti olumlu bir şekilde uygulayan ülkeler de yok değildir. Ör-

neğin, Belçika ve Fransa bunlardandır. Ancak her iki ülkede de son yıllarda gönüllüler tarafından verilen hasta kütüphanesi hizmetlerinin halk kütüphaneleriyle işbirliği halinde yürütülmesi önerilmektedir.

Genellikle gönüllü kuruluşları derme ve dağıtıcıları sağlamaktadırlar. Hastane ise, yeri, rafları, araç-gereçleri ve bu arada gerekirse kitap arabalarını vermektedir.⁶¹

Gönüllü kuruluşların çalıştığı hastanelerde, hizmet verilen kesim genellikle sadece hastalardır. Hastane personeline, kütüphaneye gitme olanakları olduğu gerekçesiyle hizmet götürmezler.

Hastanelerin kendi bünyeleri içinde kurulmuş kütüphanelerle hastalara hizmet verilmesi de az rastlanan bir olay değildir.

Hastanelerin kütüphanelerden yararlanacak iki ayrı grubu vardır:

1- Tıp ve ilişkili mesleklerden olanlar

2- Hastalar ve hastane personeli⁶²

Genellikle bu grupların yararlanabileceği iki tip kütüphane bulunmaktadır:

1- Öğretim, araştırma ve teknik programlar için hizmet veren, tıp ve ilişkili mesleklerden olanların yararlanabilecekleri tıp kütüphaneleri

2- Kişisel gelişme ve ilgiyi kamçulamak, yüksek moral sağlamak amacıyla hizmet veren, hastaların ve hastane personelinin yararlanabilecekleri genel kütüphaneler.⁶³

Hastanelerde bazan bu kütüphanelerin ikisi birden, bazan da sadece biri bulunmaktadır. İkisinin birden bulunduğu durumlarda, ayrı bir dermesi olan genel kütüphanenin tıp kütüphanesinden bağımsız olarak çalışmalarını sürdürdüğü çok görülmüştür. Halk kütüphaneleriyle işbirliği yapan genel hastane kütüphaneleri vardır. Bazan da bu iki tip kütüphane birleştirilmekte ve tek kütüphane olarak hizmet vermektedir.

Son yıllarda, hastanelerde Birleşmiş (İntegre) Hastane Kütüphaneleri diye anılan bu tek kütüphaneler çok geçerli olmaya başlamışlardır. Bu kütüphaneler, hem tıp ve ilişkili mesleklerden olanlara, hem de hastalara ve hastane personeline hizmet vermektedirler. Tek bir bütçe ve tek bir yönetim altında hizmet yürütülmektedir.⁶⁴ Bu tıp kütüphanelerde de hastalar ve hastane personeli için yine ayrı bir derme vardır. Birleşmiş hastane kütüphaneleri de, hastalar ve hastane personeli söz konusu olduğu zaman, halk kütüphaneleriyle işbirliği yapma yoluna gitmektedirler. Bugün A.B.D. ve İngiltere'de yer yer, S.S.C.B.'nde ülke çapında birleşmiş hastane kütüphaneleriyle hizmet sağlanmaktadır.

Ancak birleşmiş hastane kütüphanelerinin kapsamı içine hastaların ve hastane personelinin alınıp alınmaması gerçekten bugüne kadar süregelen bir tartışma konusu olmuştur. Bu kesimin kapsam dışında bırakılmasını savunanların gerekçeleri şöyledir:

1- Birleşmiş hastane kütüphanesi hem meslekten, hem de halk düzeyindeki personele ve hastalara hizmet veremez. Bu grupların kütüphane hizmetleri açısından gereksinimleri farklıdır.

2- Bir hastanede tıp kütüphaneleri ve genel kütüphaneler fiziksel olarak ayrılmalıdırlar. Aksi halde hastalar tıp bilgisine ulaşabilirler ki bu kendileri için çok sakıncalıdır.⁶⁵

Tıp, hemşirelik, diş hekimliği kütüphanelerinin birleştirilmesiyle, birleşmiş hastane kütüphaneleri oluşturulabilir. Ancak yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü bu kütüphaneler, hastalara hizmet vermemelidirler. Bu durumda hastalara kütüphane hizmetinin en iyi şekilde halk kütüphaneleri tarafından verileceği belirtilmektedir. Zaten halk kütüphaneleri toplumun çeşitli kesimlerine, bu arada hastanede yatan hastalara da özelleştirilmiş kütüphane hizmetleri verme sorumluluğunu üzerlerine almışlardır.⁶⁶

Ayrıca hem tıp mesleğinden olanlara, hem hastane personeline ve hastalara hizmet, aynı kütüphane içinde ve aynı kütüphaneci tarafından verilirse kesinlikle biri ya da diğeri ikinci derecede önem kazanacaktır.⁶⁷

Bu tartışmalar daha çok A.B.D. ve İngiltere'de yapılmaktadır. S.S.C.B.'nde birleşik hastane kütüphaneleri ülke çapında başarıyla yürütülmektedir. Ancak halk kütüphaneleriyle sürekli bir bağlantı ve işbirliği kurulmuş durumdadır.⁶⁸

Hastalara kütüphane hizmetlerinin sağlanmasında ne çeşit bir uygulama olursa olsun, bu uygulamanın daha yaygın, etkin ve olumlu bir şekilde verilebilmesi, geniş ölçüde kütüphane derneklerinin konuyla ilgili alt bölümlerinin katkılarına bağlıdır. Uluslararası ve ulusal olan bu alt bölümlerin çalışmalarına değinmeyi yararlı buluyoruz.

Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu'nun (I.F.L.A.) Hastane Kütüphaneleri Alt Bölümü'nün uluslararası alanda çabaları görülmektedir. Henüz hastalara kütüphane hizmetlerini kurmamış ülkelere bu alt bölüm yol göstermekte, bu konuda standartlarını ortaya koymamış ülkelere kendi çıkarttığı standartlarla ışık tutmaktadır. Derneğin, hasta kütüphaneleri hizmetleriyle ilgili yayınları genellikle çeşitli ülkelerdeki durumu bildirmektedir.⁶⁹

Amerikan Kütüphaneciler Derneği'nin bir alt derneği olarak kurulmuş olan Hastane ve Kurum Kütüphaneleri Derneği (A.H.I.L.), A.B.D.'de hastalara kütüphane hizmetleriyle ilgili sorunları çözmeye çalışmaktadır. Bu alt dernek hasta kütüphaneleriyle ilgili programların tasarlanmasında, personel sorunlarında ve bu hizmetin plânlanmasında yol göstericiliğe gereksinme duyan kütüphanelere yardımcı olmaktadır.⁷⁰ A.B.D.'de tıp, tıp kütüphaneleri ve hastanelerle ilgili ulusal dernekler, hastanelerde tıp mesleğinden olanlara kütüphane hizmetinin verilmesinin zorunlu olmasını isterlerken, bu alt dernek bu gruba hastaların da eklenmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir. Hastane ve Kurum Kütüphaneleri Derneği bu ulusal derneklerle sıkı bir işbirliği halinde çalışmaktadır. A.B.D. için konuyla ilgili standartları çıkartmış durumdadır.⁷¹ A.B.D.'de ayrıca Birleşmiş Hastane Fonu'nun (U.H.F.) Hasta Kütüphaneleri Komitesi de hastalara verilen kütüphane hizmetleri konusunda önderlik etmekte ve bu hizmetlerin kurulmasını desteklemektedir.⁷²

İngiltere'de Kütüphane Derneği'nin alt bölümü olarak kurulan Hastane Kütüphaneleri ve Engelli Okuyucular Grubu, hem hastanelerde yatan hastalara, hem de fiziksel engeli olan okuyuculara kütüphane hizmetlerinin verilmesiyle ilgili sorunları çözmektedir. Bu kesimlere hizmet veren kütüphanecileri bir araya getirmek, sorunlarına çözüm bulmak üzere rehberlik etmek görevlerini yüklenmiş durumdadır. Hasta kütüphaneleriyle ilgili sorunların çözümünde kütüphanecilere yardım etmekte ve yol göstermektedir. Ülke çapında etkin bir hizmetin sağlanabilmesi amacıyla bu alt bölüm, konuyla ilgili standartları da yayınlamış durumdadır.⁷³

Fransa'da Hastane Kütüphaneleri Derneği, (A.B.H.) daha önce belirtildiği gibi, ülke çapında değil, sadece Lyon şehri ve çevresinde etkinliğini sürdüren bir dernektir. Fransa Kütüphaneler Derneği'ne (A.B.F.: Association des Bibliothèques Français) bağlı olmaksızın çalışmaktadır. Aslında bir gönüllü kuruluştur. Kendi bünyesindeki gönüllü kişilerle ve dermelerle Lyon şehri ve çevresindeki hastanelerde kütüphane hizmeti vermek görevini yüklenmiştir.⁷⁴ Ulusal bir dernek olması ve hasta kütüphanelerinin sorunlarını çözümlenmede ülke çapında yol gösterici özelliğinin bulunmaması, yol göstermekten çok işin uygulamasını etkin bir şekilde sürdürmesi bu derneği diğer ülkelerin alt derneklerinden ayırmaktadır. Fransa Kütüphaneler Derneği'nin alt bölümü olarak çalışacak ve ülke çapında etkinlikler gösterecek bir derneğe gereksinme vardır. Gerçi Fransa Kütüphaneler Derneği'nin Halk Kütüphaneleri Alt Bölümü, hastalara verilen kütüphane hizmetlerine el atmamış

değildir,⁷⁵ fakat yine de sadece hasta kütüphaneleriyle ilgilenecek ayrı bir alt bölüme gereksinme vardır.

Batı Almanya'da Hastane Çalışmaları Grubu'nun hasta kütüphaneleriyle ilgili birçok incelemeleri olmuş ve sonuçları yayınlanmıştır. Ayrıca Batı Almanya için standartları da ortaya koymuştur.⁷⁶

Doğu Almanya'da ise Alman Kütüphaneler Derneği'nin alt bölümü olarak oluşturulan Hastane Kütüphaneleri Bölümü, hastanelerde yatan hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi ve bu tip kütüphanelerin hastanelerde kurulması sorunlarına eğilmekte, kütüphanecilere rehberlik etmektedir. Ülke çapında tek tip, standart hasta kütüphanelerinin oluşturulması için çaba harcamaktadır.⁷⁷

Genellikle ulusal kütüphanecilik derneklerinin alt bölümleri olarak kurulan bu dernekler, ülkedeki hasta kütüphaneleri hizmetlerini yaygın, etkin ve özellikle standartlara uygun bir düzeye getirmek üzere çaba göstermektedirler. Böyle bir alt derneğin oluşturulmadığı ülkelerde, verilen hizmetler bölgesel ya da yerel alanlarda kalmaktadır.⁷⁸

Genel olarak hastalara kütüphane hizmetlerinin hangi kuruluşlar tarafından ve ne şekilde sağlandığını, uluslararası ve ulusal kütüphanecilik derneklerinin bu hizmete yaptıkları katkıları örnekler vererek anlatmış bulunuyoruz. Kaba çizgileriyle adı geçen ülkelerde hizmetlerin hangi kuruluşlar tarafından verildiğine de değinilmiştir. Ancak daha özele inerek, bu ülkeleri teker teker ele almakta yarar görülmektedir.

a. A.B.D. :

A.B.D.'de hastalara kütüphane hizmetlerini halk kütüphaneleri, yer yer de hastanelerde kurulmuş kütüphaneler karşılamaktadırlar. Ülke çapında bir birlik henüz gerçekleştirilememiştir.

Hastalara kütüphane hizmetlerini çoğunlukla halk kütüphaneleri karşılamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi, Cleveland Halk Kütüphanesi'nde 1925 yılında kurulan Hastane Bölümü, çevredeki hastanelere kütüphane hizmetini başlatmıştı.⁷⁹ Bu halk kütüphanesi çok etkin bir şekilde hizmetlerini vermeyi sürdürmüş ve pek çok halk kütüphanesi için de olumlu bir örnek oluşturmuştur. Bütün ülkede bu örneğe bakılarak hizmetler yaygın ve etkin bir duruma getirilmiştir.⁸⁰

Hastaneler içinde kurulmuş genel kütüphaneler ile birleşmiş hastane kütüphaneleri de yer yer hastalara kütüphane hizmeti verilmesi görevini yüklenmiş ve başarılı örnekler vermişlerdir. Bu kütüphaneler ile halk kütüphaneleri arasında da bir işbirliği de gerçekleştirilmiştir.

Ancak bugün A.B.D.'de hastalara kütüphane hizmetlerinin hastanelerde kurulan bu kütüphaneler tarafından mı, yoksa halk kütüphaneleri tarafından mı verileceği bir tartışma konusudur. Genellikle halk kütüphanelerinin hizmeti götürmesi fikrinin ağırlık kazandığı görülmektedir.

Bu tartışmalara ve tam bir birliğin sağlanamamasına karşın, bütün ülkede yaygın ve etkin bir şekilde hizmet hastalara götürülmektedir. Hastane ve Kurum Kütüphaneleri Der-

neği'nin bu konudaki katkıları hizmetlerin gelişimini arttırmaktadır.

b. Kanada :

Kanada'da halk kütüphaneleri ve bazan da genel hastane kütüphaneleri bu hizmetin verilmesini üzerlerine almışlardır.

Özellikle büyük şehirlerde, hastalara hizmeti halk kütüphaneleri götürmektedir. Büyük halk kütüphanelerinin yerel hastanelere hizmetlerinde olumlu örnekler görülmektedir.

En büyük eyalet olan Quebec'de ise şehirlerde kurulmuş hastanelerde değişik bir uygulama dikkati çekmektedir. Buralarda, hastanelerin bünyeleri içinde oluşturulmuş genel hasta kütüphaneleri, çoğunlukla çeşitli kadın kuruluşlarının gönüllü üyeleri tarafından yürütülmektedir. Bu kütüphanelerin kütüphaneciler tarafından ele alınması ender rastlanan bir olaydır.

Kanada'nın New Foundland ve Maritimes gibi eyaletlerinde ise hastalara hiçbir kütüphane hizmeti verilmemektedir. Halk kütüphaneleri, yönetim, derme ve personel yönlerinden zayıf oldukları için hizmeti ele alacak durumda değildirler. Hastanelerde de kütüphane kurulamamıştır.⁸¹

Anlaşılabacağı üzere, Kanada'da başarılı örnekler olmakla beraber, ülke çapında olumlu ve yaygın bir hizmetin sağlandığı söylenemez. Hizmetlerin bölgesel ya da yerel alanlarda kalması, Kanada Kütüphaneciler Derneği'ne (C.L.A.: Canadian Library Association) bağlı bir alt derneğin oluşturulmamış olmasına bağlanmaktadır.⁸²

c. İngiltere :

İngiltere'de hastalara verilen kütüphane hizmetlerinde tam bir birlik sağlanamamıştır. Birçok bölgede halk kütüphaneleri yerel hastanelere hizmeti götürürken, bu işi kısmen ya da tamamen üzerlerine almaktadır. Kızıl Haç ve St. John gibi örgütlerin gönüllü kişileri kullanarak hizmeti yürüttüğü de görülmektedir. Bazı bölgelerde ise hastane sorumluları genel kütüphaneler ya da birleşmiş hastane kütüphaneleri ile hastalara kütüphane hizmetini sağlamaktadırlar.⁸³

İngiltere'de hasta kütüphanelerinin gelişmesinde halk kütüphanelerinin çok değerli katkıları vardır. Halk kütüphaneleri çoğu kez kendi maddi olanaklarıyla hastanelerde hizmeti yürütmekle beraber, hastanenin sağladığı gelirlerden de yararlandıkları olmuştur.⁸⁴ Bugün ülkenin halk kütüphaneleri "Eğitim ve Bilim Bakanlığı"na bağlanmış durumdadır. Bu bakanlık sağlık bakanlığı ile bağlantı kurarak bir plân hazırlamıştır. Buna göre halk kütüphaneleri sağlık bakanlığından aldıkları gelirlerle kendi alanları içine giren hasta kütüphanelerinden sorumlu olmuşlardır.⁸⁵

Uzun yıllar Kızıl Haç ve St. John gibi örgütlerin gönüllü kişileri hizmeti hastanelere götürmüşler ve bütün ülkede hastalara verilen kütüphane hizmetlerinin % 50 sini karşılamışlardır.⁸⁶ Bugün de sağlık bakanlığından aldıkları gelirlerle hizmetlerini sürdürmektedirler, ancak bu oran düşmüş durumdadır. Son yıllarda gönüllü örgütlerin yavaş yavaş bu işten uzaklaştırılıp, hizmetin verilmesini halk kütüphanelere-

rine bırakmaları önerilmiştir. Bu durum, bu örgütlerce de benimsenmektedir. Ancak işten çekilişleri birdenbire değil, yavaş yavaş olacaktır.⁸⁷

Diğer taraftan hastanelerde oluşturulmuş genel kütüphanelerle çok başarılı hizmetler verilmektedir. Son zamanlarda birleşmiş hastane kütüphanelerine karşı büyük bir eğilim olduğu görülmektedir. İngiltere'nin birçok yerlerinde bu tür kütüphaneler kurulmuştur.

Hastaların bu tür kütüphanelerin kapsamı içine alınıp alınmaması bu ülkede de bir tartışma konusu olmuştur. Birleşmiş hastane kütüphanelerinin varlığının, halk kütüphanelerine duyulan gereksinmeyi yok etmeyeceği belirtilmektedir.⁸⁸ Şu halde hastanelerde kurulan kütüphanelerle halk kütüphaneleri arasında bir işbirliğinin olması söz konusudur.

İngiltere'de hastalara kütüphane hizmetinin verilmesi sorumluluğu, adı geçen kuruluşlar arasında bölüşülmüş durumdadır. Çeşitli kuruluşların bu hizmeti yürütmeleri hasta kütüphanelerinin ülkede eşit olarak gelişmemesine neden olmuştur.⁸⁹ Hizmetin olumlu ve etkin bir şekilde sağlandığı yerler olduğu gibi, eksik olarak verildiği ya da hiç verilmediği yerler de vardır.⁹⁰

Bütün bunlara karşın İngiltere'de hastalara verilen kütüphane hizmetinin gelişmediği söylenemez. Gönüllü kuruluşları yerlerini halk kütüphanelerine bırakacaklar, hastanelerde kurulan kütüphaneler ise halk kütüphaneleriyle bir işbirliği yapma yoluna gideceklerdir. Hastane Kütüphaneleri ve Engelli Okuyucular Grubu'nun da katkılarıyla hizmet ülke çapında etkin ve yaygın bir duruma getirilecektir.

de Fransa :

Fransa'da hasta kütüphanelerinin çoğu dernekler tarafından yönetilmektedir. Hizmetin gelirleri genellikle hastane tarafından karşılanmakla beraber, belediyeler ve bankalar da bağış şeklinde gelir yardımı yapmaktadırlar. Derneklere bağlı gönüllü kişiler hizmeti hastanelere götürmektedirler.⁹¹

Hastane Kütüphaneleri Derneği (A.B.H.) bu dernekler içinde en önemlilerinden biridir. Sadece Lyon ve çevresinde, gönüllü kişiler aracılığı ile başarılı bir hizmet vermektedir. Bu derneğin bünyesi içinde bir komite oluşturulmuştur. Doktorlar, hastane ve şehir kütüphanesi temsilcileri bu komitede görev almaktadırlar.⁹² Dernek hastanelerde kütüphaneler oluşturmuş değildir. Bir Merkez Kütüphanesi kurulmuştur. Gönüllü kişiler belirli zamanlarda bu kütüphaneden kitapları ödünç alarak hastanelere götürmekte ve koğuşlarda arabalarla gezdirerek hizmet vermektedirler.⁹³ Hastane Kütüphaneleri Derneği, belediye ve eyalet kütüphaneleriyle işbirliğini belirli bir ölçüde geliştirmiş durumdadır.

Fransa'da hastalara kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi için bazı atılımlar yapılmış ve öneriler sunulmuştur. Bunlardan ilki hastane kütüphanecileri için bir kanunun çıkarılmasıdır. Ayrıca Fransa Kütüphane Derneği'nin de bu konuya daha fazla bir etkinlikle eğilmesi istenmektedir. Yetişmiş kütüphanecilerin hasta kütüphanelerinde görev almaları da önerilmekte, bunun gönüllülerden vazgeçme anlamına gelmeyeceği belirtilmektedir.⁹⁴

Hastalara kütüphane hizmetlerinin, halk kütüphanelerine verilmesi genellikle düşünülmemektedir. Ancak halk kütüphaneleriyle bir işbirliği kurulması ve bunun sürekli olarak yürütülmesi fikrine yer verilmektedir.

Fransa'da ülke çapında yaygın ve etkin bir şekilde hizmet verilememektedir. Fransa Kütüphane Derneği'nin bu işe daha büyük bir hızla atılması ve herşeyden önce bir alt dernek oluşturması gerekmektedir. Aksi halde, şimdi olduğu gibi hizmetler sadece belirli bölgelerde gelişecektir. Hastane Kütüphaneleri Derneği'nin verdiği hizmetin bile Fransa'da resmi bir statüsü yoktur.⁹⁵

e. Belçika :

Hatırlanacağı gibi, Belçika'da Kızıl Haç tarafından 1936 yılında kurulan Belçika Sanatoryum ve Hastane Kütüphaneleri Ulusal Konseyi, ülkenin sanatoryum ve hastanelerinde kütüphaneler kurma görevini üzerine almıştı.⁹⁶ Bugüne kadar bu konsey, hem hastanelerde kütüphaneleri kurma, hem de hizmetleri gönüllü kişiler aracılığı ile sürdürmede büyük bir başarı kazanmıştır. Konsey'in Brüksel'de bulunan Merkez Sekreterliği, günümüzde de yeni kütüphanelerin düzenini kurmakta ve kurulmuş olan kütüphanelerin etkinliklerini denetlemektedir.

Merkez Sekreterliği'nde kurulan Merkezî Ödünç Verme Kütüphanesi'nde büyük bir derme bulunmaktadır. Bu derme, bazı kültürlü hastaların isteklerini yanıtlamak ve hasta kütüphanelerini ender aranan ve pahalı kitaplardan korumak için

kurulmuştur. Bu dermedeki kitaplar, istek yapan hastane kütüphanelerine de gönderilmektedir.⁹⁷

Konsey tarafından bütün ülkenin hastanelerinde kurulan hasta kütüphaneleri, olumlu bir hizmet vermektedirler. Böyle olunca, bu hizmetin halk kütüphanelerine devredilmesi düşünülmemektedir. Zaten "Halk Eğitim Bakanlığı"nın Halk Kütüphaneleri Bölümü, Konsey'in bu çabalarını olumlu karşılamakta ve uzun yıllardan beri sağladığı gelirlerle hizmeti desteklemektedir. Halk kütüphaneleriyle işbirliği yapmak fikri de konsey tarafından benimsenmiş durumdadır.⁹⁸

f. İskandinav Ülkeleri :

Hastalara verilen kütüphane hizmetleri söz konusu olduğunda dört İskandinav ülkesinin yani İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya'nın pek çok ortak yanlarının olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin hepsinde hastalara verilen kütüphane hizmetleri halk kütüphaneleri sisteminin bir parçasıdır. Kütüphane kanunları ve kuralları doğal olarak bazı farklılıklar göstermektedir, fakat halk kütüphanecilerinin, hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi konusundaki amaçları ve fikirleri aynıdır.⁹⁹

İskandinav ülkelerinde hastalara hizmet sağlamak il halk kütüphanelerinin sorumluluğu altındadır. Hasta kütüphaneleri büyük şehirlerde ilk halk kütüphanesinin, küçük şehirlerde ise bölge halk kütüphanesinin bir bölümü olarak hizmet vermektedirler.¹⁰⁰

İskandinavya'da bu konunun öncü ülkesi Danimarka'dır. Bugün de işlerinde en etkin hizmeti bu ülke vermektedir.¹⁰¹ 1964 yılında çıkartılan Halk Kütüphaneleri Kanunu hasta kütüphanelerini, halk kütüphanelerinin bir parçası olarak görmektedir. Hastanelerde ödünç verme servisleri kurulmuş durumdadır. Yerleşik olan bu servislerin dermeleri halk kütüphaneleri tarafından satın alınmakta, kısmen de halk kütüphanelerinin dermelerinden sağlanmaktadır. Halk kütüphaneleri bu bölümlere, kitap seçiminde, okuyucu hizmetleri ve teknik hizmetlerde yardımcı olmaktadır.¹⁰² Danimarka'da ayrıca eyalet kütüphanelerinin hizmeti, eyalet hastanelerine götürdükleri görülmektedir. Bu kütüphanelerle hastaneler arasında sıkı bir işbirliği geliştirilmiş durumdadır.¹⁰³

İsveç'te de çok benzer bir hasta kütüphanesi hizmeti geliştirilmiştir. Bu ülkede Kütüphane Kanunu 1920 yılında çıkarılmıştır. Bu kanuna göre hastanelerde her yatak için belli bir gelir ayrılmış durumdaydı. Bugün bu yardım kalkmıştır. Hasta kütüphaneleri, halk kütüphaneleri gibi, şehir ve eyalet düzeyinde yerel yönetimler tarafından verilen gelirlerle desteklenmektedirler.¹⁰⁴ İsveç'te de hastanelerde halk kütüphanelerinin bölümleri olarak hizmet veren yerleşik hasta kütüphaneleri vardır.

Norveç'te verilen hizmet ise, diğer iki ülkede verilen hizmetlerle büyük bir benzerlik göstermektedir. Ancak hizmetin gelişimi sırasında bazı ayırıcı özellikler kendini göstermiştir. İlk olarak halk kütüphanelerinin hizmeti hastanelere götürdüğü 1926 yılından, devletin hasta kütüphane-

lerine gelir sağlamaya başladığı 1946 yılına kadar geçen yirmi yıl içinde Norveç hasta kütüphanelerinin büyük bir kısmı gönüllülerin katkılarına dayandırılmıştır.¹⁰⁵

Hastalara kütüphane hizmetini, İskandinav ülkeleri arasında en geç başlatan ülke Finlandiya olmuş, ancak kısa zamanda diğer ülkelere yetişmiş, onlarınki kadar etkin hizmetleri çok benzer bir şekilde vermeye başlamıştır. Özellikle son yıllarda gelişmeler çok hızlı olmuştur.¹⁰⁶

Bu dört ülkede de hastalara kütüphane hizmetleri genel hastaneler için halk kütüphaneleri tarafından sağlanırken, tüberküloz gibi uzun süre yatıran hastalıkların bulunduğu hastanelerde de özel kütüphaneler kurulmuş durumdadır.¹⁰⁷

İskandinav ülkelerinde, gönüllülerin yardımları çok takdir edilmekle beraber, hasta kütüphaneciliğinin yüksek bir meslek olduğuna inanılmaktadır. Okuyucuların herhangi bir halk kütüphanesi okuyucusundan çok daha fazla bir yardım ve rehberliğe gereksinme duyacakları düşünülmektedir.¹⁰⁸ İskandinav ülkeleri kütüphanecilerinin yetişmiş olmasına çok önem verdikleri için çoğu kez personel kıtlığından yakınmaktadırlar.

Genellikle hastanelerde bulunan tıp kütüphaneleri ile, hastalar ve hastane personeline hizmet veren yerleşik halk kütüphaneleri bölümleri, birbirlerine bağımlı olmaksızın çalışmaktadırlar. Birleşmiş hasta kütüphanelerine rastlamak ise çok ender bir olaydır. Bu tip kütüphanelerin kurulması fikri İskandinav ülkelerinde tartışmalara yol açmaktadır. Şimdilik bu fikrin bir kenara bırakılması kararı alınmıştır.¹⁰⁹

İskandinav ülkeleri, hasta kütüphaneleri hizmetlerini etkin ve yaygın bir şekilde başarıyla gerçekleştirmişlerdir. Hepsinin kütüphane kanunlarında hasta kütüphaneleri hizmetlerine yer verilmiştir. Bu ülkelerde verilen kütüphane hizmetlerine, A.B.D. ve İngiltere gibi ülkeler de dahil olmak üzere, pek çok ülke gıpta ile bakmaktadır.

g. Batı Almanya :

Bugün Batı Almanya'da çoğunlukla hastaneler içinde kurulmuş genel kütüphaneler yoluyla hem hastalara, hem de hastane personeline hizmet verilmektedir. Bu kütüphaneler halk kütüphaneleriyle sıkı bir işbirliğini sürdürmektedirler. Genel olarak tıp ve ilişkili mesleklere hizmet veren hastane kütüphanelerinden ayrı olarak çalışmaktadırlar. Birleşmiş hastane kütüphanesi fikri henüz yaygınlaşmamıştır.

1960 yılında kurulan Hastane Çalışmaları Grubu'nun, hasta kütüphaneleri hizmetlerinin gelişmesi için yaptığı katkılarla hizmet bütün ülkeye yayılmış durumdadır. Bu grubun ortaya koyduğu standartların ülke çapında geçerli olmasına çalışılmaktadır.¹¹⁰

h. Doğu Almanya :

1968 yılında çıkartılan Kütüphane Sistemlerindeki İşler Kanunu, hastane yöneticilerini hasta kütüphanelerinden sorumlu tutmaktadır. Böylelikle Doğu Almanya'da hastanelerin kendi bünyeleri içinde genel kütüphaneler oluşturulmuştur.

Bütün ülkede tek tip genel kütüphanelerin standart hizmet vermesi için çaba gösterilmiş ve bu husus kısmen gerçekleştirilebilmiştir. Büyük hastanelerin kütüphaneleri halk kütüphanelerinin desteğine gereksinme duymayacak kadar geliştirilmiştir. Ancak küçük hastanelerin kütüphaneleri halk kütüphanelerinin yardımından yararlanmak durumundadırlar.¹¹¹

Hasta Kütüphaneleri Bölümü, "Hasta Yatağındakiler İçin Kitaplar" adı altında, hasta kütüphanelerinde olması gereken kitapları veren seçimli bir liste yayınlanmıştır. Bu liste yetmiş kütüphanecisi olmayan hasta kütüphanelerine bir yardım sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.¹¹²

Hasta Kütüphaneleri Bölümü'nün de çabalarıyla Doğu Almanya'da ülke çapında olumlu bir hizmet sağlanmış durumdadır. Tek tip kütüphanelerde standart hizmetlerin verilmesinin tamamen gerçekleştirilmesi için çalışılmaktadır.

i. S.S.C.B. :

Yıllar boyunca S.S.C.B.'nde hastalara verilen kütüphane hizmetleri çeşitli şekillerde geliştirilmiştir. Bazı hastanelerde sadece tıp kütüphaneleri kurulmuş, hastalara halk kütüphanelerinin gezici servisleriyle hizmet verilmiştir. Bazı hastanelerde biri tıp, diğeri genel olmak üzere iki kütüphane kurulmuştur. Bazılarında ise sadece genel kütüphane bulunmuş, tıp kütüphanesi hiç oluşturulmamıştır.

Çeşitli şekillerde geliştirilen bu hizmet için bir birlik sağlamak amacıyla kesin ve en akla yatkın çözüm şu şekilde ortaya konmuştur: Hem tıp ve ilişkili mesleklerden olanla-

ra, hem hastalara, hem de hastane personeline hizmet veren birleşmiş hastane kütüphaneleri kurmak. Bu tip kütüphanelerin uzman bir kütüphanecinin denetimi altında kurularak yürütülmesi. gelirlerinin hastaneden sağlanması öngörülmüştür. Kütüphaneler arası ödünç verme yollarıyla halk ve bölgesel tıp kütüphaneleriyle sürekli bir bağlantı ve işbirliği kurmanın gerekliliği üzerinde de durulmuştur.

Bu hususlar gerçekleştirilerek bütün ülkede birleşmiş hastane kütüphaneleri kurulmuş ve sorun 1962 yılında tamamen çözümlenmiştir.¹¹³

Aynı yıl içinde sağlık bakanlığının kararıyla bütün ülkedeki hastanelerde kütüphanecinin yeri standartlaştırılmıştır.¹¹⁴

Hizmet en iyi şekilde Moldavia Cumhuriyeti'nde verilmektedir. Ayrıca Moskova'da ve Leningrad'da da olumlu hizmetler veren birleşmiş hastane kütüphaneleri vardır.

1968 yılında S.S.C.B.'nde "Halk Sağlığını Geliştirici Ölçüler ve Tıp Hizmetleri Devleti" adı altında bir karar alınmıştır. Bu karara göre ülke çapında büyük hastaneler yaptırılmış ve hepsinin birleşmiş hastane kütüphaneleri kurulmuştur.¹¹⁵

Bugün S.S.C.B.'nde birleşmiş hastane kütüphaneleriyle çok etkin ve ülke çapında yaygın bir hizmet başarıyla verilmektedir.

j. Macaristan :

Macaristan'da hastalara kütüphane hizmetleri çoğunlukla hastaneler içinde kurulmuş genel kütüphanelerden sağlanmak-

tadır. Bunların bir kısmı yerel çabalarla başlatılmış, bazı durumlarda da, hemen hemen her sağlık kuruluşunda görev alan Macar Tıp İşçileri Birliği'nin teşvikleriyle kurulmuşlardır. Bir kısmı da sağlık bakanlığının emri ile 1950 lerde kurulmaya başlamışlardır. Bu kütüphaneler için bütün gün çalışan kütüphaneciler sağlanmıştır. Ancak bu kütüphaneciler, kütüphane işlerinin yanı sıra kültür işleriyle de ilgilenmekle görevlendirilmişlerdir.

Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu (I.F.L.A.) tarafından hazırlanan standartlardan yararlanılarak Macar hasta kütüphaneleri standartları hazırlanmış durumdadır. Bu standartlar ve ayrıca hazırlanan gelişme plânına göre hasta kütüphanelerinin adım adım gelişecekleri düşünülmüştür.¹¹⁶

Hizmetin, hastanelerin tiplerine ve hastanede ortalama kalış süresine göre organize edilmesi Macar hasta kütüphaneciliğinin bir özelliğidir. Hastanede kalış süresi ve yatak sayısına göre ne kadar kitap sağlanacağı hesaplanmış durumdadır.¹¹⁷

Hazırlanan gelişme plânında, her hastanede bir kütüphane kurulması, devlet ve sendikaların bu hizmetleri yüksek düzeyde organize etmeleri, hizmetlerin sağlanması konusunda sağlık ve kültür bakanlıklarının işbirliği yapması, hastane yöneticilerinin hasta kütüphanelerinden sorumlu olmaları hususlarına yer verilmiştir. Ayrıca kırsal bölgelerde yerel halk kütüphanelerinin hastanelerde bölümler açmaları, Budapeşte'de ise Macar Tıp İşçileri Birliği Kütüphanesi tarafından hasta kütüphanelerinin desteklenmeleri öngörülmektedir.

Hasta kütüphanelerinin aynı zamanda hastane personeline de hizmet vermesi istenmiştir.¹¹⁸ Kütüphaneyi içinde bulunduran kuruluşun, yani hastanenin, bütçesine hasta kütüphanesi giderlerini de eklemesi hususuna yer verilmiştir.¹¹⁹

Bu plân gereğince öngörülen hususların bir kısmı gerçekleştirilmiş durumdadır. Genellikle hastanelerin bünyeleri içinde kurulmuş genel kütüphanelerin halk kütüphaneleriyle bağlantıları kurulamamış, kırsal alanlardaki halk kütüphaneleri hastanelerde bölümler açamamışlardır. Ancak hasta kütüphanelerinin halk kütüphaneleri tarafından denetlenmeleri,¹²⁰ hiç değilse bu iki tip kütüphane arasında bir işbirliğinin kurulması bugün Macaristan'da çok istenen bir husustur.

Macaristan'da hasta kütüphaneleri hizmetleri tam anlamıyla gelişmiş durumda değildir. Fakat hizmetlerin olumlu bir şekilde verildiği kütüphanelerin de sayıca az olduğu söylenemez. Başlangıç adımları atılmış ve hizmet plânlanmış olduğundan bundan sonra hızlı bir gelişimle hizmetlerin ülke çapında yerleştirileceği düşünülebilir.

Çeşitli ülkelerde kütüphane hizmetlerinin hangi kuruluşlar tarafından ve ne şekilde verildiğine değinmiş bulunuyoruz. Sonuç olarak, adı geçen ülkelerde hastalara kütüphane hizmetini çoğunlukla halk kütüphanelerinin sağladıkları görülmektedir. Gönüllü kuruluşları ile hastanelerin bünyeleri içinde oluşturulmuş kütüphaneler bile hastalara hizmeti sağlarken halk kütüphanelerinin varlıklarını yadsıyamamakta, yerlerini tamamen onlara bırakmasalar bile, bu tür kütüphanelerle bir işbirliği yapmak ve bir bağlantı kurmak yoluna gitmektedirler.

C. Türkiye'de hastalara verilen kütüphane hizmeti:

Gelişmiş olan ülkelerde pek çok sorun gibi, kişilere kütüphane hizmeti verilmesi sorunu da çözümlenmiş durumdadır. Kütüphane hizmetlerinin bir türü olan hasta kütüphaneleri hizmetlerinin de bu ülkelerde yüksek boyutlara ulaştığını ve etkin bir şekilde hastaların yararına sunulduğunu belirtmiş bulunuyoruz.

Gelişmekte olan pek çok ülke gibi Türkiye'nin de ekonomik, toplumsal, eğitim sorumluları gibi sorunları çözümlenmeyi beklemektedir. Bu sorunlara paralel olarak kütüphanecilik de gelişmiş ülkelere göre oldukça geri kalmış durumdadır. Bunun sonucu olarak ve çok doğal olarak kütüphane hizmetlerinin hastanelerde yatan hastalara götürülmesi de geciktirilmiş, etkin ve yaygın bir hale getirilememiştir.

Ancak bu hizmetin verilmesi konusunda hiçbir çabanın gösterilmediği de söylenemez. Geçmiş yıllarda, Türkiye'deki bazı hastaneler, hastaların kütüphane hizmetlerini kendi bünyeleri ve olanakları içinde karşılamaya çalışmışlardır. Bu çalışmalar, ne yazık ki, sürekli bir şekilde yürütülememiştir. Ancak bu konuda atılan ilk adımlar olarak daima bir değerleri vardır.

Bu çabalardan birinin Hacettepe Hastanesi'nde 1958-1967 yılları arasında, Hacettepe Hastanesi Gönüllüler Grubu tarafından hastalara verilen kütüphane hizmeti olduğu bilinmektedir. On yıl süreyle hizmetin oldukça başarıyla uygulandığı, ancak devre devre durgunluğa girdiği söylenmektedir.

Okuyucu grubunu hem çocuk, hem büyük hastalar oluşturmuş, Devamlı Bakım, Göz Hastalıkları gibi bölümlerin dışında hemen hemen her bölüme hizmet götürülmüştür. Özellikle, uzun süre yatan Ortopedi hastalarının hizmetten çok yararlandıkları söylenmektedir.

Hizmeti denetleyen meslekten bir kütüphaneci yoktur. Gönüllüler Grubu başkanının sorumluluğu altında çalışan gönüllüler, işin teknik tarafı üzerinde fazla durmadan hizmeti yürütmüşlerdir.

Kitaplar, Gönüllüler Fonu adı verilen bir fonun geliriyle satın alınmış, ayrıca bağış yoluyla elde edilen kitaplar da dermeye katılmıştır. Derme çoğunlukla roman ve hikâye türünden kitaplardan oluşturulmuş, seçimlerinde ince bir dikkat gösterilememiştir.

Derme ile bölümlerde yarım gün dolaştırılan kitap arabası için özel bir yer ayrılmamıştır. Bunlar Gönüllüler Grubu'nun odasında bulundurulmuştur.

Kitaplar bölümlerde dolaştırılırken hastalara ödünç verilmişlerdir. Basit ödünç verme işlemleri uygulanmış ve kayıtları tutulmuştur. Kitaplar hastalar tarafından geri verilince kayıt formları iptal edilmiştir. Kitabı geri vermeden taburcu olan hastalar için bir önlem alınamamıştır. Bu yüzden çok sayıda kitap kaybolmuştur.¹²¹

Hizmetin, sürekli ve daha etkin bir şekilde sürdürülememesinin nedeni şudur: O yıllarda Hacettepe'de bir hastane ve tıp merkezi kütüphanesi vardır. Ancak Gönüllüler Grubu bu kütüphaneye hiç danışmadan hizmeti başlatmış ve yürütmüştür.

Kütüphanecilik bilgisi ve tekniklerinden uzak kalmış bir hizmet olarak çok etkin olamamış, on yıl sonra da olsa, hizmetin tamamen bitirilmesi zorunluluğu doğmuştur.

Geçmiş yıllarda, bu hastaneden başka, Ankara'da Ahmet Andıçen Kanser Hastanesi ve Amerikan Hastanesi gibi hastanelerin de hastalara kütüphane hizmetini karşıladıkları duyulmuştur. Ancak bu hastanelerde hizmetin verilmiş olduğunu kanıtlayacak ne bir literatür, ne bir belge, ne de görülecek bir sorumlu bulunmuştur. Böylelikle hizmetlerin verildiği de bir kesinlik kazanamamıştır. Bilinen tek husus, şu anda bu hastanelerde hastalara kütüphane hizmetinin kesinlikle verilmediğidir.

1. Uygulama :

Şu anda ise, Türkiye'de hastalara kütüphane hizmetini sunan beş hastanenin var olduğu bilinmektedir. Bunlar Ankara'daki Ankara Hastanesi, Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi, Ahmet Andıçen Kanser Hastanesi'nin bir bölümü olarak çalışan Ankara Onkoloji Hastanesi ile İstanbul'daki Validebağ Prevanatoryum ve Sanatoryumu ve Guraba Hastanesi'dir. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde, hastalara uygulanan soruşturma sırasında, İstanbul'daki iki hastanenin bu hizmeti verdikleri hastalardan duyulmuş, derhal mektup yazılarak hizmeti ne şekilde karşıladıkları hakkında bilgi istenmiştir. Ne yazık ki, her iki hastaneden de bu konuda hiçbir yanıt alınamamıştır. Yanıtların gelmeyişi nedenleri araştırılırken, her ikisinde de hastalara kütüphane hizmetinin hâlen veril-

diği, fakat bilgi verecek sorumlunun bulunmadığı öğrenilmiştir.

Açıklanan nedenlerden dolayı sadece Ankara'da bulunan üç hastanedeki kütüphane hizmetlerine değinilecektir. Bu üç hastanenin kütüphane sorumlularıyla yapılan görüşmeler ve hizmetlerin yerinde gözlenmesi, Türkiye'de hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi konusunda ayrıntılı bilgiler sağlamıştır.

a. Ankara Hastanesi :

470 yataklı Ankara Hastanesi'nde hastalara kütüphane hizmeti 1969 yılından beri aralıksız olarak verilmektedir. Yaklaşık olarak on yıldan beri verilmekte olan bu hizmet, Türkiye'deki ilk sürekli ve olumlu hizmet olarak bilinmektedir.

1969 yılından beri hastanenin zaman zaman değişen başhekimlerinin, hastalara verilen kütüphane hizmetine duydukları ilgi az ya da çok olmuş, ancak hiçbir zaman olumsuz karşılanmamıştır. 1975 yılında başhekim olan Dr.Turan Gönen, bu hizmeti ilgiyle karşılamış, hizmetin daha olumlu bir şekilde verilebilmesi için bir toplantıda bu hususun yeniden ele alınmasını sağlamıştır. Toplantıda alınan kararların ışığında hizmet, bazı yeniliklerle, daha etkin bir şekilde verilmeye başlanmıştır. Hastalara verilen kütüphane hizmeti, Ankara Hastanesi Kütüphanesi'ne bağlı, fakat ayrı bir hizmet olarak yürütülmektedir.¹²²

Kütüphaneci, okuyucular, derme, bütçe, yer ve hizmetler unsurlarını gözönüne alarak hizmeti daha ayrıntılı olarak açıklamakta yararlı görülmektedir.

Kütüphaneci :

Ankara Hastanesi kütüphanecisi hastanenin başhekimine bağlı olarak çalışmaktadır. Hizmetin yürütülmesinde yetki ve sorumluluk kendisine verilmiş durumdadır.

Hizmetin uygulanması ise, kütüphaneciye bağlı olarak çalışan ve meslektan olmayan bir kütüphane memuruna bırakılmıştır. Bu memur, kitap arabasıyla servisleri dolaşmakla ve hastalara kitap dağıtımını işini yapmakla görevlendirilmiştir.¹²³ Hizmetin daha etkin bir şekilde verilebilmesi için, kendisiyle birlikte hiç olmazsa bir kişinin daha bu işte çalışması gerekmektedir. Ankara Hastanesi'nde görev alan sosyal hizmet uzmanlarına kitap dağıtımını işinin önerildiği, ancak kendileri tarafından bu işin kabul edilmediği belirtilmiştir.

Okuyucular :

Ankara Hastanesi'nde, hastalara verilen kütüphane hizmetinden yararlananlar sadece hastalar değildir. Hastanenin tıp ve tıp dışı personelinin de bu hizmetten yararlanmalarına izin verilmiştir. Şöyle ki bu personel, hastane kütüphanesine gelip, hastalar için ayrılmış dermeden kitap seçebilmekte ve ödünç alabilmektedir.

Bu böyle olmakla beraber, hizmetin verilmesindeki asıl amacın hastaların psikolojik durumlarının düzeltilmesi

ve sıkılmamalarının sağlanması olduğu unutulmamalıdır.

Ankara Hastanesi'ndeki hastaların, kendilerine verilen bu hizmetten yararlanmaları oranının yüksek olma olasılığı azdır. Çünkü hastalar çoğunlukla toplumsal ve eğitim düzeyleri düşük bir ortamdan gelmektedirler. Aralarında okuma yazma bilmeyenlere de zaman zaman rastlanmaktadır. Bununla beraber kütüphane hizmetinden yararlanan ve okumaktan memnun görünen hastalar da yok değildir. Bu kesimi genellikle genç hastalar oluşturmaktadır. Erkek hastaların kadınlara göre daha çok okuma isteğinde oldukları görülmektedir. Kütüphane hizmetlerinden en çok yararlananların Kulak-Burun-Boğaz, Dahiliye, Fizik Tedavi ve Nöroloji servislerinde yatan hastalar olduğu belirtilmiştir. Çocuk Hastalıkları servisi için kütüphane hizmeti, hasta kütüphanesi dermesinde bulunan çocuk kitaplarıyla sağlanmaktadır.¹²⁴

Derme :

Son sayımlara göre dermede 210 kitap bulunmaktadır. 470 yataktan sadece 300 yatakta yatan hastaya hizmet götürülmektedir. Böyle olunca yatak başına düşen kitap sayısı 1 i (0,7) bulmamaktadır. Oysa Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu'nun (I.F.L.A.), Hastane Kütüphaneleri Alt Bölümü'nün (Libraries in Hospitals Subsection) hazırladığı Hastane Kütüphaneleri Standartları'na göre, 300-500 yataklı hastanelerde, yatak başına 7 kitap düşmelidir.¹²⁵ Hizmetin götürüldüğü 300 yatağa göre hesaplanacak olursa, Ankara Hastanesi hasta kütüphanesi, bu standartlara göre 2100 ki-

taplık bir dermeyi gerektirmektedir. Şu anda dermede bulunan 210 kitabın, on katına çıkarılması söz konusudur. Başka bir deyişle, 1890 kitaba daha gereksinme duyulmaktadır.

Dermede kitap dışı yayına rastlanmamıştır. Roman, hikâye, şiir türü kitapların yanı sıra, roman dışı kitaplara da yer verilmiştir. Hastalar tarafından din kitaplarının da istenmesi üzerine, bu tip kitaplar da dermeye katılmıştır.

Hasta kütüphanesi dermesi için gerekli olan gelir Hastane Yardım Derneği'nden sağlanmakta, para bağışları da kitap alımı için kullanılmaktadır. Ayrıca, özellikle hastalar tarafından yapılan kitap bağışları da vardır.¹²⁶

Kitapların seçimi işinde bizzat kütüphaneci çalışmaktadır. Okuyan bir kişi olarak kütüphaneci, kitapları tanımakta ve buna göre hastaları eğlendirici, hoş vakit geçirtici aynı zamanda eğitici kitapların seçimine özen göstermektedir. Hastane Yardım Derneği, kütüphaneciden, seçtiği kitapların bir listesini vermesini istemektedir. Seçilen kitaplar bu dernek tarafından onaylandıktan sonra satın alınmaktadır.

Bağışlanan kitaplar da yine kütüphane tarafından bir seçime tâbi tutulmaktadır. Örneğin çok basit aşk romanlarının dermeye katılmadıkları belirtilmiştir.¹²⁷

Seçimin kütüphaneci tarafından yapılması çok sevindiricidir. Ancak kütüphanecinin hazırladığı listedeki kitapların, Hastane Yardım Derneği'nin onayından geçtikten sonra alınması şartı kaldırılmalı, kütüphaneciye bu konuda tam yetki ve sorumluluk verilmelidir.

Bütçe :

Ankara Hastanesi'nde hastalara kütüphane hizmeti verilmesi için ayrı bir bütçe ayrılmamıştır. Yukarıda değinildiği gibi Hastane Yardım Derneği'nden alınan gelir ve para bağışlarıyla hizmet yürütülmektedir.

Yer :

Hasta kütüphanesinin dermesi ve bu dermenin dolaştırıldığı kitap arabası asıl hastane kütüphanesinin içinde, ayrı bir bölümde bulundurulmaktadır. Kitaplar belirli zamanlarda koğuşlarda dolaştırılmaktadır. Şimdilik hasta kütüphanesi için ayrı bir yerin sağlanması da düşünülmemektedir.

Hizmetler :

Hastane içinde hizmet götürülen servisler arasında Kulak-Burun-Boğaz, Dahiliye, Fizik Tedavi ve Nöroloji başta gelmektedir. Bunların yanısıra Kadın-Doğum ve Cerrahi gibi servislere de hizmet verilmektedir. Hizmetin götürülmediği servisler ise Bulaşıcı Hastalıklar ve Göz Hastalıkları gibi servislerdir. Ayrıca, doğal olarak ağır hastaların bulunduğu bölümlere de hizmet götürülmemektedir.

Hizmetin bu servislere götürülmemesinde bir yanılmazlık vardır. Çünkü Bulaşıcı Hastalıklar servisinde kütüphane hizmeti verilirse, kitaplar yoluyla diğer servislerdeki hastalara mikrop taşınması olasılığı fazladır. Göz hastalarının okumaktan çok dinlenmeye dayanan gereçlere gereksinimleri

vardır. Şu anda kütüphane, onların dinlemelerini sağlayacak okuma gereklerine sahip değildir. Ağır hastaların hizmetten yararlanamayacaklarını belirtmeye bile gerek yoktur. Bu durumda, adı geçen servislere hizmetin götürülmemesinin gerekçeleri çok geçerlidir.

Başlangıçta, Deri Hastalıkları servisinde yatan hastalardan bazılarının hastalıklarının bulaşıcı olması, gerekçesiyle, hizmetin bu bölüme de götürülmemesi kararı alınmıştır. Ancak Deri Hastalıkları servisinde yatan hastalardan kitap okuma isteklerinin gelmiş olması çok ilginçtir. Hizmetin kapsamı dışında bırakılan bu hastalar, kendilerine kütüphane hizmetinin verilmesini özellikle istemişlerdir. Bunun üzerine, aralarında bulaşıcı olmayan deri hastalıklarının da bulunduğu gözönüne alınmış, kütüphane, doktorların aracılığı ile özel bir hizmet vermeye başlamıştır. Doktorlar, kitap isteyen hastanın adını ve istenen kitabın türünü kütüphaneciye bildirmişler, kitaplar okuyuculara gönderilmiş, bitirildikten sonra da yine doktorlar aracılığı ile geri alınmışlardır.¹²⁸ Kütüphanenin hastalara sağladığı bu özel hizmeti takdir etmemenin olanağı yoktur. Ancak, bulaşıcı deri hastalıkları olan hastaların okudukları kitabın başka servislerdeki hastalara mikrop taşıması olasılığı yine de vardır. Üstelik doktorların sadece bulaşıcı hastalığı olmayan hastalara kitap sağladıklarından emin olunamaz. Bu nedenle, bu hastalar için ayrı küçük bir dermeyle yine özel bir hizmet verilmesi düşünülebilir.

Hizmetin götürülmesi kararlaştırılan servislerde kitap arabası kütüphane memuru tarafından dolaştırılmaktadır. Her Pazartesi sabahı saat 9.00 dan itibaren bütün servislere gidilmekte, hastaların arabadan, istedikleri kitabı seçmeleri sağlanmaktadır. Pazartesi günleri ödünç verilen kitaplar, aynı hafta içinde Cuma günleri yine sabah saat 9.00 dan itibaren geri alınmaktadır. Taburcu olma zamanları da gözönüne alınarak, okumalarını bitirmemiş hastaların, kitapları bir süre daha üzerlerinde tutmalarına izin verilmektedir.

Kitap ödünç verilirken kütüphane memuru tarafından bir kart doldurulmakta, bu kartlar kitap arabasında tutulmaktadır. Hasta kitabı geri verince kartı iptal edilmektedir. Taburcu olurlarken hastalar genellikle kitapları kütüphaneciye teslim etmekte, buna olanak bulamazlarsa, her serviste bulunan kat sekreterlerine bırakmaktadırlar. Esas kütüphaneye de kitapların bırakıldıkları görülmektedir.

Kütüphaneden ödünç aldığı kitabı teslim etmeden taburcu olan hastaların denetimi sağlanamamıştır. Bu yüzden, az sayıda da olsa kitapların kaybolduğu görülmektedir.¹²⁹ Bunu önleyebilmek için, taburcu olurlarken hastane ile ilişkilerini kestikleri yerle, kütüphane arasında bir işbirliğinin kurulması gerekmektedir.

Ankara Hastanesi hasta kütüphanesi, okuyucu hizmetlerini belirtildiği şekilde uygularken, teknik hizmetlere gereken ilgiyi göstermemektedir. Dermeye ait kitaplara demirbaş (aksesyon) numarası verilmekte, ancak kitaplar ne kataloglanmakta, ne de sınıflandırılmaktadır. Dolayısıyla kitap-

lara ait hiçbir dizin oluşturulmamıştır. Teknik hizmetlerin okuyucu hizmetlerinin daha etkin bir şekilde verilmesini sağladıkları bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, Ankara Hastanesi'nde hastalara verilen kütüphane hizmetinin daha etkin bir şekilde yürütülebilmesi, basit bir şekilde bile olsa, teknik hizmetlere de yer verilmesine bağlıdır.

Ankara Hastanesi'nde halen başarıyla verilmekte olan bu hizmet, belirtilen hususlar da çözüme kavuşturulduktan sonra, daha da etkin bir şekilde yürütülecektir.

b. Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi:

1976 yılının Nisan ayından itibaren 1.000 yataklı Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi'nde hastalara kütüphane hizmeti verilmeye başlanmıştır. Kısa geçmişine karşın bu hizmet bugün başarıyla yürütülmekte ve Türkiye'de bu alandaki olumlu örneklerden biri daha görülmektedir.

Hizmetin verilebilmesi için ilk adımlar 1976 yılının Ocak ayında atılmaya başlamıştır. O tarihte Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi Kütüphanesi Müdürü olan Gülsün Buğdaybek tarafından Akademi komutanına, hastalara da kütüphane hizmeti verilmesi hususundaki görüşler raporlarla bildirilmiş ve bu fikir kısa zamanda benimsenmiştir.¹³⁰ Böylece Akademi Komutanı Tbp. Tuğgeneral Prof. Dr. Haydar Dinçer'in imzasıyla 29 Şubat 1976 tarihinde Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi Komutanlığı'na bir resmî yazı yazılarak Akademi'de yatan hastaların faydalanabileceği bir hasta kütüphanesinin çok yakında hizmete gireceği bildi-

rılmıştır. Yazıda ayrıca kütüphanenin amacı ve çalışma sistemini belirleyen yönetmeliğin¹³¹ de ilişkide sunulduğu yazılıdır. Bu yönetmelik hizmetin resmen eyleme geçmek üzere olduğunu kanıtlayan bir belge olmuştur. Hizmetin yürütülmesi sırasında da yönetmelikte öngörülen maddeler aynen uygulanmıştır.

Kitapları hastaların yanına kadar götürecek kitap arabalarının satın alınması, ödünç verme işlemlerinde kullanılacak olan fişler ve damgaların hazırlanması, elde bulunan kitapların basit kataloglama işlemleri Mart ayı içinde tamamlanmış ve Nisan ayından itibaren hizmet hastalara sunulmaya başlamıştır.

Hastalara kütüphane hizmetinin başlatılmasına değindikten sonra, kütüphaneci, okuyucular, derme, bütçe, yer ve hizmetler açılarından konuya eğilmenin yararlı olacağı kanısındayız.

Kütüphaneci :

Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi Kütüphanesi Müdürü, Akademi Komutanı'nın bir alt düzeyinde bulunan Meslekî (Bilimsel) Yardımcı'ya bağlıdır.¹³²

Hastalara kütüphane hizmetinin, kütüphane müdürlüğüne bağlı olarak, fakat ayrı bir kadro ile yürütüleceği saptanmıştır. Kütüphane Müdürü, hizmetin kurulması için çaba göstermiş, işin uygulanmasını ise kendisine bağlı olarak çalışan bir sosyal hizmet uzmanına bırakmıştır. Bu sosyal hizmet uzmanı resmen Hasta Kütüphanesi Şefi'dir. Kitapların has-

talara dağıtılması işinde bir yardımcı hizmetli de kendisiyle birlikte çalışmaktadır. Akademi Kütüphanesi'nde çalışan bir memurun da zaman zaman bu hizmete katkıları olmaktadır. Bu kadronun şu anda verilen hizmete göre yeterli olduğu gözlenmiştir.

Okuyucular :

Okuyucu unsurunu sadece hastalar oluşturmaktadır. Hastanenin tıp ve tıp dışı personelinin hasta kütüphanesinden yararlanabileceği belirtilmemiştir.

Hastaların psikolojik durumlarının düzeltilmesi, moralinin yükseltilmesi ve sıkılmalarının önlenmesi amacıyla kurulan bu hizmetten yararlanma oranları yüksektir. Okuyucuların büyük bir oranının erler olduğu belirtilmiştir. Yaş söz konusu olduğu zaman genç hastaların yaşlılara göre daha çok okuduklarının, cinsiyet söz konusu olduğu zaman ise, çoğunlukta olan erkek hastaların kadınlara göre bu hizmete daha çok ilgi duyduklarının gözlemlendiği ifade edilmiştir. Kadın hastaların gözlükleri olmadığını bahane ederek okumaya yanaşmadıkları belirtilmiştir. Okuma yazma bilmeyenlerin az olduğu bu ortamda, hastaları okumaya iten etkenlerin başında yalnızlık duygusu, ziyaretçilerinin olmayışı ve hastaneye yatarken genellikle yanlarında kitap getirmeyişlerinin geldiği söylenmiştir. Hastalıkları, toplumsal durumları ve kitap dağıtan görevlinin tavrı da hastaların okumalarında etkili olan unsurlardır. En çok hasta okuyucu bulunan bölümlerin sırasıyla, Ortopedi, Üroloji, Dahiliye ve Cerrahi bölümleri olduğu belir-

tilmiştir. Dermede az sayıda bulunan çocuk kitaplarıyla da çocuk hastalara hizmet verilmektedir.¹³³

Derme :

Az sayıdaki çocuk kitapları da dahil olmak üzere, şu anda dermeyi 796 kitap oluşturmakta ve hastanedeki 1.000 yataktan 565 yatakta yatan hastaya kütüphane hizmeti verilmektedir. Bu durumda yatak başına yaklaşık olarak 1 (1,4) kitap düşmektedir. Sözü edilen standartlara göre ise 500-1000 yataklı hastanelerde yatak başına 6 kitap düşmelidir.¹³⁴ Standartlara göre, Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi Hasta Kütüphanesi'nin-şu anda hizmet verilen yatak sayısına göre hesaplanacak olursa-3390 kitaplık bir dermeye gereksinimi vardır. Şimdilik bu dermenin 796 kitabı var olduğuna göre, 2594 kitabın daha dermeye katılması gerekmektedir.

Şu anda dermeyi oluşturan okuma gereçleri sadece kitaplardır. Roman, hikâye ve şiir türündeki eserler çoğunluktaadır. Kültürel konulardaki kitapların sağlanması da hizmetin kuruluş amacı içinde belirlenmiştir.

Kitaplar, Akademi Kantini'nin hasta kütüphanesi için ayırdığı bir miktar gelir ve yapılan para bağışları ile satın alınarak sağlanmakta, bunun yanında kitap bağışları da kabul edilmektedir.¹³⁵

Kütüphane Müdürü'nün önerisi üzerine kitapların, Akademi Kantini'nin her ay hasta kütüphanesi için ayırdığı bir miktar gelir ile satın alınmaları onaylanmıştır. Bu gelir ile her ay 250.00- 400.00 TL. arasında değeri olan kitaplar dermeye

katılmaktadır. Genellikle hastalar tarafından yapılan para bağışları, kitap satın alma konusunda yararlanılan başka bir yoldur.

Hasta Kütüphanesi Şefi tarafından, hasta istekleri de gözönüne alınarak dinlendirici ve eğlendirici özelliği olan kitaplar seçilmekte ve "İstenen Kitaplar Listesi" Akademi Komutanlığı'nın onayı ile satın alınmaktadır.

Dermeye katılan kitapların yaklaşık olarak yarısı bağış yoluyla sağlanmaktadır. Bu bağışlar çoğunlukla hastalar, hastane personeli ve kütüphaneciler tarafından yapılmaktadır. Bağışı yapan kişinin adı ve bağışladığı tarih kitapların iç kapaklarında belirtilmektedir.

Bağışlanan kitaplar için de, satın alınan kitaplarda olduğu gibi bir seçim söz konusu olmalıdır. Bu seçim sosyal hizmet uzmanı tarafından değil, Kütüphane Müdürü tarafından yapılmalıdır. Çünkü kitap seçimi, tamamen kütüphanecilik mesleğinin alanı içine giren, çok incelik ve titizlik gerektiren bir iştir. Hele hastalar için kitap seçimi daha fazla bir çabayı ve dikkate gerektirmektedir. Gerçi sosyal hizmet uzmanı Hasta Kütüphanesi'nin Şefi'dir, yine de belirtilen nedenlerden dolayı seçim işlemi Kütüphane Müdürüne bırakılmalıdır. Ayrıca hazırlanan liste Akademi Komutanı tarafından onaylanmaması, bu işte yetki ve sorumluluk tamamen kütüphanecinin eline bırakılmalıdır.

Bütçe :

Hasta Kütüphanesi için bir bütçe ayrılmamıştır. Yukarda

belirtildiği gibi, Akademi Kantini gelirinin hasta kütüphanesi için ayırdığı bir miktar ve yapılan para bağışları bu kütüphanenin bütçesini oluşturmaktadır.

Yer :

Hasta Kütüphanesi için ayrı bir yer yoktur. Hastalara ayrılan derme, Akademi Kütüphanesi'nin bir odasında bulunmaktadır. Kitaplar belirli zaman aralıklarıyla hastalara arabalarla götürülmektedir. Ancak ilerde hastane içinde ayrı bir yeri olan bir hasta kütüphanesinin hizmet vermesi tasarlanmış durumdadır. O zaman hastalar yataklarında okuyabildikleri gibi, bu kütüphanenin okuma salonunda da okuma olanağına kavuşacaklardır.

Hizmetler :

Hastane içinde kütüphane hizmetinden Ortopedi, Üroloji, Dahiliye, Cerrahi, Kalp ve Damar Hastalıkları, Fizik Tedavi, Gastroenteroloji, Nöroloji ve Çocuk Hastalıkları servisleri de dahil olmak üzere 12 servis yararlanmaktadır. Buna karşılık Psikiyatri, Deri Hastalıkları, Bulaşıcı Hastalıklar, Kulak-burun-Boğaz, Radyoloji, Beyin Cerrahisi, Göz Hastalıkları, Göğüs Hastalıkları ve Kadın-Doğum servisleri kütüphane hizmetinin kapsamı dışında bırakılmış durumdadır.

Bu servislerden ancak bazılarının kapsam dışı bırakılmalarında akla yatkın nedenler bulunmaktadır. Örneğin, Hasta Kütüphanesi dermesi, Psikiyatri hastalarının gereksinme duydukları özel ve sistemli bir okuma yöntemini karşılayacak durumda

değildir. Bulaşıcı Hastalıklar servisinden, mikropların kitaplar yoluyla hastane içine yayılması söz konusudur. Deri ve Göğüs hastalıkları servislerinde de bulaşıcı hastalığı olanlar vardır. Aynı durum bu servisler için de geçerlidir. Beyin Cerrahisi servisindeki hastalar okuyamayacak kadar ağırdırlar. Göz hastalarının gereksinme duydukları özel dinleme gereçlerini şu anda kütüphane sağlayacak durumda değildir. Bu nedenlerle bu servislerin hizmetin kapsamı dışında bırakılmaları doğaldır.

Ancak kapsam dışında bırakılan bazı bölümlere de hizmetin verilmemesi için bir sebep görülemedi. Örneğin Kulak-Burun-Boğaz hastalarına, mikrop kaparlar gerekçesiyle hizmet götürülmemektedir. Oysa, bu hastaların mikrop kapma olasılıkları diğer hastalardan daha fazla değildir. Radyoloji bölümünde kanserli hastaların ışın tedavisi gördükleri ileri sürülmektedir. Hastaların ışın tedavisi gördükleri zaman dışındada, okumaya yetecek zamanları vardır. Moral yönünden çökmüş olma olasılıkları diğer hastalara göre daha fazladır. Kadın Doğum servislerindeki hastaların ise hizmetten yararlanamayacak kadar kısa süreyle yattıkları söylenmekte ve kütüphane hizmeti verilmemektedir. Oysa hasta, hastanede kısa zaman da kalsa bir moral bozukluğu ve bir can sıkıntısı içinde olabilir. Bütün bu nedenlerden ötürü kapsam dışında bırakılan bu servislere de kütüphane hizmetinin götürülmesi gerekmektedir.

Hizmetin kapsamı içine alınan bölümlere, hazırlanan Hasta Kütüphanesi Programı gereğince, haftada bir kere öğleden sonraları hizmet götürülmektedir. Hergün saat 13.00 de

kitapla dolu arabalar, programa göre, servislere gitmeye başlamaktadır. Arabanın içinden istediği kitabı seçen hastalara ödünç verme işlemleri uygulanmaktadır. Kitaplar hastalara süresiz olarak ödünç verilmektedir. Hastalara ödünç verilen kitaplar, hastanın Karantina¹³⁶ kağıdına ilişik olan Hasta Kitap Kayıt Fişi'ne işlenmektedir. Hasta taburcu olmadan ödünç aldığı kitabı geri verirse bu fişe "alınmıştır" damgası basılmaktadır. Taburcu olunurken, Karantina'da bu damga görülürse hiçbir sorun yoktur. Ancak fişinde "Alınmıştır" damgası bulunmayan ve kütüphaneden aldığı kitabı geri vermeden taburcu olmak üzere Karantina'ya giden hasta, kitabı buraya vermek zorunda bırakılmaktadır. Sistemin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için Karantina memurlarının dikkatli olmaları ve kütüphane ile işbirliğini yürütmeleri kesin bir dille, sözü edilen yönetmelikte belirtilmektedir.¹³⁷

Sistemin etkili bir şekilde yürütüldüğü, hizmet verilmeye başlandığından beri dikkate değer bir kitap kaybının olmamasından bellidir. Kitap kayıp olduğunda yönetmeliğin 9. maddesi uygulanacaktır:

"Okuyucu kütüphaneden aldığı kitabı kaybederse yerine aynısını veya aynı değerinde başka bir kitabı başışlar."¹³⁸

Okuyucu hizmetlerine değındikten sonra, teknik hizmetler olarak uygulanan işlemlere de biraz yer vermenin yerinde olacağı kanısındayız. Dermeye sağlanan kitaplar demirbaş numarası almakta ve basit bir şekilde kataloglanmakta, fakat sınıflandırılmamaktadırlar. Hasta Kütüphanesi dermesinin bulunduğu odadaki katalog kutularında her kitaba ait yazar adı, kitap adı ve demirbaş fişleri bulunmaktadır. Okuyucu hizmetle-

rinin yanı sıra teknik hizmetlere de yer verilmesi bu hastanede verilen hizmet açısından olumlu bir noktadır.

Sonuç olarak Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi'ndeki Hasta Kütüphanesi, yukarıda değinilen birkaç nokta dışında, hizmetlerini başarıyla vermektedir.

c. Ankara Onkoloji Hastanesi :

Bu hastanede hastalara verilen kütüphane hizmeti ne Ankara Hastanesi, ne de Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi'nde sunulan hizmetler kadar gelişmiş değildir. Ancak, oldukça ilkel koşullarla bile olsa yine de hastalara bir kütüphane hizmeti sağlamaktadır. Bu nedenle çalışmamızın kapsamı içine alınmasında yarar görülmüştür.

225 yataklı Ankara Onkoloji Hastanesi'nde kütüphane hizmeti 1968 yılından beri verilmektedir. Doktorların yararlandığı hastane kütüphanesi içinde, tıp kitap ve dergilerinin yanı sıra roman tipi ve diğer genel kitapların da bulunduğu bir tıp dışı derme oluşturulması kararı yine aynı yıl içinde alınmıştır. Bu kitaplardan, istedikleri takdirde hastaların da yararlanabilecekleri belirtilmiştir. Yani bu derme sadece hastalar için oluşturulmuş değildir.¹³⁹

Hastalara, kütüphaneden isterlerse yararlanabilecekleri bile duyurulmamaktadır. Hastalar ya kütüphaneyi kendi kendilerine keşfetmekte, ya da birbirlerinden böyle bir hizmetin verildiğini duymaktadırlar. Diğer iki hastanede olduğu gibi, kitap arabaları koşullarda dolaştırılmadığı için hastalar kütüphane hizmetleriyle doğrudan doğruya temasa geçememektedirler.

Verilen hizmeti daha ayrıntılı bir şekilde, yani kütüphaneci, okuyucular, derme, bütçe, yer ve hizmetler açısından incelemenin yerinde olacağı kanısındayız.

Kütüphaneci :

Hastane kütüphanesinde meslekten bir kütüphaneci değil, bir kütüphane memuru görevlidir. Ankara Onkoloji Hastanesi müdürüne bağlı olarak çalışmaktadır. Bu memur, hastanenin bütün personelinin yanı sıra, hastaların da gereksinmelerini tek başına karşılamaya çalışmaktadır. Hastanenin sosyal hizmet uzmanları da hastalara kütüphane hizmetinin verilmesiyle ilgilenmemişlerdir.¹⁴⁰

Kütüphanede meslekten bir kütüphanecinin bulunmaması, hem doktorlara, hem diğer hastane personeline, hem de hastalara etkin bir kütüphane hizmetinin verilememesine neden olmaktadır. Bu hastaneye alınacak ve hasta kütüphaneleri hizmetlerinin gereğini kavramış meslekten bir kütüphaneci, hizmetin hastalara etkin bir şekilde sunulmasını sağlayacaktır.

Okuyucular :

Yukarda belirtildiği gibi, tıp dışı dermenin okuyucuları sadece hastalar değildir. Bütün hastane personeli bu dermenin okuyucusu olma durumundadır.

Kütüphanenin hizmeti hastalara duyurma konusunda hiçbir çabası yoktur denilebilir. Böyle olunca, doğal olarak hastaların kütüphaneyi kullanma oranı çok düşük olmaktadır. Ayrıca toplumsal ve eğitim düzeylerinin düşük olması, ara-

larında okuma yazma bilmeyenlerin de bulunması bu oranı daha da düşürmektedir. Kütüphanenin varlığını duymuş olsalar bile, hastaların çoğunluğu kütüphaneye gitme gücünü kendilerinde bulamayabilirler. Kütüphane hizmetlerinin etkin bir şekilde verilememesini etkileyen nedenlerden bazıları da bunlardır.

Hastaların hepsi kanserlidir. Doğal olarak, psikolojik durumlarının ve morallerinin bozuk olacağına değinmeye bile gerek yoktur. Can sıkıntısından sürekli olarak yakınmaktadır. Etkin bir kütüphane hizmetinin bu kişilere sağlayacağı yararlar, belki de herhangi bir hastaya sağlayacağı yararlardan çok daha fazla olacaktır. Kitap okumanın, üzerlerinde olumlu bir etki bırakacağı açıktır.

Kitapların kesinlikle arabalarla hastaların yanına kadar gitmesi gerekmektedir. Çünkü hem hastaların çoğunun kütüphaneye gelecek güçleri olmayabilir, hem de buraya gelme konusunda çekimser davranabilirler. Ayrıca arabalarla hizmetin başuçlarına kadar gitmesi, zorunlu olarak bu hizmetin varlığını kendilerine duyuracaktır. Böylelikle kütüphaneyi kullanma oranında bir artış görülecektir.

Hizmetin varlığını kendi çabalarıyla keşfetmiş ya da bir başka kişiden duymuş ve kütüphaneye yararlanmak üzere gelmiş hastalar azdır, fakat yok değildir. Bunlar seçtikleri kitabı, hastanenin diğer kişileri gibi ödünç alabilmektedirler. İsterlerse kütüphane içinde okumalarına da izin verilmektedir.¹⁴¹

Derme :

Sayıma göre tıp dışı dermede 380 kitap bulunmaktadır. 225 yatakta yatan hastaların hepsine kütüphane hizmeti verilecek olursa, yatak başına yaklaşık olarak 1 (1,6) kitap düşmektedir. Bu sayı diğer iki hastanede yatak başına düşen kitaplardan daha fazla bir miktarı vermektedir. Daha önce adı geçen standartlara göre 1-300 yataklı hastanelerde yatak başına 8 kitap düşmelidir.¹⁴² Bu durumda, Ankara Onkoloji Hastanesi'nde 1800 kitaplık bir hasta kütüphanesi dermesi oluşturulmalıdır. Şu anda tıp dışı dermede 380 kitap bulunduğu göre, 1420 kitabın daha dermeye katılması gerekmektedir.

Şu anda tıp dışı dermede sadece kitaplar bulunmaktadır. Roman, hikâye, şiir kitaplarından başka roman dışı eserler de vardır. Bunların çoğunluğunu tarih ve özellikle yakın tarih kitapları oluşturmaktadır.

Ankara Onkoloji Hastanesi, bütçesini, bağlı bulunduğu Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'ndan almaktadır. Bu bütçenin bir kısmı da hastane kütüphanesi için ayrılmış durumdadır. Tıp dışı derme için de bu gelirden yararlanılmıştır. Ancak son yıllarda bu gelirle tıp dışı derme için kitap sağlanamamıştır. Kitapların para bağıışı ile sağlandığı belirtilmemiş, ancak bazı roman tipi kitapların bağıışlandığından söz edilmiştir.¹⁴³

Hem tıp, hem de tıp dışı kitapların seçimini hastanenin İlmî Yayın Kurulu yapmaktadır. Bağıışlanan kitaplar bir

seçime tabi tutulmaksızın dermeye katılmaktadırlar. Kütüphaneye memuru seçime karışmamaktadır.¹⁴⁴ Meslekten bir kütüphanenin hastane kütüphanesinde görev alması halinde kitapların seçimi işi de çok daha sağlıklı bir şekilde yürütülecektir. Seçimde yetki ve sorumluluk tamamen alınacak olan kütüphaneciye bırakılırsa yerinde bir karar alınmış olur.

Bütçe :

Tıp dışı derme için bir bütçe ayrılmış durumda değildir. Yukarda belirtildiği gibi hastane kütüphanesi için ayrılan gelirin bir kısmı ile tıp dışı kitaplar sağlanmaktadır.

Yer :

Tıp dışı derme tıp dermesiyle birlikte hastane kütüphanesi içinde bulundurulmaktadır. Burada iki raf tıp dışı kitaplar için ayrılmış durumdadır. Hastalar, doktorlar ve diğer personelle birlikte kütüphaneyi kullanmakta, isterlerse kütüphanede okuyabilmektedirler. Aslında aynı kütüphanenin bölüşülmesi sakıncalıdır. Çünkü hastalar tıp kitaplarıyla da ilgilenebilirler. Bunlardan edinecekleri yanlış izlenimler, hastalıklarını daha fazla kuruntu etmelerine yol açar.

Arabalarla hastalara kendi okuyabilecekleri kitapların götürülmesi ve hastane kütüphanesini kullanmalarına izin verilmemesi halinde, bu sakınca kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

Hizmetler :

Hastane içinde bütün kanserli hastalar için ayrı bölümler oluşturulmuş durumdadır. İsteyen her hastaya bölüm ayırt edilmeksizin süresiz olarak kitap ödünç verilebilmektedir.

Kütüphane memuru kitapları ödünç verirken bir kart doldurmakta ve bunları kütüphane içinde saklamaktadır. Hastalar taburcu olurlarken kitapları genellikle bölüm hemşiresine teslim etmektedirler.

Denetim işlemi çok sıkı olmamakla beraber çok az kitabın kaybolduğu söylenmektedir.¹⁴⁵ Yine de, taburcu olunurken ilişik kesilen yerle, kütüphane arasında bir işbirliği yapılmasının yararları olacak, belki de hiç kitap kaybolmayacaktır.

Okuyucu hizmetleri belirtildiği gibi çok basit bir şekilde uygulanırken, teknik hizmetlere hemen hemen hiç dokunulmamaktadır. Gerçi her kitap için bir demirbaş numarası verilmekte ve kitaplar raflarda bu numaraya göre dizilmektedirler, fakat bir kataloglama ve sınıflandırma işlemi yapılmış durumda değildir.

Daha etkin bir şekilde okuyucu hizmetlerini vermek, teknik hizmetlerin iyi uygulanmasıyla sağlanacaktır. Ankara Onkoloji Hastanesi'nde her iki hizmet de etkin bir şekilde yürütülmeye başlanmalıdır.

Bu hastanede hastalara etkin ve olumlu bir kütüphane hizmetinin verildiği söylenemez. Ancak ilk adımlar atılmıştır.

Meslekten bir kütüphanecinin sorumluluğu altında hizmet arabalarla hastaların yanibaşlarına kadar götürülecek olursa, çok daha olumlu sonuçlar alınabilir.

Görüldüğu gibi, Türkiye'de hastalara verilen kütüphane hizmetleri başlangıç adımları olarak küçümsenecek gibi değildir. İlk adımlar atıldıktan sonra bu hizmetler gelişme ortamı bulacaklardır.

II. Bölümün Dip Notları

1. Miller, A.M. "U.S.S.R., 1970: The Reading matter of patients." International Library Review 4 (1972), s.373.
2. Moody, M.T. "Bibliotherapy: modern concepts in general hospitals and other institutions." Library Trends 11 (1962), s. 149.
3. Nefedchenko, M. "Hospital libraries in the Union of Soviet Socialist Republics." Unesco Bulletin for Libraries 24 (1970), s. 248.
4. Tews, R.M. "Bibliotherapy : a link with community." Hospital Progress 48 (1967), s. 91.
5. Moddy. y.a.g.e. s. 149.
6. Rimkeit, A. "German Democratic Republic, 1970: The Development of patients' libraries." International Library Review 4 (1972), s. 361.
7. Baatz, W.H. "Patients' library services and bibliotherapy." Wilson Library Bulletin 35 (1961), s. 378.
8. Tews. y.a.g.e. s. 94.
9. Munroe, M.E. "Services in hospital and institution libraries." American Library Association Bulletin 63 (1969), s. 1281.
10. James. y.a.g.e. s. 46.

11. Swift, H.P. "Trends in hospital library service."
American Library Association Bulletin 55 (1961), s. 338.
12. Baatz. y.a.g.e., s. 378.
13. Miller. y.a.g.e., s. 376.
14. Baatz. y.a.g.e. s. 379.
15. Ballandras, M. "Reading in hospitals (1973)."
International Library Review 6 (1974), s. 408.
16. Gove, P.B. (ed). Webster's third new international dictionary of the English language, unabridged.
Springfield: G. and C. Merriam Company, 1965, s. 212.
17. Dorland, W.A.N. Illustrated medical dictionary.
(25 th ed.) Philadelphia : Saunders, 1974, s. 199.
18. Horne, E.M. "A Look at bibliotherapy." Special Libraries
66 (1975), s. 28.
19. Tews. y.a.g.e. s. 92.
20. Tews. y.a.g.e. s.92.
21. Casey, G.M. "Library service to the handicapped and
institutionalized." Library Trends 20 (1971), s.351.
22. Casey. a.g.e. s. 352.
23. Casey. a.g.e. s. 352.
24. Peillon, J. "France, 1971: A Voluntary library organization
in Lyon and its region." International Library Review
4(1972), s. 357.

25. Holmstörn, B. "The Hospital library. 3. Scandinavia." International Library Review 1 (1969), s. 68.
26. Nielsen, H. "Denmark, 1968: Danish hospital libraries and the training of hospital librarians." International Library Review 4 (1972), s. 351.
27. Holmström. y.a.g.e. s. 68.
28. Luciola, C.E. and Baker, E.M. "U.S.A., 1967: The Role of the public library in hospital library provision." International Library Review 4 (1972), s. 387.
29. Rittenhouse, D.C. "Prisoners, patients and public libraries." Wilson Library Bulletin 45 (1971), s. 493.
30. Pemberton, J.E. "The Role of public library authorities in the development of hospital library services." Journal of Librarianship 3,2 (1971), s. 102.
31. Holmström. y.a.g.e. s. 68.
32. Casey. y.a.g.e. s. 352.
33. Partington, W.W. "United Kingdom, 1971: The Library Association, Hospital Libraries and the Handicapped Readers' Group." International Library Review 4 (1972), s. 379.
34. Janssen, C.E. "Belçika Kızıl Haç hastane kütüphaneleri." Çev.: M.Özgünay. Türk Kütüphanecileri Derneği Bülteni 5 (1956), s. 253.
35. Peillon. y.a.g.e. s. 357.

36. Holmström. y.a.g.e. s. 68.
37. Holmström. y.a.g.e. s. 68.
38. Janssen. y.a.g.e. s. 254.
39. Casey. y.a.g.e. s. 352
40. Gardner, F.M. "The Integrated hospital library.
2. England." International Library Review 1 (1969), s.61.
41. Luciola, C.E. "Out of isolation: The patients' library."
Library Journal 92 (1967), s. 1421.
42. "Hospital libraries in the Federal Republic of Germany
1960 to 1968." International Library Review 1 (1969),
s. 225.
43. Partington. y.a.g.e. s. 379.
44. Rimkeit. y.a.g.e. s. 361.
45. Nefedchenko. y.a.g.e. s. 248.
46. Nielsen. y.a.g.e. s. 351.
47. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. "I.F.L.A. standards
for libraries in hospitals (general service)." Unesco
Bulletin for Libraries 23 (1969), s. 70.
48. Paulin, L.V. "United Kingdom, 1971: Current developments
in hospital libraries." International Library Review
4 (1972), s. 381.
49. Janssen. y.a.g.e. s. 257.

50. Johnson, B.C. "The Integrated hospital library I.U.S.A." International Library Review 1 (1969), s. 54.
51. Holmström, y.a.g.e. s. 69.
52. Lucioli. "U.S.A., 1967.." y.a.g.e. s. 387.
53. Lucioli, C.E. "Full partnership on the educational and therapeutic team. The Goal of hospital and institution libraries." American Library Association Bulletin 55 (1961), s. 314.
54. Lucioli. "U.S.A., 1967.." y.a.g.e. s. 388.
55. Guenebaud, J. "Relations between hospital libraries and public libraries. France (1973)." International Library Review 6 (1974), s. 403.
56. Casey. y.a.g.e. s. 354.
57. Casey. y.a.g.e. s. 352.
58. Peillon. y.a.g.e. s. 360.
59. Gardner. y.a.g.e. s. 62.
60. Gardner. y.a.g.e. s.62.
61. Peillon. y.a.g.e. s. 357.
62. Johnson, B.C. "Services an integrated hospital library can and cannot provide." In: Sewell , W. (ed). Reader in medical librarianship. Washington, D.C.: N.C.R., 1973. s. 286.
63. Lucioli. "Full partnership.." y.a.g.e. s. 313.

64. Gardner. y.a.g.e. s. 64.
65. Johnson. "Services an integrated..." y.a.g.e. s. 286.
66. Johnson. "The Intergated hospital..." y.a.g.e. s. 54.
67. Johnson. "The Integrated hospital..." y.a.g.e. s. 54.
68. Nefedčhenko. y.a.g.e. s. 248.
69. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 70.
70. Lucioli. "Out of isolation..." y.a.g.e. s. 1423.
71. Johnson. "Services an integrated..." y.a.g.e. s. 286.
72. Lucioli. "Out of isolation..." y.a.g.e. s. 1423.
73. Paulin. y.a.g.e. s. 382.
74. Peillon. y.a.g.e. s. 358.
75. Bourdin. G. "French hospital libraries according to
the 1973 Survey." International Library Review
6 (1974). s. 411.
76. "Hospital libraries in the Federal Republic of Germany.." y.a.g.e. s. 225.
77. Rimkeit. y.a.g.e. s. 361.
78. Campbell, H.C. and Ludlow, V.F. "The Canadian library
scene." International Library Review 1 (1969), s. 217.
79. Lucioli. "U.S.A., 1967..." y.a.g.e. s. 387.
80. Casey. y.a.g.e. s. 354.

81. Campbell. y.a.g.e. s. 217.
82. Campbell. y.a.g.e. s. 217.
83. Harrison. K.C. The Library and the community. (2 nd.ed.)
London: Andre Deutsch, 1966, s.87.
84. Gardner. y.a.g.e. s.64.
85. Harrison. y.a.g.e. s.88.
86. Gardner. y.a.g.e. s.61.
87. Gardner. y.a.g.e. s.62.
88. Pemberton. y.a.g.e. s.101.
89. Paulin. y.a.g.e. s.380.
90. Harrison. y.a.g.e. s.87.
91. Bourdin. y.a.g.e. s.413.
92. Peillon. y.a.g.e. s.357.
93. Peillon. y.a.g.e. s.358.
94. Peillon. y.a.g.e. s.360.
95. Peillon. y.a.g.e. s.358.
96. Janssen. y.a.g.e. s.253.
97. Janssen. y.a.g.e. s.254.
98. Janssen. y.a.g.e. s.257.
99. Holmström. y.a.g.e. s.67.
100. Kellner, B. "İsveç'te hastane kütüphaneleri". Çev.:
H.Çelik. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni 17, 1
(1968), s.35.

101. Holmström. y.a.g.e. s.68.
102. Nielsen. y.a.g.e. s.351.
103. Nielsen. y.a.g.e. s.352.
104. Holmström. y.a.g.e. s.68.
105. Holmström. y.a.g.e. s.68.
106. Holmström. y.a.g.e. s.68.
107. Holmström. y.a.g.e. s.68.
108. Höök, L. "The Stockholm public library; patients' libraries and work with the disabled (1972)."
International Library Review 6 (1974), s. 420.
109. Bjerre, A. "Hospital library services in Denmark and library service in special areas of social care." Libri 19, 4 (1969), s.248.
110. "Hospital libraries in the Federal Republic of Germany.." y.a.g.e. s.225.
111. Rimkeit. y.a.g.e. s.362.
112. Rimkeit. y.a.g.e. s.363.
113. Nefedčenko. y.a.g.e. s.248.
114. Nefedčenko. y.a.g.e. s.249.
115. Nefedčenko. y.a.g.e. s.283.
116. Bereczky, E. "The Organization of Hungarian hospital libraries (1972)."
International Library Review 6 (1974), s. 415.

117. Toma, A. "Hungary, 1970: The Organization of hospital libraries." International Library Review 4 (1972), s.366.
118. Bereczky. y.a.g.e. s.416.
119. Toma. y.a.g.e. s.366.
120. Toma. y.a.g.e. s.366.
121. Hacettepe Hastanesi Gönüllüler Grubu Başkanlığı görevinde bulunmuş olan Macide Tunca ile, Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezinde 5 Mayıs 1978 tarihinde yapılan görüşme.
122. Ankara Hastanesi Kütüphanesi Müdürü Solmaz Özger ile, Ankara Hastanesi'nde 14 Haziran 1977 tarihinde yapılan görüşme.
123. Solmaz Özger. a.g.g.
124. Solmaz Özger. a.g.g.
125. International Federation of Library Associations. Libraries in Hospital Subsection. y.a.g.e. s.74.
126. Solmaz Özger. y.a.g.g.
127. Solmaz Özger. y.a.g.g.
128. Solmaz Özger. y.a.g.g.
129. Solmaz Özger. y.a.g.g.
130. Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi Kütüphanesi Müdürü Gülsün Buğdaybek ile Gülhane Askerî Tıp Akademisi'nde 15 Şubat 1977 tarihinde yapılan görüşme.

131. Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi. "Hasta Kütüphanesi." (Basılmamış yönetmelik) Ankara, 1976.
132. Gülsün Buğdaybek. y.a.g.g.
133. Gülsün Buğdaybek. y.a.g.g.
134. International Federation of Library Associations. Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s.74.
135. Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi. y.a.g.y. s.1.
136. Karantina, hastanın hastaneye geldiği zaman kaydolduğu, taburcu olurken de hastane ile ilişkisini kestiği yerdir.
137. Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi. y.a.g.y. s.2.
138. Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi y.a.g.y. s.2.
139. Ankara Onkoloji Hastanesi Kütüphanesi Sorumlusu Asuman Çelensoy ile, Ankara Onkoloji Hastanesi'nde 12 Mayıs 1978 tarihinde yapılan görüşme.
140. Asuman Çelensoy. a.g.g.
141. Asuman Çelensoy. a.g.g.
142. International Federation of Library Associations. Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s.74.
143. Asuman Çelensoy. y.a.g.g.
144. Asuman Çelensoy. y.a.g.g.
145. Asuman Çelensoy. y.a.g.g.

III. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ HASTANELERİ VE HASTALARA KÜTÜPHANE HİZMETİ

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nin çekirdeğini 1958 yılında kurulan Çocuk Hastanesi oluşturmaktadır. 1963 yılında Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin kurulmasıyla yetişkin hastaların bakımı da gerçekleştirilmeye başlamıştır. 1966 yılında Hacettepe Tıp Merkezi Hastanesi hizmete girmiştir. 1968 yılında Hastane İdaresi Enstitüsü'nün kurulmasıyla günümüzdeki durumuna kavuşmuştur.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nin bünyesi içinde, Hacettepe'de bulunan Eğitim Hastanesi, toplum hekimliğine hizmet eden Etimesgut ve Çubuk İhtisas Hastaneleri ve Gölbaşı Ruh Sağlığı Hastanesi girmektedir.¹ Çalışmamızın kapsamı içine sadece Hacettepe'de bulunan Eğitim Hastanesi alınmıştır. Ancak bu hastane de resmen Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri olarak isimlendirildiğinden metin içinde de bu şekilde geçirilmesi uygun görülmüştür.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri, 1977 sayımlarına göre, 815 yetişkin hasta yatağı, 325 çocuk hasta yatağı olan, toplam 1140 yataklı bir hastanedir.² Bu yataklardan yılda 25.114 hastanın yararlandığı belirtilmektedir.³

Her hastane gibi Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nin de temel amacı, mümkün olan en iyi hasta bakımını sağlamaktır. Bu temel amaca yardımcı olan amaçlardan birinin de toplum hizmeti olduğu ve hastalara kütüphane hizmeti veril-

meksizin toplum hizmetinin tam olarak gerçekleştirilemeyeceği daha önce belirtilmişti. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde de hasta bakımının tam olarak gerçekleştirilebilmesi için hastalara kütüphane hizmetinin verilmesi gerekmektedir.

Hastalara kütüphane hizmetinin bu hastanede verilmesi konusuna geçmeden önce hastanenin bölümleri hakkında bilgi vermeyi yararlı buluyoruz.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri yetişkin ve çocuk hastaneleri olmak üzere ikiye ayrılmış durumdadır. Yetişkinlerin yattıkları hastanede her bölüm için bir numara verilmiştir. Çoğu kez bölümleri bu numaralarla tanımlamak, hastane içinde çok olağan ve yaygın bir hale gelmiştir. Numaralanan bölümler Plâstik Cerrahi (41), Kulak-Burun-Boğaz (43), Psikiyatri (44), Nöroşirürji (51,61), Deri hastalıkları ve Ortopedi (52), Genel Cerrahi (53,63), Göz Hastalıkları (54), Ortopedi,⁽⁵²⁾ Göğüs Cerrahisi (64), Nöroloji (74), İç Hastalıkları (75,85,86), Yanıklar ve Böbrek (76), Kadın Hastalıkları (83), Doğum (82) ve Üroloji (84) olarak sıralanabilir. Ayrıca Koroner Bakım Ünitesi ve üç ayrı Devamlı Bakım Ünitesi; Genel Cerrahi, Göğüs Cerrahisi ve Beyin Cerrahisi de ayrı bölümlerde etkinliklerini sürdürmektedirler. Bazan tek bir bölüm için üç ayrı servis açılırken (İç Hastalıkları gibi), bazan da iki ayrı bölümün tek bir serviste bulunduğu olmaktadır (Deri Hastalıkları ve Ortopedi gibi).

A. Hastane bölümlerindeki farklılaşmalar ve kütüphane hizmeti :

Hastane bölümlerinde yatan hastalar hem hastalıklarının nitelikleri, hem de bölümlerdeki ortalama yatış süreleri açısından farklılaşmalar göstermektedirler. Doğal olarak bu farklılaşmalar kütüphane hizmetlerinin verilmesini de etkileyecektir.

1. Hastalığın niteliği, kütüphane hizmeti ve kapsam :

Hastane bölümlerinin çoğunluğunda yatan hastalar, hastalıklarının nitelikleri benzer olmasa bile, kütüphane hizmetlerinin verilmesi açısından bir farklılaşma göstermemektedirler. Hastalıkları ne olursa olsun, bu hastaların büyük bir çoğunluğu tek tip kütüphane hizmetinden yararlanacak durumdadırlar.

Ancak, Çocuk Hastalıkları, Göz Hastalıkları, Psikiyatri, Koroner Bakım Ünitesi ile Genel Cerrahi, Göğüs Cerrahisi ve Beyin Cerrahisi Devamlı Bakım Üniteleri'nde yatan hastaların çok özel ve kendilerine özgü nitelikleri bulunmaktadır. Özel niteliklerinden ötürü bu bölümlerden ilk üçünde yatan hastalar, büyük çoğunluğun yararlanacağı tek tip kütüphane hizmetinden yararlanamayacaklar ve ayrı ayrı, özelleştirilmiş kütüphane hizmetine gereksinme duyacaklardır. Geriye kalan bölümlerde yatan hastalar ise hiçbir kütüphane hizmetinden yararlanamayacak kadar ağırdırlar.

Bu nedenlerden ötürü, özellik gösteren Çocuk Hastalıkları, Göz Hastalıkları ve Psikiyatri bölümlerinde yatan has-

taların geçici olarak, Koroner Bakım Ünitesi ile Genel Cerrahi, Göğüs Cerrahisi ve Beyin Cerrahisi Devamlı Bakım Üniteleri'nde yatan hastaların ise sürekli olarak, sunulacak kütüphane hizmetlerinin kapsamı dışında bırakılmaları düşünülmüş ve bütün bu bölümler çalışmamızın da kapsamı içine alınmamışlardır.

Çocuk Hastalıkları, özellikle Göz Hastalıkları ve Psikiyatri bölümlerinde daha özelleştirilmiş kütüphane hizmetlerine gereksinme duyan hastalar yatmaktadırlar. Normal yaşantılarında bile çocukların yetişkinlere göre daha özenli ve farklı bir kütüphane hizmetini gerektirdikleri bilinen bir gerçektir. Hasta çocuklar ve hasta yetişkinler söz konusu olduğu zaman, bu durum yine değişmeyecek, çocuklar yine daha özenli ve farklı bir kütüphane hizmetine gereksinme duyacaklardır. Göz bozukluğu olanlar ve körler de normal yaşantılarında herkes için verilen kütüphane hizmetlerinden yararlanamazlar. Hastanede yatan göz hastaları yine normal hastalara göre çok daha farklı bir hizmete gereksinme duyarlar. Özellikle dinleme gereçleriyle, örneğin konuşan kitaplarla bu hastalar için özel bir hizmetin verilmesi gerekmektedir. Psikiyatri hastalarına gelince; bu hastalar için eğlendirici okuma yoluna genellikle gidilmemekte, kendilerine özel ve sistemli bir yöntem, yani bibliyoterapi yöntemi uygulanarak, kitaplar tedavi amacıyla kullanılmaktadır. Bir başka deyişle bu hastalara çok özel bir kütüphane hizmetinin verilmesi söz konusudur.

Bütün bunlar, bu kesimlerin ne denli farklı ve özelleştirilmiş kütüphane hizmetlerine gereksinme duyduklarını kanıtlamaktadır. Ancak özelleştirilmiş kütüphane hizmetlerine gereksinmeleri olduğu gerekçesiyle, bu hastaların sürekli olarak kütüphane hizmetlerinin kapsamı dışında bırakılmaları anlamı çıkarılmamalıdır. Tek tip kütüphane hizmetinden yararlanacak büyük çoğunluğa bu konuda öncelik tanınmalı, kütüphane hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanması gerçekleştirildikten sonra, olanaklar ölçüsünde, bu bölümlere de özelleştirilmiş hizmetlerin verilmesi yoluna gidilmelidir. Bu düşüncelerle, adı geçen bölümler geçici olarak kapsam dışında bırakılmışlardır.

Koroner Bakım Ünitesi ile Genel Cerrahi, Göğüs Cerrahisi ve Beyin Cerrahisi Devamlı Bakım Üniteleri'nde yatan hastaların okuyamayacak kadar ağır oldukları belirtilmişti. Bu ünitelerde yatan hastalara kütüphane hizmetlerinin verilemeyeceği tartışmasız olarak onaylanacak bir gerçektir.

Bu bölümlerin dışında kalan 17 bölüm için kütüphane hizmetlerinin sağlanması düşünülmüş, çalışmamızın kapsamı içine alınmışlardır.

2. Yatış süresi :

Kapsam içine alınan bölümlerdeki yatış süreleri doğal olarak farklılaşmalar göstermektedir. Yapılan soruşturmanın sonuçlarına göre bölümlerde yatanların % 42,6 sı 1-15 gün, % 31,3 ü 1-7 gün, % 22,5 i 1-3 ay, % 2,9 u 3 aydan fazla, % 0,4 ü ise 1 yıldan fazla süreyle hastanede yatmaktadırlar.

Bu durumda 1-15 gün arasında yatanlar çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Plâstik Cerrahi, Nöroşirürji (51), Deri Hastalıkları, Genel Cerrahi, Göğüs Cerrahisi, Nöroloji, İç Hastalıkları (75,85), Yanıklar ve Böbrek ile Üroloji bölümlerinde hastaların çoğu 1-15 gün arasında hastanede kalmaktadırlar. 1-7 gün arasında hastanede kalan hastalar ise çoğunlukla Kulak-Burun-Boğaz, Nöroşirürji'nin bir başka bölümü (61), Kadın Hastalıkları ve Doğum bölümündedirler. Hastanede 1-3 ay ve 3 aydan fazla yatanlar, daha kısa süreyle yatan hastalardan sayıca azdırlar. Böbrek transplantasyonu ile İç Hastalıklarının bir başka bölümünün (86) hastaları ve özellikle Ortopedi hastaları 1-3 ay, bazan da 3 aydan daha uzun süreyle hastanede kalmaktadırlar. 1 yıldan fazla zamandır yatan bir hastaya Ortopedi bölümünde rastlanmıştır. Genellikle Ortopedi hastalarının, hastanede en uzun süreyle yatan hastalar oldukları saptanmıştır. Bir bölümdeki yatış süresi, o bölümde genellikle ne kadar kalındığına dayanılarak verilmiştir. Bu, bölümde daha fazla ya da daha az süreyle yatan hastaların olmadığı anlamına gelmemelidir.

Yatış sürelerindeki farklılaşmaların sunulacak kütüphane hizmetlerine yansımaları doğaldır. Bu sürelerin kütüphane hizmetlerinin verilmesiyle olan bağlantılarına yeri gelince değinilecektir.

B. Hastalar ve kütüphane hizmeti :

Kütüphane hizmetlerinin esas olarak verileceği grup, kapsam içine alınan bölümlerdeki hastalardır. Bu hastaların

kütüphane hizmetlerine gereksinme duyduklarını kanıtlamak bakımından özellikle kendileriyle yapılan soruşturmalar (Bkz. Ek 1) büyük bir önem taşımaktadır.

Soruşturmalar, doğal olarak kapsam içine alınan bölümlerdeki hastaların tümüne değil, fakat tümünü temsil edecek bir grup hastaya uygulanmıştır. Yöntem kısmında belirtildiği üzere, kapsam içine alınan 17 hastane bölümündeki 675 hastayı temsil edecek bir grup hastanın saptanması için "Rastgele Örneklem" yöntemi kullanılmış, hastalar heterojen yani ayrı ayrı cinsten oldukları için de "Tabakalı Örneklem" yöntemine de başvurulmuştur.

Tüm hastaları temsil edecek sayınının saptanabilmesi için, öncelikle örneklem yüzdesinin bilinmesi gerekmiştir. Örneklem yüzdesinin araştırmacı tarafından saptanması zorunluluğu bir istatistik kuralıdır. Sağlam ve güvenilir sonuçlara ulaşabilme düşüncesiyle bu yüzde oldukça geniş tutulmuş ve % 30 olarak alınmıştır. Böylelikle hizmetin verileceği bölümlerde yatan bütün hastaların % 30 u saptanmış, buna göre soruşturma uygulanacak hasta sayısı 204 olmuştur. Daha sonra salık verilen istatistik formülleri uygulanarak şu bilgiler elde edilmiştir: Teker teker bölümler ele alınmış, her birindeki yatak sayılarına göre,⁴ kaç hastaya soruşturma uygulanacağı saptanmıştır. (Bkz. Tablo 1). Bununla yetinilmeyip, "Rastgele Örneklem" yönteminin daha doğru olarak uygulanabilmesi için bölümlerin her birinde hangi yataklarda yatan hastalara soruşturma uygulanacağı hesaplanmıştır. Soruşturmalar sırasında bu bilgilere dayanılmış, daha önceden belirlen-

miş olan yataklardaki hastalarla görüşmeye özen gösterilmiştir.

204 hastaya uygulanan soruşturmalar Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi tarafından değerlendirilmiş, pek çok sayısal bilgi ve veri elde edilmiştir. Her soru için yanıt elde edildiği gibi, sorular arasındaki çapraz yaklaşımlar sağlanmış, bunlara da yanıt alınmıştır.

Soruşturmalarındaki bazı sorulara, yani 1,2, soru 1-8 e verilen yanıtlar bu bölümde ele alınacak, diğerleri ise ilişkili oldukları konular içinde değerlendirileceklerdir (Bkz. Ek 1).

TABLO 1.

BÖLÜMLER	YATAK SAYISI	UYGULANAN SORUŞTURMA SAYISI
41 PLÂSTİK CERRAHİ	25	8
43 KULAK-BURUN-BOĞAZ	38	11
51 NÖROŞİRÜRJİ	34	10
61 NÖROŞİRÜRJİ	30	9
52 DERİ HASTALIKLARI VE ORTOPEDİ	45	14
62 ORTOPEDİ	38	11
53 GENEL CERRAHİ	34	10
63 GENEL CERRAHİ	32	10
64 GÖĞÜS CERRAHİSİ	40	12
74 NÖROLOJİ	32	10
76 YANIKLAR VE BÖBREK	34	10
82 DOĞUM	42	13
83 KADIN HASTALIKLARI	49	15
84 ÜROLOJİ	46	14
75 İÇ HASTALIKLARI	42	13
85 İÇ HASTALIKLARI	58	17
86 İÇ HASTALIKLARI	56	17
TOPLAM	675	204
ÖRNEKLEM %	30	

1. Hastaların niteliklerindeki farklılaşmalar :

Türkiye'nin çeşitli sınıflarından ve yerlerinden gelen hastaların cinsiyet, yaş ve eğitim durumlarındaki farklılaşmalar, yapılan araştırmalar sonucunda saptanmıştır. Bu farklılaşmalar verilecek kütüphane hizmetlerinin belirleyicileri olarak önem kazanmaktadır. Bunların teker teker ele alınmalarında ve gerekli bilgilerin verilmesinde yarar görülmektedir.

a. Cinsiyet :

Soruşturma uygulanan 204 hastanın % 58,8 i yani 120 si erkek, % 41,1 i yani 84 ü kadındır. Erkek hastaların kadınlara oranla daha çok oldukları görülmüştür. Hastanede sadece erkek hastaların yattıkları bir bölüm olmamakla beraber, sadece kadın hastaların bulunduğu iki bölüm vardır. Bunlar Kadın Hastalıkları ve Doğum bölümleridir.

b. Yaş :

Soruşturma uygulanan hastaların en gencinin 11, en yaşlısının ise 76 yaşında oldukları saptanmıştır. 20-29 yaş arasındaki hastalar, soruşturma uygulanan toplam hasta sayısının % 32,9 unu oluşturmaktadırlar. Bu yaşlar arasındaki hastaların sayısı 68 dir. 25 yaşında 13 hastanın bulunduğu dikkati çekmektedir. 30-39 yaş arasındaki hastaların sayısı 40, 40-49 yaş arasındakilerin sayısı ise 33 tür. 11-19 ve 50-58 yaş gruplarının her birinde 22 şer hasta bulunmaktadır. 60-69 yaş ara-

sındaki hastaların sayısı 14, 70-76 yaş arasındaki hastaların sayısı ise 5 dir. Bu durumda 20-29 yaşları arasındaki genç hastaların çoğunluğu oluşturdukları, 70-76 yaşları arasındaki yaşlı hastaların ise en az oldukları görülmektedir.

c. Eğitim durumu :

Hastaların eğitim durumlarında doğal olarak farklar görülmektedir. Soruşturma uygulanan 204 hastanın % 35,7 sinin yani 73 ünün ilkokul mezunu oldukları saptanmıştır. Bunları 53 kişiyle lise mezunu hastalar izlemektedir. Ortaokul mezunlarının sayısı 35, üniversite mezunlarının sayısı ise 23 dür. İlkokulu bitirmemiş, fakat okuma yazma bilen hastaların 10, hiç okuma yazma bilmeyen hastaların ise yine 10 kişi oldukları ortaya çıkmıştır. Üniversite üstü eğitim yapmış hasta yoktur. Kapsam içine alınan bölümlerdeki hastaların çoğunluğunu ilkokul mezunu hastaların oluşturdukları saptanmıştır.

Değişebilecek durumlar olmakla birlikte, bölümlere göre bir değerlendirmenin verilmesinde de yarar görülmektedir. Toplam üniversite mezunlarının çoğunluğu yani % 17,3 ü Kadın Hastalıkları, toplam lise mezunlarının çoğunluğunu yani % 13,2 si Doğum, % 13,2 si ise Üroloji, toplam ortaokul mezunlarının çoğunluğu yani % 14,2 si Deri Hastalıkları ve Ortopedi, toplam ilkokul mezunlarının çoğunluğu yani % 12,3 ü İç Hastalıkları (85) bölümlerinde yatmaktadırlar. Bu durum Kadın Hastalıkları, Doğum ve Üroloji bölümlerinde yatan hastaların eğitim düzeylerinin genel olarak diğer bölümlerdeki hastalara oranla daha yüksek olduğunu kanıtlamaktadır.

2. Hastaların psikolojik durumları :

Sunulacak kütüphane hizmetlerinin belirleyicilerinden biri de hastaların psikolojik durumlarıdır.

Daha önce de değindiğimiz gibi, kişi, hastalığı sırasında, alışık olduğu yaşantının dışında bir yaşantı sürdürür. Hastalığının yarattığı psikolojik baskıların etkisi altında genellikle gergin, huzursuz, kötümser, vesveseli ve korkulu olur. Bütün bunlara çoğunlukla can sıkıntısı da eklenir. Bunlar hastalık devrelerine özgü psikolojik durumlardır. Dünyanın neresinde olursa olsun, değişik oranlarda, her hasta için geçerlidirler. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalar da kuşkusuz bu psikolojik baskılardan uzak değildirler. Bu baskıları, değişik oranlarda üzerlerinde hissettikleri gözlenmiştir.

Boş zamanları bol olan hastalar, hastalıklarından ve birbirlerinden başka ilgilenecek birşey bulamamakta, bunun sonucu olarak da canları sıkılmaktadır. Gerçi, aşağı yukarı her bölümde bulunan televizyonların bu can sıkıntısını biraz olsun giderdiği kendilerince dile getirilmiştir. Ancak gündüz saatleri çok boş geçmektedir.

Soruşturmada, sıkılma ile ilgili olarak sorulan soruya alınan yanıtlar şu sonuçları getirmektedir: Hastaların % 63,7 si yani 130 u hastanede yatarken sıkılmakta, % 32,8 i yani 67 si sıkılmamaktadır. Arasına sıkılan hastaların sayısı ise 7 dir. Bu durum hastanede yatarken büyük çoğunluğun sıkıldığını göstermektedir.

Ayrıca sıkılma oranının genellikle bölümlerdeki yatış sürelerine de bağlı olarak arttığı görülmektedir. Uzun süre yatan hastalar, daha kısa süreyle yatanlara oranla daha fazla sıkılmaktadırlar. Soruşturma sonuçlarına göre 3 aydan fazla yatan hastaların % 83,3 ü, 1-3 ay arasında yatan hastaların %73,9 u, 1-7 gün arasında yatan hastaların % 64 ü, 1-15 gün arasında yatan hastaların ise % 56 sı hastanede yatar-ken sıkılmaktadırlar.

Sıkılma durumunun, hastalığın iyileşmeye yüz tuttuğu andan itibaren başladığı, bilinen bir gerçektir. Hastalığı ya da ağrısıyla mücadele eden bir hastanın sıkılacak durumu yoktur. Yukarda değinilen sıkılma durumları, hastaların artık iyileşmekte olduklarını ya da hastalıklarının her zaman aynı ağırlıkta sürmediğini, zaman zaman kendilerine iyi hissettiklerini ortaya koymaktadır.

Bunun yanı sıra hastalığın türüyle ilgili olarak çok özel psikolojik durumlar da ortaya çıkmaktadır. Örneğin cerrahi hastalarında çok sık görülen tipik bir psikolojik durum vardır. Bu hastaların iyileşme dönemleri ameliyattan sonraki dördüncü günlerinde başlamakta ve genellikle sekizinci günlerine kadar sürmektedir. Bu süre içinde birçok klinik belirtilerin yanı sıra fiziksel etkinliklerde ve çevre ile ilgide bir artış görülmektedir. Tipik olarak hastalar kendi güçlerinin üzerindeki işleri yapmak istemektedirler. Kısacası hasta istekli fakat zayıftır. Cerrahi hastalarının büyük bir istekle günlük gazeteyi aradıkları, bulduktan sonra biraz okuyup bıraktıkları ve uyuyakaldıkları çok görülmüştür.⁵ Genel

Cerrahi ve ameliyat yapılan diğer bölümlere kütüphane hizmeti verilirken bu hususun da gözönüne alınması gerekmektedir.

3. Hastaların kütüphane hizmetleri hakkındaki görüşleri :

Hastaların okuma ve kütüphane hizmetlerinin sunulduğu hakkındaki görüşleri, çalışmamız açısından son derece önem taşıyan bir husustur. Soruşturma, çalışmamızın asıl amacını destekleyecek şekilde çok olumlu sonuçlar vermiştir.

Soruşturma sonucunda, hastaların büyük bir çoğunluğunun hastanede kaldıkları süre içinde okumayı ve kütüphane hizmetlerinin sunulmasını istedikleri ortaya çıkmıştır. Bu konudaki sonuçları hemen belirtmekte yarar görülmektedir.

Soruşturma uygulanan 204 hastanın % 91,1 i yani 186 sı kütüphane hizmetlerinin verilmesini istemişlerdir. Hizmeti istemeyenler ise sadece 6 kişidir. Hizmeti isteme konusunda kararsız davranan hastaların sayısı 2 dir. Okuma yazma bilmeyen 10 hastaya, kitap, dergi, gazete getirilmesine dayanan kütüphane hizmetini isteyip istemedikleri sorulmamıştır.⁶

Hastalardan hastanede kaldıkları süre içinde kitap, dergi, gazete okuma hakkındaki görüşleri de alınmıştır. Alınan yanıtlara göre yine 186 hasta bu konuda olumludur. Yalnız bu sefer 8 hastanın okumak istemediği sonucu alınmıştır.

Bu sonuçlar, okuma ve kütüphane hizmetlerinin büyük hasta çoğunluğu tarafından istenildiğini kuvvetle kanıtlamaktadır.

Okuma ile ilgili olarak sorulan diğer sorulara verilen yanıtlar da hastane içinde bir kütüphane hizmetinin veril-

mesi gereğini vurgulamaktadır. Ayrıca okuma ve kütüphane hizmetlerinin sunulduğu konusunun, okumayla ilgili diğer sorulardan bazıları ve şimdiye kadar değinilen konulardan bazılarıyla ilişkileri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bazı soruların yanıtlarının birleştirilmesi de önemli sonuçlar vermektedir. Bütün bu hususlar üzerine eğilmekte yarar görülmektedir.

Hastaların okuma alışkanlıklarının durumunu anlayabilmek için, sürekli olarak okudukları bir dergi ya da gazetenin olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. 204 kişinin % 70 i yani 143 ünün bu soruya yanıtları olumlu, 51 kişinin ise olumsuzdur. Olumlu yanıt verenlerden 14 kişinin Kadın Hastalıkları bölümünden oldukları dikkati çekmektedir.

Hastalara, hastaneye gelirken okumak için kitap, dergi yada gazete getirip getirmediikleri sorulduğunda, % 68,1 i yani 139 u getirmediğini, 55 i ise getirdiklerini belirtmişlerdir. Okunacak yayın getirenlerden 7 kişi yine Kadın Hastalıkları bölümündendir.

Bu sonuçlara göre Kadın Hastalıkları bölümünde yatan hastaların en çok okuma alışkanlığı olan ve hastaneye gelirken okunacak yayın getiren hastalar oldukları anlaşılmaktadır.

Ayrıca hastalara, kendilerine kitap, dergi ya da gazete getirecek bir yakınlarının olup olmadığı sorulmuştur. Toplamın % 68,1 i yani 139 u bu yayınları getirebilecek yakınlarının olduğunu, 55 i ise olmadığını söylemişlerdir.

Bu sorulardan ilk ikisine verilen yanıtlar, kütüphane hizmetlerinin verilmesi gereğini vurgulamaktadır. Son soruya

verilen yanıtlardan, çoğunluğun, kendilerine okunacak yayın getirebilecek yakınları olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, yakınlarının olması keninlikle kendilerine okunacak yayınlar getirdikleri anlamına gelmemektedir.

Sürekli okuma alışkanlıkları olduğunu söyleyen 143 kişinin ancak 47 si hastaneye gelirken okunacak yayın getirmişlerdir. Geriye kalan 96 kişi okuma alışkanlıkları olduğu halde getirmemişlerdir. Bundan, okuma alışkanlığı olanların çoğunluğunun hastaneye gelirken okunacak yayınlar getiremedikleri sonucu çıkmaktadır.

Okuma alışkanlıkları olan kişilerin, beraberinde okunacak yayın getirsin getirmesin, çok doğal olarak hastanede kaldıkları süre içinde de okumak isteyecekleri düşünülmüştür. Gerçekten de çıkan sonuçlar bu düşüncenin doğruluğunu ortaya koymuşlardır. Sürekli okuma alışkanlığı olan 143 kişinin % 98,6 sı yani 141 i hastane içinde de okumak istemekte, sadece ikisi istememektedir. Sürekli okuma alışkanlığı olmadığını söylemelerine karşın 51 kişinin % 88,2 sinin yani 45 inin hastanede kaldığı süre içinde okumak istemesi çok ilgi çekicidir.

Sürekli okuma alışkanlığı olanların hastane içinde kütüphane hizmetlerini isteme konusuna gelince; bunların % 97,2 si yani 139 u kütüphane hizmetlerinin verilmesini istemektedirler. Okuma alışkanlığı olmadığını söyleyenlerin % 92,1 inin yani 47 sinin kütüphane hizmetlerinin sunulmasını istemeleri de dikkate değer bir husustur.

Bu sonuçlar, okuma alışkanlığı olanların yanı sıra, okuma alışkanlığı olmayanların da hastanede kaldıkları süre içinde okumayı ve kütüphane hizmetlerini istediklerini kanıtlamaktadır.

Hastaların eğitim düzeyleri hakkında daha önce bilgi verilmişti. Eğitim düzeyi ile okuma ve kütüphane hizmetinin verilmesini isteme arasında bir orantının bulunduğu dikkati çekmektedir. Hastaların eğitim düzeyleri yükseldikçe okuma ve kütüphane hizmetini isteme yüzdeleri artmaktadır.

Okuma yazma bilenlerin % 90 ı, ilkokul mezunlarının % 93,1 i, ortaokul mezunlarının % 97,1 i, lise mezunlarının % 98,1, üniversite mezunlarının % 100 ü hastanede yatarken okumak istemektedirler.

Hastane içinde bir kütüphane hizmetinin sunulmasını istemelerine gelince, şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır: Okuma yazma bilenlerin % 100 ü, ilkokul mezunlarının % 90,4 ü, ortaokul mezunlarını % 97,1 i, lise mezunlarının % 100 ü, üniversite mezunlarının % 100 ü bu hizmeti istemektedirler.

Ayrıca hastanedeki yatış süreleriyle okuma ve kütüphane hizmetlerinin verilmesi arasında da bağlantılar bulunmaktadır. Hastanede hem kısa süreyle, hem de uzun süreyle yatan hastalar arasında okuma ve kütüphane hizmetlerinin verilmesini isteyenler çoktur.

1-7 gün arasında yatanların % 92,1 i, 1-15 gün arasında yatanların % 91,9 u, 1-3 ay arasında yatanların % 86,9 u, 3 aydan fazla yatanların % 100 ü hastanede yatarken okumak istemektedirler. Bir başka değerlendirmeye toplam okumak is-

teyen 186 kişinin % 43 ü yani 80 i hastanede 1-15 gün arasında yatmaktadırlar.

1-7 gün arasında yatanların % 89 u, 1-15 gün arasında yatanların % 93,1 i, 1-3 ay arasında yatanların % 91 i 3 aydan fazla yatanların % 83 ü hastanede kütüphane hizmetinin verilmesini istemektedirler. Yine bir başka değerlendirmeyle, toplam kütüphane hizmetlerinin verilmesini isteyen 186 kişinin % 43,5 i yani 81 i hastanede 1-15 gün arasında yatmaktadırlar.

Hastaların çoğunluğunun yani % 42,6 sının hastanede 1-15 gün arasında yattıkları daha önce belirtilmişti. Bu çoğunluğun yarıya yakını okuma ve kütüphane hizmetlerinin verilmesi istekindedirler.

Hastanede yatarken sıkılanlar kadar sıkılmayanlar da okumaya ve kütüphane hizmetlerinin verilmesine gereksinmeduymaktadırlar. Ancak sıkılanların sıkılmayanlara oranla daha fazla okuma ve kütüphane hizmetlerini istedikleri görülmektedir.

Soruşturma uygulanan 204 kişinin % 58,3 ü yani 119 u sıkılmakta ve okumak istemektedirler. Başka bir değerlendirmeyle, hastanede yatarken sıkıldığını söyleyen hastaların % 91,5 i okuma istekindedirler. Sıkılmamakla beraber okumak isteyenler de az değildirler. Bunlar 204 kişinin % 29,4 ünü oluşturan 60 kişidir. Başka bir deyişle tüm sıkılmayanların % 89,5 i okumak istemektedirler. Ara sıra sıkılan hastaların sayısı 7 dir. Bunların hepsi hastanede yatarken okumak istediklerini belirtmişlerdir.

Hastanede yatarken sıkılma durumlarına göre kütüphaneye hizmetlerini isteyen hastalara gelince; soruşturma uygulanan 204 kişinin % 57,3 ü yani 117 si sıkılmakta ve kütüphaneye hizmetinin verilmesini istemektedirler. Bir başka değerlendirmeyle sıkılan hastaların % 90 ı bu hizmeti olumlu karşılamışlardır. Sıkılmadığını söyleyen hastalar arasında da kütüphane hizmetini isteyenler vardır. Bunlar 204 kişinin % 30,3 ünü oluşturan 62 kişidir. Tüm sıkılmayanların % 92,5 i kütüphane hizmetinin verilmesini istemektedirler. Ara sıra sıkılan 7 hasta da kütüphane hizmetlerinin verilmesini olumlu karşılamışlardır.

Hastaların okuma ve kütüphane hizmetlerine gereksinme duydukları değişik açılardan ele alınmıştır. Verilen sayısal bilgiler bu hizmetlere ne derecede istek olduğunu ve gereksinme duyulduğunu açıkça kanıtlamaktadır.

Okuma ve kütüphane hizmetleriyle ilgili olarak yöneltilen sorulara bazı hastalar özel fikirlerini de katarak yanıtlar vermişlerdir. Bu fikirlerin belirtilmesinde yarar görmekteyiz.

İyi olmadıkları için kütüphane hizmetini istemediğini belirten 3 hasta vardır. Kütüphane hizmetini istediğini belirten 4 hasta da kendilerini iyi hissetmek koşulunu öne sürmüşlerdir.

Ayrıca 6 hasta gözlerinin zayıf olduğunu, bu yüzden okumakta güçlük çektiklerini söylemişlerdir. Gözlerinin durumuna karşın bunlardan 5 i kütüphane hizmetlerinin verilmesini istemektedirler. İri puntolu kitapları okuyabileceğini söyleyen

bir hasta bunların arasındadır. Geriye kalan bir hasta da hizmetlerin verilmesi konusunda kararsız davranmıştır.

Bir hastaya ameliyattan sonra bir süre okumaması sağlık verilmiştir. Bu nedenle okumayı ve kütüphane hizmetini istemediğini belirtmiştir. Diğer bir hasta ise, kütüphane hizmetini ücretsiz olursa kabul edebileceğini söylemiştir.

Ayrıca bir Ortopedi hastası 10.000 kitaplık bir dermenin gerekli olduğunu söylemiştir. Kitapların aşınması bakımından, arabalarla koşullara hizmet götürmenin sakıncalı olduğunu belirten bu hasta sabit bir kütüphanenin kurulması isteğinde bulunmuştur.

Bir Cerrahi hastası ise yattığı bölümdeki televizyon salonunun bulunduğu yerde bir sabit kütüphanenin kurulmasının iyi olacağını belirtmiştir.

Hastaların okuma ve kütüphane hizmetleri hakkındaki özel görüşleri de hizmet plânlanırken üzerinde düşünülmesi gereken hususlardır.

Hastaların kütüphane hizmetlerine bir gereksinimleri olduğunu, verilen bilgilerle yeterince kanıtlamış bulunuyoruz.

C. Hastane yöneticileri, bölüm başkanları ve kütüphane hizmeti :

Hastalara kütüphane hizmeti verilmesi konusundaki görüşlerini almak üzere hastane yöneticileri ve bölüm başkanlarına görüşme tarzında soruşturmaların uygulandığı, yöntem kısmında belirtilmişti. Bu kesimlere ayrı ayrı soruşturmalara

rın uygulandığı bilinmektedir. (Bkz. Ek 2 ve Ek 3). Ancak her iki kesimin de yöneticilik özelliklerinden ötürü, kütüphane hizmetlerinin verilmesi hakkındaki görüşlerinin aynı bölüm içinde yer alması uygun görülmüştür.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Başhekimisi aynı zamanda Hastane İdaresi Enstitüsü Müdürü'dür. Kendisine bağlı olarak çalışan bir Hastane Başmüdürü ve dört Hastane Müdürü vardır. Sayıca az olmaları nedeniyle bir seçim yapılmaksızın bütün hastane yöneticileriyle görüşülmüştür. Ayrıca yöneticilerin salık vermeleri üzerine hastanenin sosyal hizmet uzmanının da kütüphane hizmetleri hakkındaki fikirleri alınmıştır.

Hastane içinde hastalara kütüphane hizmetinin verilmesini isteyip istemedikleri sorulduğunda, hastane yöneticilerinin tümünden çok olumlu yanıtlar alınmıştır. Hastane yöneticilerinin bu konudaki ilerici tutumları kütüphane hizmetlerinin hastalara götürülmesi açısından çok umutlandırıcı olmaktadır. Hastaların bu hizmetlere gereksinme duydukları yöneticiler tarafından da onaylanmaktadır.

Hastane Başhekimisi dışındaki yöneticiler, yurt içinde ya da dışında böyle bir hizmetin verildiği bir hastanede çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Buna karşın hizmeti olumlu karşılamaktadırlar.

Ayrıca hastanenin Başhekimliği'ne bağlı olarak çalışan sosyal hizmet uzmanından da bu konuda olumlu yanıt alınmıştır.

Soruşturmadaki 1. sorunun ilk kısmı ve son sorunun bu bölümde değerlendirilmeleri uygun görülmüştür. Diğer sorular ilişkili oldukları konular içinde değerlendirileceklerdir. (Bkz. Ek 2).

Hastanenin bölümlerinden sorumlu olan bölüm başkanlarına gelince; bu kesimin hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi hakkındaki görüşlerinin de çok önemli olduğu düşünülmüştür.

Bölümlerin her birinin her zaman bir tek başkanının olmadığı, bazan birkaç bölümden bir tek başkan sorumluyken, bazan da bir bölümde iki başkanın birden sorumluluk aldığı görülmüştür. Durum ne şekilde olursa olsun, daha önceden değinilen 17 hastane bölümünün sorumlu başkanlarıyla görüşülmüştür. Bu başkanların sayısı 12 dir.

Bölümlerinde yatan hastaların, hastalık durumlarını en iyi değerlendirebilecek kişiler olan bölüm başkanları, hastalarına kütüphane hizmetlerinin verilmesini çok olumlu karşılamışlar, hepsi bölümlerinde bir kütüphane hizmetinin verilmesini istemişlerdir. Ayrıca hastaların, hastalıklarını bir süre için unutmaları, hayata bağlanmaları ve ruhsal bakımdan sağlıklı yaşamaları açısından kütüphane hizmetlerinin yararına inandıklarını tümü belirtmişlerdir.

Kütüphane hizmetlerinin bölümlerindeki hastalara getirilmesini onaylamakla beraber, bazıları hastalarının özel durumlarını gözönüne alarak görüşlerini dile getirmişlerdir. Örneğin kütüphane hizmetlerinin verilmesi söz konusu olduğu zaman Cerrahi hastalarının özel bir durumun olduğu bölüm baş-

kanı, tarafından belirtilmiştir. Bölüm başkanı, bu hastalar için "ister fakat yapamaz, okur fakat anlamaz" sözünün geçerli olduğunu söylemiş, ancak bunun kütüphane hizmetlerinin Cerrahi hastalarına hiç verilmemesi anlamına gelmemesi gerektiği üstünde durmuştur. Ameliyatı izleyen belli bir süre geçtikten sonra bu hastaların da hizmetten yararlanabileceklerini, hastanın okuyabileceği zamanı iyi ayarlamak gerektiğini sözlerine eklemiştir. Nöroloji bölümü başkanı ise kütüphane hizmetlerinin gerekli olduğunu onaylamakla beraber, beyin uru olan hastaların okumalarının sakıncalı olabileceğini belirtmiştir. Şu halde kütüphane hizmetleri verilirken bu bölümlerdeki hastaların özel durumları da gözönünde bulundurulmalıdır.

10 bölüm başkanı, A.B.D.'de hastalara kütüphane hizmeti veren hastanelerde çalıştıklarını ve bu hizmetlerin hastalar açısından çok verimli olduğunu belirtmişlerdir. Bu uygulamanın yabancı olması olmamaları, hizmetlerin desteklenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Hastanedeki bölüm başkanları bölümlerindeki hastaların durumlarını değerlendirerek genellikle kütüphane hizmetinin verilmesinde bir sakınca olmadığını söylemişler ve bu fikri olumlu karşılamışlardır. Bölüm başkanlarından alınan bu olumlu yanıtlar, kütüphane hizmetlerinin verilmesi açısından önemli bir dayanak olmaktadır.

Bölüm başkanlarıyla yapılan görüşmeler sırasında, soruşturma sorularından sadece 1,3 ve 4 e verilen yanıtlar, bu bölümde değerlendirilmiştir. Diğer sorulara verilen

yanıtlar, yeri gelince ele alınacaklardır (Bkz. Ek 3).

D. Doktorlar, hemşireler ve kütüphane hizmeti :

Doktorlar ve hemşirelerin de hastalara kütüphane hizmeti verilmesi konusundaki fikirlerini almak üzere bir soruşturma uygulandığına değinilmişti. Soruşturmaya başlamadan önce, bu kişilerden hangilerine soruşturmanın uygulanacağı sorunu akla gelmiş ve bu sorun şu şekilde çözümlenmiştir: Hizmet götürülmesi düşünülen 17 bölümden her birinin başhemşireyle ve bu bölümlere bağlı rastgele seçilmiş bir doktorla görüşülmesi düşünülmüştür. Bu düşünce uygulanmış, 17 başhemşire ve 17 doktor olmak üzere toplam olarak 34 kişiye soruşturma uygulanmıştır. (Bkz. Ek 3).

Soruşturma uygulanan tüm doktorlar çalıştıkları bölümlerde hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesini olumlu karşılamışlardır. Ayrıca hepsi hastaların hastalıklarını bir süre için unutmaları, hayata bağlanmaları ve ruhsal bakımdan sağlıklı yaşamaları açısından kütüphane hizmetlerinin yararına inandıklarını belirtmişlerdir.

Kütüphane hizmetlerinin hastalarına verilmesini hepsi onaylamakla beraber, bazıları hastalarının özel durumlarını düşünerek, bu hizmetler hakkındaki görüşlerini belirtmişlerdir. Örneğin Nöroşirürji bölümünde çalışan bir doktor, hastalarının ameliyattan önce okuyabileceğini, ancak ameliyattan sonra durumlarının ağır olması nedeniyle okumalarının sakıncalı olduğunu söylemiştir. Bu, kütüphane hizmetleri verilirken üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur.

Kadın Hastalıkları ve Doğum bölümlerinde görev alan bir doktor ise hasta toplumunun heterojen yani ayrı ayrı cinsten kişilerden oluşan bir toplum olduğunu belirterek, verilecek hizmetin hastanın niteliğine, toplumsal ve kültür düzeyine uygun bir hizmet olması ilkesinin ilk başta düşünülmesi gerektiği üzerinde durmuştur.

Sadece 2 doktor daha önce hastalara kütüphane hizmeti veren bir hastanede çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu doktorlardan biri A.B.D.'de eğitim düzeyinin aşağı yukarı aynı olduğunu, bu nedenle çok olumlu bir hizmete tanık olduğunu dile getirmiştir.

Hastane bölümlerinde çalışan doktorlar tarafından da hastalara kütüphane hizmeti verilmesi fikrinin benimsenmekte ve onaylanmakta olduğu görülmektedir.

Bölümlerdeki başhemşirelerin kütüphane hizmetlerinin verilmesi konusundaki görüşlerine gelince; bu kesimin de tümü bölümlerindeki hastalara kütüphane hizmetinin verilmesini istemekte ve hastalar için yararına inanmaktadırlar.

Nöroloji bölümü başhemşiresi kütüphane hizmetlerinin verilmesini istemekle beraber, durumları ağır olan hastaların bu hizmetten yararlanamayacağını belirtmiştir. Hizmet verilirken bu husus üzerinde de durulması gerekecektir.

Başhemşirelerden 4 ü daha önce hastalara kütüphane hizmeti veren hastanelerde çalıştıklarını söylemişlerdir. Bunlardan 3 ü Hacettepe'de 1958-1967 yılları arasında verilen hizmetlere değinmişler ve bu hizmetler hakkındaki görüşlerini dile getirmişlerdir. Biri ise Almanya ve İsviçre'de

çalıştığı hastanelerde yerleşik hastane kütüphanelerinin bulunduğunu ve buralarda hastalara yüksek düzeyde hizmet verildiğine değinmiştir.

Hastalara kütüphane hizmeti veren hastanelerde daha önce çalışmış olan doktor ve hemşirelerin, hiç çalışmamış olanlara oranla, bu konudaki fikirleri doğal olarak daha fazla ve daha farklıdır. Bu fikirlerin, kütüphane hizmetinin hastalara götürülmesi görüşünü destekleyici yanı vardır.

Doktorlar ve hemşirelere uygulanan soruşturmalardaki soru 1,3 ve 4 e verilen yanıtların bu bölümde değerlendirilmeleri uygun görülmüştür. Diğer soruların yanıtlarına, yer geldikçe değinilecektir. (Bkz. Ek 3).

Böylelikle hastalar tarafından gereksinme duyulduğu kanıtlanan kütüphane hizmetlerinin, hem hastane yöneticileri ve bölüm başkanları, hem de doktorlar ve hemşireler tarafından benimsendiği ve desteklendiğini sonucuna varmış bulunuyoruz.

E. Hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesi :

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalara kütüphane hizmetlerinin verilmesinin yukarda adı geçen bütün kesimler tarafından benimsendiği ve desteklendiği sonucu ortaya çıkarıldıktan sonra, sıra hizmetin hangi kuruluş tarafından verilmesi gerektiğine gelmiştir. Bu konudaki düşüncelerimizin belirtilmesinde yarar görülmektedir.

1. Hizmetin Ankara İl Halk Kütüphanesi tarafından
ele alınması :

Yurt dışında hastalara verilen kütüphane hizmetlerine değinirken, birçok ülkede halk kütüphanelerinin bu görevi üstlendiklerini görmüştük. Doğal olarak Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin bu görevi üzerine alıp alamayacağı sorusu akla gelmiş ve bu konu üzerine eğilinmiştir.

Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin merkezi Yenimahalle semtinde bulunmaktadır. Cebeci'de ise bir semt kütüphanesi vardır. Her iki kütüphanenin okuyuculara kitap ödünç veren Ödünç Kitap Verme Servisleri kurulmuş durumdadır. Ayrıca Ankara'nın birçok semtlerinde Ödünç Kitap Verme Servisleri oluşturulmuştur. Ankara İl Halk Kütüphanesi'ne ait iki gezici kütüphane de şehir içinde hizmet vermektedirler.

Bu kısa açıklamadan sonra bu kütüphaneye ilgili bazı sayısal bilgilerin verilmesinde yarar görülmektedir. 1977 yılı sayımlarına öğöre Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin toplam olarak 111.511 okuyucusu, 162.441 ciltlik bir dermesi ve 7 si meslekten olmak üzere 81 personeli bulunmaktadır.⁷ Ankara nüfusuyla karşılaştırıldığında okuyucu sayısının azlığı göze çarpmaktadır. Toplumun her kişisinin kütüphane hizmetlerinden yararlanamadığı açıktır. 162.441 ciltlik derme bir ölçü olmaz. Çünkü Ankara İl Halk Kütüphanesi Derleme Kanunu'na tabi bir kütüphanedir. Derleme ile kütüphaneye giren kitaplar ödünç verilemezler. Ancak Ödünç Kitap Verme Servisleri'nde bulunan 40.000 kitap dışarıya ödünç verilebilmektedir. Ödünç verilen kitap sayısı ile toplumun normal kesimine bile tam bir kütüp-

hane hizmeti verilememektedir. Verilen meslekten kütüphaneci sayısı ise, şehirdeki normal okuyucu toplumu için bile yetersizdir.

Bu koşullarda, toplumun normal kesimine bile tam olarak etkin bir hizmet götüremeyen bir halk kütüphanesinin toplumun hasta kesimine hizmetlerini indirgeyememesi çok doğaldır. Mevcut derme ve personeli ile Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin ayrıca hastalar için bir hizmet götüremeyeceği bellidir.

Yukarda değinilen nedenlerden ötürü Ankara İl Halk Kütüphanesi'nin Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalara da kütüphane hizmetini getiremeyeceği sonucuna varılmıştır.

2. Hizmetin Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından ele alınması :

Yine yurt dışında hastalara verilen kütüphane hizmetleri bölümünde, bazı ülkelerde hastanelerin bünyeleri içinde bulunan tıp ya da hastane kütüphanelerinin hastalara kütüphane hizmeti verilmesi görevini yüklendiğine değinmiştik. Türkiye'deki halk kütüphanelerinin hizmetlerini, hasta toplumuna indirgeyecek durumda olmadığı gerçeği gözönüne alınarak, hastanelerin bünyeleri içinde kurulmuş kütüphanelerle hizmetin verilmesinin daha uygun olduğu düşünülmüştür. Ayrıca, daha önce değinildiği gibi, Türkiye'nin bazı hastanelerinde de hizmetlerin hastane içindeki kütüphaneler tarafından verildiği görülmektedir.

Bu durumda Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalara verilecek hizmetin de Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından ele alınması düşüncesinin uyanması doğaldır. Bu düşüncemizde akla yatkın nedenler görülmektedir. Bu nedenlerden ilki, Ankara içinde, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalara hizmet getirecek bir başka kuruluşun bulunmamasıdır. Diğer nedenler ise şöyle sıralanabilir: Hastaneye çok yakın olan Tıp Merkezi Kütüphanesi'nin, hizmeti organize edebilecek yetenekte meslekten kütüphanecileri vardır. Bu kütüphaneciler yerinde bir seçimle hastalar için uygun bir derme oluşturabilecek güçtedirler. Hastane yöneticileriyle yakından temas kurma olanakları fazladır. Hizmetin kurulması ve yürütülmesi sırasında yöneticilerle işbirliği halinde bulunmaları kolaydır. Gereken gelirin ve yerin sağlanması konusunda bu kütüphane çaba harcayabilir. Hizmetlerin yürütülmesinde gerekli olan bütün teknik bilgi ve yöntemleri sağlayabilecek durumdadır. Bütün bu nedenlerden ötürü, hizmetin Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından ele alınması gereği vardır.

III. Bölümün Dip Notları

1. Hacettepe Üniversitesi Bülteni: 1977-1978. Ankara :
Hacettepe Üniversitesi Basım ve Yayım Genel Müdürlüğü,
1977, s. 352.
2. Bu bilgi Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Tıbbi İstatistik Bölümü'nden alınmıştır.
3. Hacettepe Üniversitesi Bülteni. y.a.g.e. s. 352.
4. Bölümlerdeki yatak sayıları Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Tıbbi İstatistik Bölümü'nden alınmıştır.
5. Moore, F.D. "Bodily changes in surgical convalescence. I. The Normal sequence; observations and interpretations." Annals of Surgery 137, 3 (1953), s. 294.
6. Okuma yazma bilmeyen hastalara okuma ve kütüphane hizmetleriyle ilgili olan hiç bir soru yöneltilmemiştir. Ancak bu hastalara, daha sonra değerlendirilecek olan, 13-16 numaralı sorular sorulmuştur. (Bkz. Ek 1).
7. Bu sayısal bilgiler Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nden alınmıştır.

IV. HASTALARA VERİLECEK KÜTÜPHANE HİZMETİNİN
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP MERKEZİ KÜTÜPHANESİ
TARAFINDAN ÖRGÜTLENMESİ

Hizmetin, Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından ele alınmasının nedenlerini ve gereğini ortaya koyduktan sonra, soruşturmalardan alınan yanıtların da ışığında, bir hizmet tasarısı olarak, örgütlenmesine değinmeyi zorunlu görmekteyiz.

Hizmetin Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından örgütlenmesi konusunda, hastane yöneticileri ve Kütüphane Müdürünün görüşleri, özel bir değer taşımaktadır. Konuya bu kişilerin görüşlerini belirterek girmekte yarar görülmektedir.

Yöneticilerle yapılan görüşmeler (Bkz. Ek 2) sırasında, Başhekim de dahil olmak üzere bütün hastane yöneticileri, kütüphane hizmetlerinin verilmesi konusunda, yetki ve sorumlulukların, Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi'ne verilmesinden yana olduklarını belirtmişlerdir. Ancak yöneticilerin tümü bu hususu, hastane yönetimi ve kütüphane yönetimi arasında sıkı bir işbirliği ve fikir anlaşması koşulu olursa onaylayacaklarını söylemişlerdir. Ayrıca hastane yöneticilerinin bir kısmı hizmetin teknik yönden kütüphane, yönetim yönünden ise hastane yönetimine bağlı olması gereği üzerinde durmuşlardır.

Hastane yöneticilerine, kütüphane yetkililerinin karşılaştıkları sorunlarda yardımcı olup olamayacakları sorul-

duğunda da tümünden olumlu yanıtlar alınmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü ile yapılan görüşme (Bkz. Ek 4) kütüphanecilik yönünden hizmetlere bir yaklaşım sağlamaktadır. Kütüphane Müdürü herşeyden önce, hastalara verilecek kütüphane hizmetlerinin yararına inandığını belirtmiştir.

Hizmetlerin kütüphane tarafından yürütülmesi konusu sorulduğunda, kütüphanenin hizmetlerin örgütlenmesi ve başlatılması yönünden etkin bir rol alabileceği yanıtı alınmıştır. Bunun yanında, hizmetin yürütülmesi sırasında görülen gelişmelere ve çıkan sorunlara göre bir yargıya varılabileceği belirtilmiştir. Kütüphane Müdürü, hizmetlerin teknik yönden değilse de yönetim yönünden hastane yönetimine bağlanmasının daha yerinde olacağı üzerinde durmuştur.

Hastane yöneticilerini böyle bir hizmetin kütüphane tarafından verilmesi konusunda ikna edebileceğini belirten Kütüphane Müdürü, hizmetin hastalar için sağlayacağı yararı yöneticilere anlatabileceğini de sözlerine eklemiştir. Hasta, hastaneyi tümüyle değerlendireceği için kütüphane hizmetinin de bu konuda olumlu bir etken olacağını kendilerine hatırlatabileceğini belirtmiştir.

Hastane yöneticileri ve Kütüphane Müdürü arasında hizmetlerin örgütlenmesi, başlatılması ve yürütülmesi konusunda önemli bir çelişki yoktur. Hastane ve kütüphane kesimleri arasında hastalara verilecek kütüphane hizmetlerinin teknik yönden kütüphaneye, yönetim yönünden hastaneye bağlı olması konusunda bir fikir birliğinin olduğu görülmektedir. Ayrıca has-

tane ve kütüphane yönetimleri arasındaki işbirliğinin gereğini her iki kesim de benimsemektedir. Kütüphane hizmetlerinin örgütlenmesinin doğrudan doğruya kütüphanecilik mesleğini ilgilendirdiği hastane yöneticilerince de onaylanmaktadır.

A. Hizmetin gerekli öğeler açısından incelenmesi :

Hastalara verilecek kütüphane hizmetlerinin gerekli öğeler açısından incelenmeleri, hizmetlerin örgütlenmesi bakımından bir önem kazanmaktadır. Bu öğeleri teker teker ele almakta yarar görülmektedir.

1. Okuyucu :

Yurt dışında, hastanelerde bulunan genel kütüphanelerin ve birleşmiş hastane kütüphanelerinin sadece hastalara değil, aynı zamanda hastanenin yardımcı personeline de hizmet verdiklerine daha önce değinmiştik. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde kütüphane hizmetlerinin örgütlenmesine başlarken, hem hastalara, hem de hastanenin yardımcı personeline hizmetleri götürmenin işe geniş kapsamlı olarak atılma anlamına geleceği düşünülmüştür. Tasarının daha başarılı olabilmesi için daha az sayıda ve belirli bir toplum için hizmet vermenin gerekli olduğu kanısına varılmıştır. Bu nedenle şimdilik sadece hasta kesimine hizmet verilmesi düşünülmektedir. Hizmet geliştirildiği zaman hastaların yararlanacağı dermeden hastanenin yardımcı personelinin de yararlanmaması için bir neden kalmayacaktır.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastaların, yani okuyucuların, çeşitli niteliklerine III. Bölüm'ün B kısmında değinilmiştir.

2. Kütüphaneci :

Hastalara verilen kütüphane hizmetinin amaçları konusu anlatılırken, kütüphanecinin bu amaçların yerine getirilmesinde ne kadar önemli bir rol oynadığına değinilmiştir.

Gerçekten de kütüphanecinin hastane içinde özel bir yeri vardır. Hastanın klinik yönüyle hiç ilgilenmeyen bir kişi olan kütüphanecinin hastalarla ilişkisi, onların hastane havasından uzakta olan dış dünya ile ve toplumsal yaşamla bir bağlantı kurmalarını sağlar. Kütüphanecinin hastanede oluş nedeni, hastaya, kitaplar dünyasında bulunan eğlence, faydalı bilgi, entellektüel kamçılama ve anlayışı vermesidir.¹

En iyi hasta kütüphanesi hizmetinin meslekten kütüphanecilerin yönetici olarak görev aldıkları ve koşullarda çalıştıkları zaman yerine getirildiği fikri ileri sürülmektedir. Meslekten kütüphanecilerin koşullarda çalışmaları her zaman mümkün değildir. Minimum olarak ortaya konan değer, hasta kütüphaneleri hizmetlerinde meslekten bir kütüphanecinin hiç olmazsa gözetmen ve denetici olarak görev almasıdır.² İsveç'te yapılan denemeler, hastalara kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesinde meslekten kütüphanecilerin öneminin büyük olduğunu ortaya koymuştur. Hastaların, uzmanca bir rehberliğe herhangi bir okuyucudan daha fazla gereksinme duydukları gerçeği ortadadır.³

Uzun yıllar hastane yöneticileri, kütüphanenin hastanede belli bir yerinin olduğunu fark etmişler, meslekten ve yetişmiş kütüphanecilerin sorumluluğu altında kitap ve diğer gereçlerden oluşan, iyi düzenlenmiş bir hasta kütüphanesinin yürütülmesini onaylamışlardır.⁴ Kütüphanecinin, hastanenin görevinin ne olduğunu bilmesi ve hastane yönetiminin de ondan yardımını esirgememesi gerekmektedir. Kütüphanecilerle hastane yöneticileri arasında sıkı bağların kurulması esastır.⁵

Bir hastanede bütün hizmetler tedavi amacına yöneltilmiş durumdadır. Kütüphanecinin bu konudaki anlayışı ne kadar doğru olursa, vereceği hizmetler o kadar etkili olur. Meslekten bir kütüphaneci bilgisine ve bu konudaki anlayışına göre hizmet verir.⁶

Hastalara verilen kütüphane hizmetlerinin etkinliği doğrudan doğruya kütüphanecinin yeteneğine bağlıdır.⁷ Bir kütüphanecide, özellikle hastalara hizmet yolunu seçmiş bir kütüphanecide bulunması gereken niteliklere değinmeyi yararlı buluyoruz.

Kütüphaneciliğin bir bilim değil, fakat hünerli bir sanat olduğu söylenegelmiştir. Bu sanat temel olarak şu üç unsuru içine almaktadır: eller, akıl ve yürek. Bir hasta kütüphaneleri danışmanı bunlara şu unsurları da eklemektedir: disiplinli bir yürek, hareketli ayaklar ve dinliyen bir kulak.⁸

Bir hasta kütüphanecisi, kuşkusuz kütüphanecilik bilgi ve tekniğini iyi bilmelidir. Bu bilgi ve teknikler içinde

en önemlileri, herhangi bir bilginin nereden bulunacağını bilmesi ve doğru kitap seçimi yapmasıdır. Kütüphanecilik bilgilerinden ve denemelerinden yararlanarak hasta kütüphaneleri için uygun standartları ortaya koyabilmelidir.

Doğru kitap seçimi yapma, her türlü kütüphane hizmeti açısından son derecede önemlidir. Hasta kütüphanesi için doğru kitap seçimi yapabilme yeteneği ise özellikle önem taşıyan bir husustur. Derme kurulurken hastaların genel özelliklerini ve genel psikolojik durumlarını gözönüne alarak seçim yapabilen bir kütüphanecinin değeri büyüktür. Hizmet yürütülürken ise daha özel bir seçime gidilir. Doğru kitabı, doğru hastaya, doğru zamanda verebilme yeteneği söz konusu olmaktadır.⁹ Hasta için uygun kitabı bulma, bir başka deyişle hasta ile kitabı bağdaştırma yeteneğininin olması bir hasta kütüphanecisinde aranılan en önemli niteliklerdendir. Kitaplar hakkında geniş bilgi sahibi olma özelliği, hem genel, hem de özel anlamdaki kitap seçimi işinde çok önem taşıyan bir özelliktir. Ayrıca kütüphaneci iyi bir kitap seçimi için edebiyat hakkında gerekli bilgilere de sahip olmalıdır.

Hasta kütüphanecisinin meslekî bilgi ve tekniklerini kullanma yeteneğinin yanı sıra bazı kişisel niteliklerinin ve yeteneklerinin de bulunması gerekmektedir. Kuşkusuz bunların içinde en önemlisi insan sevgisidir. Kütüphaneci hastalarla olan ilişkilerinde insanları sevme niteliğine sahip olduğunu göstermelidir. Ancak bununla ve kitapları tanımasıyla hastanedeki varlığını kanıtlar.¹⁰ İnsanları sevmesi doğal

olarak hastalara iyi davranması sonucunu doğuracaktır. Hastalarla samimi olarak ilgilenen bir psikolog olma durumundadır. Kütüphanecilerin, hastaların psikolojik yaşamlarındaki etkilerinin büyük olduğu düşünülmüş, insan davranışı ve uygulamalı psikoloji alanlarında özel bir eğitim görmeleri gerektiğine sık sık değinilmiştir.¹¹ Hasta kütüphanecisinde kişilikleri anlayabilme ve belirli hasta tepkilerine karşı uygun tutumu alabilme yeteneği bulunmalıdır. İyileşme durumunda olan ya da hasta olan kişilere yaklaşabilme başka, onları anlayabilme yine başka hususlardır. Her iki özelliğin de kütüphanecide olması gerekmektedir.

Hasta kütüphanecisinin acil durumları soğukkanlılık ve iyi bir yargıyla karşılayabilmesi de önemlidir.

Bütün bunların yanı sıra kütüphanecinin hoşça giden bir kişiliği olmalıdır. Sempatik, sıcaklık, sabır gibi özellikler hastalara gereğince yaklaşmak yönünden önemlidir.¹² Öyle ki bu hizmette hastalarla sempatik ilişkiler kurmanın bir anahtar unsur olduğu bile söylenmektedir.¹³

Aslında hasta kütüphanecisinin işi ağırdır. İncelik, uzun saatler boyunca çalışma isteği ve bu hizmeti "satma" yeteneğini gerektirir.¹⁴

Görülüyor ki bir hasta kütüphanecisinde bulunması gereken nitelikler küçümsenemeyecek derecededir. Bütün bu niteliklerin meslekten kütüphanecilerde bulunması olasılığının daha fazla olacağı kanısındayız. İşin ağırlığının meslekten kütüphanecinin yeteneklerine bağlı olduğu bir gerçektir. Ancak şurası unutulmamalıdır ki yardımcı kütüphane personelinin

de kütüphanenin başarısındaki rolleri çok önemlidir.¹⁵ Bu personelin eğitimi ve en uygun kişileri en uygun işlerde kullanma, meslektan kütüphanecinin en önemli görevlerindedir. Yardımcı kütüphaneciler de kütüphanecilik bilgi ve tekniklerini kendilerine yetecek kadar bilmeli, insanları, dolayısıyla hastaları sevmeli, onlara yaklaşabilmeli, anlayabilmeli, sempatik, cana yakın, sabırlı ve soğukkanlı olmalıdırlar. Hastalara verilecek kütüphane hizmetlerinde hem meslektan, hem de yardımcı kütüphaneciler çalıştırılmalıdır.¹⁶

İnsangücü bu işin dayanak noktasıdır. Hastalarla ilişkilerde sempatik ve yetenekli personel olmadan kaliteli bir kütüphane hizmeti vermede hiç bir başarı elde edilemez.

Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu'nun (I.F.L.A.) standartları 500 den fazla yataklı hastanelerde en az bir meslektan kütüphanecinin ve değişen sayılarda yardımcı kütüphanecilerin çalışmalarını öngörmektedir.¹⁷ Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hizmet götürülecek yatak sayısının 675 olduğu bilinmektedir. Bu durumda, standartlara göre en az bir meslektan kütüphanecinin görevde etkin bir rol alması gerekmektedir.

Hasta kütüphanecisinin yeteneklerine sahip, Hacettepe Tıp Merkezi Kütüphanesi kadrosuna bağlı olan en az bir meslektan kütüphaneci, bir ya da iki yardımcı kütüphaneciy-le birlikte hizmetin başlatılmasında etkin bir rol oynayabilir. Hacettepe Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü de başlangıç için, hizmeti yürütecek yeterli sayıda personelinin olduğunu belirtmiştir. Ancak hizmetin sürekli olarak bu kütüp-

hane tarafından yürütülmesi için bir yargıya varmanın henüz erken olduğu belirtilmiştir. Gelecekte Hastane Başhekimliği'ne bağlanacak ayrı bir kütüphaneci kadrosunun görevi üstlenerek yürütmesi de düşünülebilir. Hastane ve kütüphane yönetimleri arasındaki işbirliği ve görüşmeler durumu açık olarak ortaya koyacaktır. Durum ne şekilde olursa olsun, hizmeti etkin bir şekilde yürütecek en az bir meslekten kütüphaneciye gereksinme duyulmaktadır.

Yukarda değinilen bütün hususlar doğal olarak Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde verilecek kütüphane hizmetleri için de geçerlidir. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde de her hastanede olduğu gibi, kütüphaneci hastalara sağlık vermese bile, okutma yoluyla, hastayı rahatlatmak, onu eğlendirmek ve bazan da bir zevk verebilmek için onlarla insanca bir ilişki kuracaktır. Etkili ve cana yakın bir şekilde istenen hizmeti yaratacaktır. Kütüphane kaynaklarındaki bilgileri hastaların yararına sunacaktır. Her meslekten hasta kütüphanecisi gibi hastalar için mümkün olan en iyi hizmeti vermeye çalışacaktır.

3. Derme :

Hastalığın hasta üzerinde yarattığı psikolojik baskıyı azaltmanın, hatta yok etmeye çalışmanın hastalara verilen kütüphane hizmetinin temel amacı olduğunu belirtmiştik. Hastanın okuma zevkini arttırmak, eğlence ve kültürel gereksinmelerini yanıtlamak üzere doğru kitap seçimi yaparak dermeyi oluşturmak amacı ise, bu temel amacın destekleyicilerinden biridir.

Hastayı eğlendirmek ve vakit geçirtmek asıl amaç gibi görünmektedir. Fakat gerçek amaç, ilgileri kamçulamak, ufukları genişletmek, ilişkileri getirmek, böylelikle hastaların gevşeklik, can sıkıntısı ve hayal kırıklığı duygularını yıkmalarını sağlamak ve daha mutlu bir ruhsal davranış biçimine girmeleri için yardımcı olmaktır.¹⁸

Bu temel ve gerçek amaca ulaşmak üzere pek çok hasta kütüphanesi, dermelerinin çoğunluğunu eğlendirici ve vakit geçirtici yayınlardan oluşturmuşlardır. Ancak zamanla hastanın sadece eğlence değil kültürel gereksinmelerini de yanıtlayacak eserlerin bu amaca ulaşmadaki önemleri üzerinde durulmuştur. Böylelikle hasta kütüphaneleri, dermeleri içinde hem eğlendirici ve vakit geçirtici, hem de ekonomik, toplumsal, siyasal, tarihsel, bilimsel, mesleklere ve güncel olaylara ait yayınlara, yani hastaların kültürel gereksinmelerini yanıtlayacak eserlere yer vermeye başlamışlardır.¹⁹ Hasta kütüphaneleri dermeleri çeşitli alanlara giren eserlerden oluşturulmalıdır.²⁰

Dermenin oluşturulmasındaki ölçütleri saptarken, hastaların genel psikolojik durumlarını, hasta kütüphanelerindeki uygulamalara dayanan görüşleri, ve hastaların özel fikirlerini gözönüne almakta büyük bir yarar görülmektedir. Dermenin oluşturulmasında ortaya konacak ölçütler ne kadar yerinde olursa, verilecek kütüphane hizmeti de hastalar için o kadar yararlı olacaktır.

Hastalara kütüphane hizmeti veren ülkelerde hastaların genel psikolojik durumları, uygulamalar ve hastaların

özel fikirleri gözönüne alınarak bazı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler, genel olarak hasta kütüphanesi dermesinin seçim ölçütlerini de ortaya koymaktır.

Genellikle dermeye kesinlikle katılmaması gereken kitaplar konusunda bir fikir birliği olduğu görülmektedir. Bu kitaplar şu şekilde sıralanabilir: Kötümser, karamsar, üzücü, heyecanlandırıcı, hayal kırıcı, melânkolik, esrarengiz, ve korkutucu.²¹ Bu tip kitapların hastanın duyarlılığını arttırdığı ve onu sıkıntıya soktuğu birçok hasta kütüphanesinde gözlenmiştir.

Ayrıca hastalara, hastalıklar ve tıpla ilgili kitapların verilip verilmemesi de bir tartışma konusu olmuştur. Genel kanı, bu tip kitapların hastalara kesinlikle verilmemesidir. Nedenine gelince; hastanın bu kitaplardan hastalığı ile ilgili yanlış bilgiler alarak karamsarlığa düşmesidir.

Hastalığın hasta üzerinde yarattığı psikolojik baskıyı azaltmak, hatta yok etmeye çalışmak temel amacı hiç bir zaman unutulmamalıdır. Bu tip kitapların dermeye katılması, hizmetin gerçek amacını yok etmek anlamına gelecektir. Hastaların böyle kitaplara ilgi göstermelerine hiç bir olanak tanınmamalıdır.

Birçok hasta kütüphanesinde yapılan gözlemler hastaların en çok ilgi gösterdikleri kitap türlerinin seyahat, fıkra, mizah ve eğlence, tarih, şiir, tiyatro, anı, yaşam öyküsü (biyografi), çeşitli türdeki romanlar (tarihi, macera, polisiye, aşk, kurgu-bilim romanları gibi) ve hikâyeler olduğunu ortaya koymuştur. Derme için kitap seçimi yaparken

okuyucuların yargıları kuşkusuz geçerli olmalıdır. Değişik kişilerin neleri niçin okudukları hakkındaki görüşlerini almak, kitap seçimi yöntem ve ölçütleri üzerindeki çalışmalarında hasta kütüphanecileri için değerli bilgi sağlar.²²

Hasta kütüphanecileri tarafından 1538 vaka raporundaki bilgilere dayanılarak yapılan bir çalışma, seyahat kitaplarının hastaların en çok ilgisini çeken kitaplar olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra yaşam öykülerinin de hastalar tarafından aranan eserler olduğu sonucuna varılmıştır.²³

Fıkra, mizah ve eğlence kitapları genellikle uyuyan mizah duygularının uyanmasına neden olmaktadır.²⁴ Gerçek bir mizah duygusuyla yazılmış kitaplar bir hasta kütüphanesi için en gerekli kitaplardır.

Yaşam öyküsü ve anı türündeki kitapların dermede önemli bir yerleri vardır. Özellikle büyük fiziksel engelleri yenen kişilerin başarılarını ele alan kitapların, toplumda işe yarayabilmek için çeşitli güçlükleri yenen kişilere ait kitapların ve kişinin kendi kendisini toparlamasına yardımcı olan kitapların hastanın morali üzerinde olumlu bir etki bırakacağı kuşkusuzdur.²⁵ Bu tip kitaplar hastaya, sorununun tek, yani sadece kendisinde olmadığını göstermektedir.

Çeşitli roman türlerinin de hastaların çok ilgisini çektiği görülmektedir. Roman tipi kitapların dermenin 1/3 ini oluşturmaları salık verilmektedir.²⁶

Çeşitli kaynaklardan alınan bilgilere göre, bütün bunların yanı sıra hastaların ilgi gösterdikleri ve bir hasta

kütüphanesinde bulunmasında yarar görülen kitap türleri ise şunlardır: Okunması kolay roman-~~ı~~-dışı kitaplar, yüksek düzeyde olmayan bilimsel ve teknik eserler, dil öğreten kitaplar, din ile, güzel sanatlarla ilgili olanlar, resimli kitaplar, şarkı sözlerini veren kitaplar, çeşitli oyunlar ve hayvanlarla ilgili kitaplar, yemek pişirme, dikiş, nakış, bahçecilik, iç dekorasyon gibi özel zevklerle ilgili kitaplar, yeni ve yılın ödül alan kitapları.

Hastaların genel psikolojik durumlarına, hasta kütüphanelerindeki uygulamalara dayanan görüşlere ve hastaların özel fikirlerine dayanarak dermenin seçim ölçütleri şu şekilde ortaya konabilir: Kötümser, karamsar, üzücü, heyecandırıcı, hayal kırıcı, melânkolik, esrarengiz ve korkutucu olmamak kaydıyla, yukarda adı geçen kitap türleri seçilebilir. Bunların da moral verici, eğlendirici, yapıcı, eğitici ve öğretici yanları fazla olmalıdır. Hastanın kendini düşünmemesini ve kendini toparlamasına yardımcı olmasını sağlayacak olanlar seçilmelidir. Seçim bu esaslara göre yapılırsa, hizmetin temel amacına, yani hasta üzerindeki psikolojik baskıyı azaltmak, hatta yok etmeye çalışmak amacına ulaşılmış olacaktır. Kitapların düzeylerinin yüksek olmamasına, üslûplarının basit olmasına, mümkün olduğu kadar temiz ve büyük baskılı olmalarına, kolay taşınır olmalarına, çekici bir görünüş ve kitap adı taşımalarına dikkat edilmelidir. Ayrıca kısa kitapların uzunlarına göre daha geçerli oldukları unutulmamalıdır.

Seçimi yapacak olan kütüphaneci, kitap ister satın alma, ister bağış yoluyla gelsin, onu dermeye katmadan önce içeriğini anlamalı, bunun için de gerekirse okuma yoluna gitmelidir.

Dermeye girecek kitap türlerinden söz ettik. Ancak dergilerin de bir hasta kütüphanesinde özel bir yerinin olması gerektiği unutulmamalıdır. Mizah, spor, müzik, sanat dergileriyle, aktüel, siyasi, edebî ve diğer tip dergilerin de okuyucuları bulunacaktır. Dergilerin yeni ve son sayıları yanında, çok eski olmamak koşuluyla, eski sayıları da ilgi çeker.²⁷ Kuşkusuz kitaplar için ortaya konan seçim ölçütleri dergiler için de geçerlidir. Belli bir derginin titiz bir şekilde kitaplar gibi incelenmesi dermeye katılıp katılmayacağı hakkında bir fikir verecektir.

Gazeteler ise günlük olayları vermeleri yönünden önemlidirler. Hastanede yatan ve günlük olaylar hakkında fikir sahibi olmak isteyen kişilerin bu gereksinmelerini yanıtlamak üzere çeşitli hasta kütüphanelerinde gazetelere de yer verilmiştir. Hangi tür gazetenin hasta kütüphanesi dermesine katılacağı kararını kütüphaneci vermelidir. Ancak hastaların bu konudaki fikirlerini almak üzere basit bir soruşturmanın uygulanması esastır. Hastaların çoğunluğu tarafından okunmak istenen gazete, kütüphanecinin tarafsız ve objektif kararıyla seçilmelidir.

Genellikle, ne kadar iyi seçilirlerse seçilsinler sadece kitap, dergi ve gazetelerden oluşan bir derme tam değildir.²⁸ Gör-ışit araçlarının bir kütüphanedeki, özellikle

bir hasta kütüphanesindeki yerini ve önemini unutmamak gerekir. Okuma yazma bilmeyen, ağır olan ya da sadece zevk için okuma yanında gör-işit araçlarından da yararlanmak isteyen hasta sayısı az değildir. Kulağa hitabeden araçlar plâklar, konuşan kitaplar, banda alınmış okuma parçalarıdır. Plâklar yoluyla hastalara müzik dinleme ve dil öğrenme olanakları sağlanmaktadır. Göze hitabeden araçlardan birkaçı ise filmler, mikrofilmler, slaydlardır. Hem göze hem kulağa sesli film, teyp-slayd programları yoluyla hitabedilir. Olanaklar ölçüsünde derme içinde gör-işit araçlarına da yer verilmelidir. Seçimlerindeki ölçütler kitaplarla aynı olmalıdır. Ayrıca göze hitabeden araçların renkli olmaları, bir seçim ölçütü olarak ortaya konabilir.

Genel olarak bir hasta kütüphanesi dermesinde bulunması gereken kütüphane gereçlerini ve bunların seçimlerindeki ölçütleri ortaya koymuş bulunuyoruz. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde de hastalar için bir derme oluşturulurken kuşkusuz bu bilgilerden yararlanılmalıdır. Hasta kütüphanesi gereçlerinin seçim ölçütleri, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nin hasta kütüphanesi dermesi için de geçerli olacaktır.

Dermelerin oluşturulmasında hastaların özel fikirlerinin alınmasının yararı görüldüğüne göre, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastaların da dermede ne tür yayın ve araçlar istedikleri hakkındaki özel görüşleri, dermeyi oluşturacak kütüpanecilere yol gösterecektir.

Hasta kütüphanesi dermelerinin genel seçim ölçütleri uygulanınca, genellikle dermede bulunması gereken yayın türlerine yer verilince ve özellikle de Hacettepe'de yatan hastaların ilgi duydukları yayın ve araçlara göre seçim yapılıncaya, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri içinde etkili bir hasta dermesi oluşturulmaması için bir neden görülmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalara uygulanan soruşturmadaki soru 9-12 ve soru 14 e verilen yanıtlar, hastaların dermede ne tür yayın ve gereçleri istedikleri hakkındaki özel görüşlerini vermektedir. (Bkz. Ek 1) Bu soruların yanıtlarından alınan sonuçları belirtmekte yarar görülmektedir.

Hastane içinde bir kütüphane hizmetinin verilmesini isteyen (186) ve bu konuda kararsız davranan (2) toplam 188 hastaya, en çok hangi yayın türünü okumak istedikleri sorusu yöneltilmiştir. Alınan yanıtlara göre, 89 hastanın okumayı en çok istediği yayın türü kitap, 81 hastanın gazete, 17 hastanın ise dergidir. Hangi tür yayını okumak istediğini belirtmekte kararsız davranan 1 hasta çıkmıştır. Anlaşılacağı üzere, en çok kitap okumak isteyen hastalar çoğunluktadır. Bunlar 188 kişinin % 47,3 ünü oluşturmaktadırlar. Değişebilir sonuçlar olmakla beraber, en çok kitap okumak isteyen 89 hastanın 10 u, yani % 11,2 si Kadın Hastalıkları bölümündendir. Okumayı en çok istedikleri yayının gazete olduğu söyleyen hastalar az bir farkla hemen sonra gelmektedirler. Bunlar soru yöneltilen hasta grubunun % 43 üdür. En çok gazete okumak

isteyen 81 hastanın 8 i, yani % 9,8 i İç Hastalıkları bölümündendir (85). Okumayı en çok istedikleri yayının dergi olduğunu belirten 17 hasta ise, bu grubun ancak % 9 unu oluşturmaktadır. Bu 17 hastanın % 17,6 sı İç Hastalıkları'nın başka bir bölümündendir (75).

Bu sonuçlara göre, derme oluşturulurken, kitap türüne ağırlık verilmesi gerekmektedir. Ancak gazetelerin de çok okuyucu bulacakları anlaşılmaktadır. Bunun için istenen gazeteler derme içine katılmalıdır. Dergi türüne gelince; isteklileri diğer türlere göre daha azdır. Fakat okuyucularının bulunacağı kesindir. İstlenen dergiler de derme içinde bulunmalıdır.

Şunu belirtmek isteriz ki bu sonuçlar, en çok okunmak istenen yayın türüne göre alınmıştır. Oysa ki her türün ayrı bir yeri vardır. En çok okumayı istediği türün kitap olduğunu söyleyen bir hastanın gazete ya da dergi türünü okumak istemeyeceği kesinlikle söylenemez. Bu nedenle her üç türe de belli bir oranda derme içinde yer verilmelidir.

Okumayı en çok istediği yayın türünün kitap olduğunu söyleyen 89 hastaya soru 10, yani hangi kitap türlerini okumak istedikleri sorulmuş ve birden fazla yanıt verebilecekleri belirtilmiştir. Alınan sonuçlara göre, sırasıyla, romanı tercih eden 80 hasta, tüm kitap okumak isteyenlerin (89) % 89,8ini oluşturmaktadır. 89 hastadan 45 i, yani % 50,5 i tarihî roman, 39 u yani % 43,8 i macera romanı, 37 si yani % 41,5 i polisiye roman, 36 sı yani % 40,4 ü kurgu-bilim romanı, 28 i yani % 31,4 ü aşk romanı okumak istemektedirler. Fıkra, mizah ve eğlence ki-

taplarını okumak isteyen 76 hasta ise tüm kitap okumak isteyenlerin % 85,3 üdür. Hikâye okumayı isteyen 66 hasta, kitap okumak isteyenlerin % 74,1 i, yaşam öyküsü okumak isteyen 65 hasta tüm kitap isteklilerinin % 73 ü olmaktadır. Şiir okumak isteyen 63 hasta, kitabı tercih edenlerin % 70,7 si- dir. Tiyatro ve ana türündeki kitapların her birini okumak isteyen hasta sayısı eşittir. Her birini okumak isteyen hastalar, kitabı tercih edenlerin ayrı ayrı % 67,4 ünü oluşturmaktadırlar. Seyahat kitaplarını okumak isteyen hasta sayısı diğer türdeki kitapları okumak isteyenlere oranla çok daha azdır. 44 hasta bu tür kitabı okumak istemektedir. Bunlar tüm kitap okumak isteyenlerin % 49,4 ünü oluşturmaktadırlar. Seyahat türünün dış ülkelerdeki hastalar tarafından en aranan türlerden biri olmasına karşılık, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalar tarafından daha az benimsendiği soruşturma sonucunda ortaya çıkmıştır. Okumayı en çok istedikleri yayının kitap olduğunu belirten hastaların 48 i, yani % 53,9 u ise, soruşturmada adı geçen kitap türlerinin dışın- da kalan diğer türdeki kitapları da okuma isteğinde oldukla- rını söylemişlerdir. Bu hastalar tarafından okunmak istenen kitap türleri şunlardır: Sosyoekonomik, toplumsal, siyasal, tarihsel, bilimsel, dinsel, psikolojik, mesleklerle, dil öğ- renimiyle, tarım ve hayvancılıkla, sağlık ve hastalıklarla ilgili kitaplar ile, eğitim, hukuk, yönetim, sanat, bulmaca- bilmece, halk edebiyatı kitapları, türkü sözlerini veren ki- taplar, sözlükler, ansiklopediler.

Verilen yanıtlar göstermektedir ki Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastaların da, eğlendirici ve vakit geçirtici yayınların yanı sıra kültürel gereksinmelerini yanıtlayacak kitaplara karşı eğilimleri vardır. Şu halde derme içinde, kitap okumak isteğinde olan hastaların yarısından çoğu tarafından istenen bu tip yayınlara da yer verilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Ancak sağlık ve hastalıklarla ilgili kitaplar hastalar tarafından istenseler bile, yukarıda belirtilen sakıncalarından ötürü, derme içinde yer almamalıdır.

Roman türü kitaplar seçilirken, tarihi, özellikle kendi tarihimizle ilgili romanlara öncelikle yer vermek gerekecektir. Sonra sırasıyla, macera, kurgu-bilim ve aşk romanları dermede bulundurulmalıdır. Heyecanlandırıcı ve korkutucu yayınların hasta dermesinde bulundurulmamaları gerekmektedir. Bu nedenle, polisiye roman türü hastalar tarafından istense bile, dermede yer almamalıdır. Fıkra, mizah ve eğlence kitaplarının roman türünden sonra en çok istenen kitaplar oldukları gözden kaçmamaktadır. Bunlardan sonra ise sırasıyla, hikâye, yaşam öyküsü, şiir, tiyatro, anı ve seyahat kitapları istenmektedir. Bütün bu türler belli oranlarda hasta dermesinde bulundurulmalıdır.

Bu tür kitaplar dermeye katılırken daha önceden belirtilen kitap seçim ölçütleri esas alınmalıdır. Kitapların çoğunun düzeylerinin yüksek olmamasına özellikle dikkat edilmelidir. Unutmamak gerekir ki, soruşturma sonucunda ilkokul mezunu hastaların, tüm hasta toplumunun çoğunluğunu, yani % 35,7'sini

oluşturdukları ortaya çıkmıştır. Ancak daha yüksek eğitim görmüş kişilerin gereksinmelerini karşılamak üzere daha yüksek düzeyde kitaplara da derme içinde yer verilmelidir.

En çok gazete okumayı tercih eden 81 hastaya soru 12 yöneltilmiş ve okumak istedikleri gazetenin ismini belirtmeleri istenmiştir. Alınan sonuçlara göre, sırasıyla, Hürriyet gazetesini okumak isteyen 25 hasta, tüm gazete okumak isteyenlerin (81) % 30,8 ini oluşturmaktadır. Milliyet gazetesini okumak isteyen 22 hasta, tüm gazete isteklilerinin % 27,1 i dir. Günaydın gazetesini okumak isteyen hastalar ise, tüm gazete okumak isteyenlerin % 19,7 si yani 17 hastadır. Cumhuriyet gazetesinin okuyucusu 9 kişi ile daha sonra gelmektedir. Tüm gazete okuyucularının % 11,1 i dir. Tercüman gazetesini okumak isteyen hasta sayısı, 5 yani tüm gazete isteklilerinin % 6,1 i, Politika gazetesini okumak isteyen hasta sayısı 2, yani toplamın % 2,4 üdür. Vatan gazetesi ise sadece 1 okuyucu tarafından okunmak istenmektedir.

Bu duruma göre, önce Hürriyet, sonra Milliyet ve Günaydın gazeteleri en çok okunmak istenen gazetelerdir. Eğitim açısından düzeyleri yüksek olmayan bu gazetelere, öncelik sırası Hürriyet gazetesinde olmak üzere, abone olunabilir kanısındayız. Hasta kütüphanesi dermesi için ayrılacak bütçenin elverdiği oranda daha fazla sayıda gazeteyi dermeye katma olanakları araştırılmalıdır.

Okumayı en çok istediği yayının dergi olduğunu söyleyen 17 hastaya ise soru 11, yani hangi dergi türlerini okumak istedikleri sorulmuş ve birden fazla yanıt verebilecekleri be-

lirtilmiştir. Alınan sonuçlara göre, sırasıyla, mizah dergisi okumak isteyen 11 hasta, tüm dergi okumak isteyenlerin (17) % 64,7 sini oluşturmaktadır. Aktüel dergi ve sanat dergisi okumak isteyen 10 ar hasta vardır. Bunlar ayrı ayrı tüm dergi isteklerinin % 58,8 idirler. Edebi dergi okumak isteyen 8 hasta ise, dergi isteklilerinin % 47 sini oluşturmaktadır. Müzik dergisi okumak isteyen 6 hasta, isteklilerin % 35,2 si, siyasi dergi okumak isteyen 5 hasta % 29,4 ü, spor dergisi okumak isteyen 4 hasta ise isteklilerin % 23,5 ini vermektedir. Dergi okumayı tercih eden hastaların % 41,1 i yani 7 si bütün bu türlerin dışında kalan, daha özel konulardaki dergileri de okumak istemektedirler. Hastalar tarafından belirtilen diğer tür dergiler şunlardır: Bilimsel, dinsel, hayvancılık ve tarımla, sağlık ve hastalıklarla ilgili dergiler ile elişi ve moda, çocuk bakımı ve televizyon dergileri.

Verilen yanıtlardan anlaşılacağı üzere, bazı dergi türleri kültürel gereksinimleri karşılayacak niteliktedir. Seçim ölçütleri esas alınarak bunların dermeye katılmaları için çaba harcanmalı, ancak sağlık ve hastalıklarla ilgili dergilerin derme içinde yer almamaları için titizlik gösterilmelidir.

Sırasıyla, mizah dergileri, aktüel dergiler, sanat dergileri, edebî dergiler, müzik dergileri, siyasi dergiler ve spor dergileri derme içinde bulundurulmalı, seçimlerinde genel seçim ölçütleri uygulanmalıdır.

Hastalardan bazıları soruşturma sorularını yanıtlarken, daha özel fikirlerini de belirtmişlerdir. Örneği Nöroşirürji bölümünde (61) yatan bir hasta, okuduğu asıl gazetenin Cumhuriyet olduğunu, ancak hastalık dolayısıyla Milliyet ve Günaydın okuduğunu belirtmiştir. İç Hastalıkları bölümünden (85) bir hasta ise Milliyet gazetesini, spor sayfasının doyurucu olması nedeniyle okumak istediğini söylemiştir. Aynı bölümden bir başka hasta da hafta sonunda çıkan bütün gazeteleri okumak istediğindedir.

İç Hastalıkları bölümünde (86) yatan 73 yaşında lise mezunu bir hastanın ise genel görüşü, hastanede yatarken uzun kitap okunamayacağı, ancak dergi ya da gazete okunacağıdır.

Deri hastalıklara ve Ortopedi bölümünde (52) yatan bir kadın hasta, hastaneye gelirken okunacak yayınlar yerine elişî getirdiğini belirtmiş, elişî ve moda dergilerinin kütüphane tarafından getirilmesini istemiştir. Doğum bölümünde yatan hastaların ise genellikle bebek ve çocuk bakımı ile ilgili dergileri okumak istedikleri görülmektedir.

Roman türlerinden klâsik romanların derme içinde yer almasını isteyen hasta sayısı az değildir.

Okuyuculardan bazıları kitap, dergi ve gazete türlerinin birbirlerinden ayırt edilemeyecek kadar yararlı olduklarını, hepsinin yerinin ayrı olduğunu belirtmişlerdir. En çok okumak istedikleri yayını belirtirlerken, diğer türler üzerinde durmaktan da kendilerini alamamışlardır.

Dermede yer alması gereken yayın türlerini özel görüşlerini vererek belirten hasta sayısını daha da çoğaltmak mümkündür. Derme oluşturulurken konacak seçim ölçütlerinde hastaların bu özel istekleri de incelenmelidir.

Doktor ve hemşirelere uygulanan soruşturma sırasında, bu kişilerin de oluşturulacak derme hakkında özel görüşlerini belirttikleri olmuştur. Örneğin Doğum bölümünden bir doktor ve bir hemşire, bölümlerindeki hastalar için bebek ve çocuk bakımı ile ilgili kitap ve dergilerin, doğum sonrası egzersizlerini veren kitap ve broşürlerin, normal çocuğun Türkiye'deki normu hakkında bilgi veren eserlerin dermede bulunmasını istemişlerdir. Doğum bölümünde yatan hastaların da bu tip eserlere ilgi duyduklarını belirtmiştik. Şu halde istekler gözönüne alınarak bu konulardaki yayınlara derme içinde yer verilmelidir.

Cerrahi bölümünden (53) bir doktor ise kesinlikle hastalara, sağlık ve hastalıklarla ilgili kitapların verilmemesi fikrindedir. Bu fikir, hastaların hastalıkları hakkında yanlış bilgi almaları görüşümüzü desteklemektedir.

Eğlendirici ve resimli kitapların derme içinde bulunmasını isteyen doktor sayısı az değildir.

Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü ise derme oluşturulurken hastaların fikirlerinden yararlanmanın önemi üzerinde durmuştur.

Sadece kitap, dergi ve gazetelerden oluşan bir dermenin tam bir derme olamayacağını belirtmiş ve gör-ışit araçla-

rının öneminden söz etmiştik. Hastalara, bu konudaki fikirlerini almak üzere soru 14, yani kitap, dergi ve gazete dışında kalan kütüphane gereçlerinden (örneğin film, plâk, ses bandı vb.) yararlanmak isteyip istemedikleri sorusu yöneltilmiştir. Bu soru hem kütüphane hizmetini isteyenlere, hem istemeyenlere, hem hizmetin verilmesi konusunda kararsız olanlara, hem de okuma yazması olmayan hastalara, yani hasta toplumunun tümünü oluşturan 204 hastaya yöneltilmiştir. Okumaya dayanan kütüphane hizmetini istemeyen bir hastanın gör-işit araçlarına ilgi duyabileceği düşünülmüştür. Ayrıca okuma yazma bilmeyen hastaların da göze ve kulağa hitabeden araçlardan yararlanabilecekleri üzerinde durulmuştur. Alınan sonuçlar şu şekilde belirtilebilir: Gör-işit araçlarından yararlanmak isteyen hasta sayısı 159'dur. Yani hasta toplumunun % 77,9'u bu hizmetten yararlanmak istemektedirler. İstemeyenler ise sadece 45 hastadır ve toplumun % 22'sini oluşturmaktadırlar. Okuma yazma bilmeyen hastaların % 80'inin bu hizmetten yararlanmak istedikleri sonucuna varılmıştır.

Hastaların büyük bir çoğunluğunun bu hizmetten yararlanmak istedikleri görülmektedir. Bu konuda bazı hastalar daha özel görüşlerini de belirtmişler ve hangi gör-işit aracından yararlanmak istediklerini söylemişlerdir. Müzik dinlemek isteyen hasta sayısı 8, linguaafon'a dil öğrenmek isteyenler ise 2'dir. Ses bandı dinlemek ve film seyretmek isteyen hastalar ise toplam olarak yine 8'dir. Bu arada bazı hastalar şiir, anı, tarım ve hayvancılıkla ilgili yayınları, dinlemeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Gör-işit araçlarından ancak eğitici

niteliği olursa yararlanmak isteyen 1 hasta vardır. Bu arada gözleri acıdığı için, hastalığı izin vermediği için ve ameliyattan sonra bir süre okumaması sağlık verildiği için okuyamadığını belirten 8 hastaya rastlanmıştır. Bu tür hastaların, hastalıklarının niteliklerine göre sadece kulağa ya da göze hitabeden araçlardan yararlanmaları gerekir.

Gör-işit araçları, hasta toplumunun çoğunluğu için yararlı bir kütüphane hizmeti verilmesini sağlarlar. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastaların büyük bir çoğunluğu, yani % 77,9 u tarafından benimsenmektedir. Şu halde bu tip araçların hasta kütüphanesi dermesine katılmaları düşünülmelidir.

Daha önce belirtilen seçim ölçütleri ve hastaların özel istekleri gözönüne alınarak titiz bir seçim yapılmalıdır. Ancak, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde kütüphane hizmetinin asıl çekirdeğini oluşturacak olan yazılı kütüphane gereçlerinden derme oluşturulduktan ve bu hizmet rayına oturtulduktan sonra gör-işit araçlarının dermeye katılması düşünülmelidir. Çünkü gör-işit araçları, önemli katkılarına karşın, bir dermede daima geleneksel yazılı kütüphane gereçlerinden sonra gelirler. Pahalı olan bu gereçlere öncelik tanınması düşünülemez. Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü de gör-işit araçlarının hastalara götürülmesini şimdilik olumsuz karışlamaktadır. Müdürün bu konudaki düşüncesi, görüşümüzü desteklemektedir.

Özetleyecek olursak, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hasta dermesi, kitap, dergi ve gazetelerden oluşturulmalıdır. Bu yayınların seçiminde hasta kütüphanelerinin genel seçim ölçütleri gözönüne alınmalı, dermede bulundurulmasında yarar görülen yayın türlerine yer verilmeli, hastaların özel istekleri de unutulmamalıdır. Yazılı kütüphane gereçlerinden oluşturulan derme ile hizmet başlatıldıktan ve rayına oturtulduktan sonra gör-ışit araçlarının seçimine geçmeli ve bu tip araçlar da dermeye katılmalıdır. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nin hasta dermesinde kaç kitabın bulunması gerektiğini belirtmeden önce, Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu'nun (I.F.L.A.) Hastane Kütüphaneleri Alt Bölümü'nün (Libraries in Hospitals Subsection) hazırladığı Hastane Kütüphaneleri Standartları'nı belirtmekte yarar görmekteyiz. Bu standartlara göre 500-1000 yataklı hastanelerde, yatak başına 6 kitap düşmelidir.²⁹ Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde 675 yatakta yatan hastaya kütüphane hizmetinin götürülmesi düşünüldüğüne göre, verilen standartlara göre, 4050 kitaplık bir dermeye gereksinme vardır. 4050 kitaplık bir dermenin bir anda oluşturulması kuşkusuz düşünülemez. Fakat bu sayıya zamanla ulaşıldığında, uluslararası standartlara nicelik yönünden uygun bir dermeye kavuşulmuş olacaktır.

4. Bütçe:

Çeşitli ülkelerde hasta kütüphanelerinin bütçeleri devletten, halk kütüphanelerinden ya da hastane kesiminden sağlanmaktadır. Hangi kaynaktan gelirse gelsin, her hasta kütüphanesi oluşturulurken başlangıç için yeterli bir gelirin ayrılması gerekmektedir. Bu gelir ile kütüphanenin asıl dermesi oluşturulmalı, gerekli araç ve gereçler sağlanmalıdır. Ayrıca belirli ve yeterli bir gelir de yıllık olarak hasta kütüphanesi için ayrılmalıdır. Bu yıllık gelir ise, yeni kitapların dermeye katılmasını, kütüphane hizmetlerinin birçok yönden etkili bir şekilde sürdürülmesini ve yenilenmesini sağlayacaktır. Unutmamak gerekir ki, sürekli olarak verilen küçük bir gelir, daima başlangıç için ayrılan ve hiç bir zaman yenilenmeyen büyük bir gelirden daha önemlidir.³⁰

Birçok ülkede hastane yöneticileri, hasta kütüphanesinin hastane içinde önemli bir yeri olduğunu farketmişler, iyi düzenlenmiş, kitap ve diğer gereçlerden oluşan kütüphanelerin oluşturulması için çaba harcamışlardır. Kütüphanelerin geliştirilmesi için bir gelir ayırmaktan kaçınmamışlardır.³¹

Bununla beraber, genellikle hastanelerde bütün diğer hasta gereksinimleri karşılandıktan sonra kütüphane hizmetleri düşünülmemekte, ya da tamamen unutulmaktadır. Bu ihmâl, hasta kütüphanesi hizmetlerinin öneminin hastane kesimleri tarafından tam olarak anlaşılmasından doğmaktadır.³² Oysa ki, kütüphane hizmetinin hastalara sunulması, onların psikolojik yönden toparlanmasına neden olacak, hem de hastanenin tam hasta bakımını ve toplum hizmeti amacını gerçekleştirmesini sağlayacaktır.

Hasta kütüphanelerinin oluşturulması ve hizmetlerinin sürdürülebilmesi için gerekli bütçeyi ayırmaları konusunda hastane yöneticileri inandırılmalıdır. Bu kişilerin Kütüphanenin önemini anlamaları sağlanmalıdır. Hastane yöneticilerinin kütüphane için bir gelir ayırmalarını sağlayacak ve onları bu konuda inandıracak olan kişiler kütüphanecilerdir.³³

Hastane kesiminden sağlanacak bütçe, varlıklı kişilerin bağışlarıyla desteklenebilir. Ayrıca kitap bağışlarının da bütçeye bir katkısının olacağı kesindir.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde de bir hasta kütüphanesi oluşturulurken ve hizmet sürdürülürken gereken bütçe, hastane yönetiminden sağlanmalıdır.

Yapılan görüşmeler sırasında, hastane yöneticilerinin tümü, kütüphane hizmetlerinin kurulması ve yürütülmesi için gereken gelirin sağlanması konusunda yardımcı olup olmayacakları sorusuna olumlu yanıt vermişlerdir. (Bkz. Ek 2, soru 1, kısım 2). Yöneticilerden biri, hastane gelirlerinin her yıl devlet tarafından verilen bütçeden ve hastanenin döner sermayesinden kaynaklandığı üstünde durmuş, hasta kütüphaneleri hizmetleri için de bir gerekçe yazılarak gelir sağlanabileceğini belirtmiştir. Personel ve hastalardan sağlanacak para ya da da kitap bağışlarının da bütçeye katkısının olabileceği, aynı yönetici tarafından dile getirilmiştir.

Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü ise, araç, gereç ve derme için gerekli olan gelirlerin, hastane kesiminden yani hastane yönetimi ve Başhekimlik'ten sağlanabileceği görüşünde olduğunu belirtmiştir. (Bkz. Ek 4, soru 4).

Hastane yöneticileri ve Kütüphane Müdürünün yanıtları, hasta kütüphanesinin oluşturulması ve hizmetlerinin sürdürülmesi sırasında gereken gelirin hastane yönetiminde sağlanması görüşümüzü desteklemektedir.

Şu halde kütüphane oluşturulurken yeterli bir başlangıç geliri, hizmetlerin başarıyla sürdürülebilmesi için de yeterli ve sürekli olan yıllık gelirler hastane yönetiminden sağlanmalıdır. Personel, hastalar ve diğer kişiler, para ve kitap bağışları için isteklendirilmelidir. Adı geçen standartlara göre, bir hastanede, hasta kütüphanesi dermesi için her yıl ayrılacak gelir, hastane ya da tıp kütüphanesinin yıllık gelirinin % 5 i olmalıdır.³⁴ Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi'nin yıllık gelirinin % 5 ini karşılayan miktar, kütüphane tarafından değil, hastane kesimi tarafından hasta kütüphanesi hizmetlerinin sürdürülmesi ve dermenin yenilenmesi için ayrılmalıdır. Böylelikle uluslararası standartların öngördüğü şekilde bir uygulama yapılmış olacaktır.

5. Yer:

Hasta kütüphaneleri hizmetini başarıyla uygulayan ülkelerde bile yer ögesi, diğer ögelere göre daha büyük bir sorun olmaktadır. Çoğunlukla hastane binaları plânlanırken hasta kütüphaneleri için ayrı bir yer düşünülmemekte, sonradan bu binalara yapılan ekler, hastanenin daha önemli sayılan gereksinimleri için kullanılmaktadır.³⁵ Bununla beraber, hastaneler plânlanırken ve hastanelerde ekler yapılıncaya, kütüphane için yer duyulan gereksinme genellikle kütüphaneciler tarafından dile getirilmekte, hastane yöneticilerinden bu konuda yardımcı olmaları istenmektedir.³⁶ Böylelikle birçok ülkenin hastanelerinde hasta kütüphaneleri için yeterli yerlerin ayrılmaları sağlanmaktadır.

Unutulmamalıdır ki, bütün standartlar hastaların ziyaret edebilecekleri ve sadece kütüphane olarak kullanılacak bir odanın bulunmasını salık vermektedirler.³⁷ Kitap arabalarıyla hastaların yanı başlarına kütüphane hizmetini götürme bir kural olarak onaylanmakta, fakat yeterli sayılmamaktadır. Gezebilen hastalara kendi kitaplarını daha geniş bir dermeden seçme olanakları sağlanmalıdır. Hastane içinde ayrı bir kütüphanenin bulundurulması, hastaların rehabilitasyonu açısından atılacak önemli bir adımdır. Böyle bir yeri ziyaret edebilmeleri moral-leri üzerinde iyi bir etki bırakacak, şikâyetlerinden uzaklaşmalarına yol açacak ve dış dünyadan tamamen uzaklaşmadıklarını onlara anlatacaktır.³⁸

Hastanenin geri kalan kısımlarında kaçınılmaz olarak görülen klinik havası, bu odada bulunmamalıdır. Bunun için kütüphane ilgi çekici bir şekilde döşenmeli ve aydınlık olmalıdır. Olanaklar ölçüsünde, hasta kütüphanesi hastanenin merkezi bir yerinde kurulmalıdır.³⁹ Özellikle bu konuya çok önem verilmektedir. Kütüphanenin hem merkezi, hem de bulunması kolay bir yerde kurulması hastalar için büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Kütüphane asansöre yakın ve gerekirse bir rampa ile rahatça çıkılabilecek bir yerde olmalıdır. Tekerlekli hasta arabalarının bu yere kolaylıkla girebilmeleri, kitap rafları ve masaların çevresinde rahatça dolaşabilmeleri konusunda uyanık davranmak gerekmektedir. Raflar o şekilde düzenlenmelidir ki, tekerlekli arabasında oturan bir hasta kitaplara kolaylıkla uzanabilsin.⁴⁰

Günlük gazetelerin ve dergilerin kütüphane içinde bir masanın üzerinde bulundurulmaları, hastaların kütüphaneyi daha sık ziyaret etmelerine yol açmaktadır.⁴¹

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde, başlangıçta hizmetin, hastaların yanbaşılarına kitap arabalarıyla götürülmesi tasarlanmaktadır. Ancak kitap arabalarının ve hasta kütüphanesi dermesinin konabileceği küçük bir yere yine de gereksinme vardır. Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü, hasta dermesi için hastane içinde ayrı bir yer sağlamak gerektiğini söylemiş, bu konuda hastane yöneticilerini inandırabileceğini belirtmiştir. Zaten hastane yöneticilerinden bazıları, hastane içinde hasta kütüphanesi için bir oda sağlamak fikrini şimdiden

benimsemiş durumdadırlar. Kütüphane Müdürü ve bazı hastane yöneticilerinin bu görüşleri, kitap arabaları ve hasta dermesi için bir yer sağlanması konusunda umut verici olmaktadır.

Başlangıçta, kitap arabalarıyla hastalara götürülecek hizmet için böyle bir yer yeterli görünmektedir. Ancak, hizmet yürürlüğe girdikten ve yerleştikten bir süre sonra, kitap arabalarıyla götürülen hizmet yeterli olmayacak, hastaların ziyaret edebilecekleri ve sadece kütüphane olarak kullanılacak daha büyük bir odaya gereksinme duyulacaktır. Daha önce belirtildiği gibi, standartlar da böyle bir odanın hastane içinde bulundurulmasını salık vermektedirler.⁴² Şu halde, Tıp Merkezi kütüphanecileri şimdiden harekete geçmeli ve hastane yöneticilerini, hastanenin merkezî ve bulunması kolay bir yerinde bir hasta kütüphanesi alanı hazırlamaları için isteklendirmelidirler. Ayrı bir hasta kütüphanesinin hastalar için sağlayacağı yararlar, hiç kuşkusuz Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalar için de geçerlidir.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde ilerde kurulması düşünülen hasta kütüphanesinin büyüklüğünü ortaya koymadan önce, standartlara göz atmakta yarar görülmektedir. Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu'nun (I.F.L.A.), Hastane Kütüphaneleri Alt Bölümü'nün hazırladığı standartlara göre, çalışma yerleri söz konusu olmamak koşuluyla, 600 yataktan fazla yataklı hastanelerde en az 72 m² lik bir kütüphane yeri

gereklidir.⁴³ Bazı hastanelerde ise, ayrılacak yer, yatak sayısına göre değil, dermede bulundurulması düşünülen kitap sayısına göre ayarlanmaktadır. Kitap sayısı esas alınarak hazırlanan standartlara göre ise, 2001-5000 arası kitap bulduracağı düşünülen bir hasta kütüphanesinin alanı en az 45-60 m² arasında olmalıdır.⁴⁴

Bilindiği gibi, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde 675 yatağa hizmet götürülmesi düşünülmektedir. Şu halde, yatak sayısı esas alınarak hazırlanan uluslararası standartlara göre, en az 72 m² lik bir yere gereksinme vardır. Kitap sayısı esas alınarak hazırlanan standartlara göre ise, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri hasta kütüphanesi için en az 45-60 m² lik bir alana gereksinme duyulmaktadır. Çünkü yine standartlara göre 4050 kitaplık bir dermenin oluşturulması düşünülmektedir.

Hastanelerde hasta kütüphanesi için ayrılan yerin, çoğunlukla, ilerki tarihlerde bir sorun olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu nedenle, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'ndeki hasta kütüphanesi yerinin geleceğe yönelik olması düşünülmektedir. Böyle olunca, ne 72 m² lik bir alan, ne de 45-60 m² arasındaki bir alan ilerdeki yer gereksinmelerini tam olarak karşılayacaktır. Çocuk hastalar ve göz hastaları için verilecek kütüphane hizmetinin geçici olarak ertelendiği unutulmamalıdır. Bu gruplar da zamanla devre içine gireceklerine göre hizmet verilecek yatak sayısı artacaktır. Bunun yanında, hastane geliştikçe yeni yataklar da eklenecektir. Ayrıca

derme zamanla kuşkusuz 4050 kitabın çok üstüne çıkacaktır. Şu halde, hizmet verilecek yatak ve derme sayılarının gelecekte artacağı düşünülerek Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hasta kütüphanesi için 80 m² lik bir yer ayrılmalıdır. Bu alanın 80 m² olması uzun yıllar hasta kütüphanesi için bir yer sorununun çıkmasını sağlayacaktır.

Diğer taraftan, standartlara aykırı olan bir durumun da ortaya çıkmıyacağı sanılmaktadır. Çünkü yatak sayısını esas alan standartlar, 600 den fazla yataklı hastaneler için 72 m² kaydını ortaya koymuş, fakat çalışma yerlerini bu alanın dışında bırakmıştır.⁴⁵ Kitap sayısını esas alan standartlar ise, 5001-10000 kitap bulundurulması düşünülen bir hasta kütüphanesinin alanının 60-80 m² arasında olması gerektiğini ortaya koymaktadır.⁴⁶

Hastalara verilen kütüphane hizmetlerini, kütüphanecilik ilminin temel öğeleri açısından incelemiş bulunuyoruz. Ayrıca, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde verilecek hasta kütüphaneleri hizmetlerinin ne şekilde örgütlenmesi ve uygulanması gerektiği sorununa, bu öğeler içinde ayrı ayrı eğilinmiş ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi'nin hizmetleri örgütlemesi ve uygulamaya geçirmesine kesin olarak ışık tutacak nitelikte geniş ölçüde bilgi verilmiştir. Bu bilgi verilirken genel olarak uygulanması gereken ilkelerden ve soruşturma yanıtlarının sonuçlarından yararlanılmıştır. Ayrıca uluslararası standartların ışığında, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Hasta Kütüphanesi'nin standartları da ortaya konulmuştur.

Bu temel ögeler incelenirken, Tıp Merkezi Kütüphanesi'nin vereceği katkılara da yer yer değinilmiştir. Verilen bilgilerin ışığında Tıp Merkezi Kütüphanesi, kütüphane hizmetlerini tam anlamıyla örgütlemeli ve uygulamaya başlamalıdır. Tıp Merkezi Kütüphanesi verilecek kütüphane hizmetlerini örgütlerken, bu ögeler için verilen bilgilerden geniş ölçüde yararlanmakla kalmamalı, okuyucu hizmetleri ve teknik hizmetler için aşağıda vereceğimiz bilgilerden de aynı oranda yararlanmalıdır. Bu bilgilerden yararlanacak Tıp Merkezi Kütüphanesi'nin hastalara verilecek kütüphane hizmetlerini sağlıklı ve etkin bir şekilde örgütlememesi ve uygulamaya geçirmemesi için bir neden görülmektedir.

6. Hizmetler:

Bu bölümün başlığı olan "hizmetler" sözcüğü, daha özel bir anlam taşımakta, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nin Hasta Kütüphanesi'nde, okuyucu hizmetlerinin hastane bölümlerine ne şekilde verileceğini ve teknik hizmetlerin nasıl yapılacağını karşılamayı amaçlamaktadır.

a. Okuyucu Hizmetleri:

Bilindiği gibi okuyucu hizmetleri, kütüphanecilik mesleğinin temel hizmetlerinden biridir. Kütüphanelerde yapılan bütün işlemler, okuyucuya en doğru ve etkin hizmeti verebilmek için yapılır. Yani asıl hedef okuyucudur. Dolayısıyla, hasta kütüphaneleri hizmetlerinde de asıl hedef hasta olmaktadır. Hastaların kütüphane hizmetlerinden en iyi şekilde

yararlanmaları, okuyucu hizmetlerinin etkinliğine bağlıdır. Genel olarak danışma (müracaat) ve ödünç verme hizmetlerini içeren okuyucu hizmetleri, hasta kütüphanelerinde de aynı hizmetlerden oluşurlar. Ancak, bunlardan özellikle danışma hizmeti, okuyuculara, yani hastalara, diğer kütüphanelere oranla çok daha değişik bir düzeyde verilir. Hastalara verilen danışma hizmetlerinin esası, onların diğer kişilere göre farklı olan psikolojilerini anlamaya dayanır. Psikolojik durumlarını gözönüne alarak hastalara kütüphane hizmetlerini tanıtmak, istedikleri bilgi ve yayınlara ulaşmalarını sağlamak ve okumalarına rehberlik etmek hasta kütüphaneleri danışma hizmetlerinin temel görevlerindedir. Ödünç verme hizmeti ise danışma hizmetinin bir devamıdır. Hasta psikolojisini anlamak, bu hizmette de çok önem taşır. Hastanın okumak isteği yayınları, onları sıkmadan ve yormadan ödünç vermek, bu hizmette esas olmalıdır.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde de, verilecek okuyucu hizmetleri yine hasta psikolojisini anlamaya dayandırılmalıdır. Başlangıçta, Tıp Merkezi Kütüphanesi'ne bağlı bir kütüphaneci, yardımcılılarıyla birlikte belirtilen esaslara göre okuyucu hizmetlerini başlatmalıdır. Bu kütüphaneci, ileride hizmetin yürütülmesi sırasında, bu işte çalışacak olan kişilere, bu konuda yol göstermek gereğini de unutmamalıdır.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde okuyucu hizmetlerinin ne şekilde verilmesi gerektiğine değinmeden önce, şu bilgiyi vermekte yarar görüyoruz.

Daha önce değinildiği gibi, hasta kütüphanesi hizmetlerinden, yani okuyucu hizmetlerinden hastanenin 17 bölümünün yararlanması düşünülmektedir. Bu bölümlere götürülecek okuyucu hizmetlerinin temelinde bir farklılaşma olmayacaktır. Ancak bölümlerdeki yatış sürelerinin farklı olduğu, bazı bölümlerde diğerlerine oranla daha uzun süreyle yatıldığı bilinmektedir. Örneğin, Böbrek Transplantasyonu bölümü ve İç Hastalıkları bölümünün (86) hastaları, özellikle de Ortopedi hastaları 1-3 ay, bazan da 3 aydan daha uzun süreyle hastanede kalmaktadırlar. Bu durumda, yatış süreleri uzun olan bu hastaların, kütüphanenin okuyucu hizmetlerinden daha uzun süreyle yararlanmaları ve buna bağlı olarak diğer hastalara oranla daha yüksek verimi sağlama olanakları daha fazla olacaktır. Kütüphaneci, bu hastaları yakından tanıma olanağını bulacak, okuma zevklerini anlayacak, onları kişiliklerine ve zevklerine uygun kütüphane gereçleriyle karşı karşıya getirebilecektir. Herşeyden önce bütün bunlar için zaman bulabilecektir. Hasta ile kütüphaneci daha uzun bir süre içinde karşı karşıya gelecekler, bu da hastaların kütüphane hizmetlerinden yüksek bir verim elde etmelerine neden olacaktır. Kuşkusuz kütüphaneci, daha kısa süreyle yatan hastalar için de aynı çabayı gösterme durumundadır. Ancak zaman etkeninin, okuyucuyu daha yakından tanımak, onunla ilgilenmek ve en uygun kütüphane gereçlerine ulaşmasını sağlamak bakımlarından çok önem taşıyan bir etken olduğu unutulmamalıdır.

Hasta kütüphanelerinde, okuyucu hizmetleriyle doğrudan doğruya değil, fakat dolaylı olarak ilgili bazı işlemler vardır. Bunlar, okuyucu hizmetlerinin hastalara mümkün olduğu kadar eşit ve etkin bir şekilde verilmesini sağlarlar. Örneğin, okuyucu hizmetlerinin hastalara, nasıl, ne kadar zamanda bir ve günün hangi saatlerinde götürüleceğine karar verme ve bu kararlara göre uygulamaya geçme bu işlemlerendir. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hizmetlerin, başlangıçta, kitap arabalarıyla hastaların yanbaşılarına götürülmesi tasarlandığına göre, bu arabaların ne kadar zamanda bir ve günün hangi saatlerinde götürülmesinin uygun olacağı üzerinde de durmak gerekmektedir. Bu işlemleri teker teker ele almakta ve uygulamaların ne şekilde olacağını belirtmekte yarar görülmektedir.

Okuma gereçlerinin hastaların yanbaşılarına götürülmesi, hasta kütüphaneciliğinin kurallarından biri sayılmaktadır.⁴⁷ Günümüzün hasta kütüphaneciliğinde, hastalara okuma gereçlerinin götürülmelerinde ileri tekniklerden yararlanılmaktadır. Hastalara kütüphane hizmetini uygulayan birçok ülkede, özellikle İskandinav ülkelerinde, çok sayıda okuma gerecini sessizce ve hızla hastaların yanlarına taşıyan, genellikle elektrikli olan özel arabalar kullanılmaktadır.⁴⁸

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde böylesine ileri tekniklerden yararlanmayı denemek, gereksiz bir lüks olacaktır. Zaten maddi olanakların da bu teknikleri kullanmayı engelleyeceği kanısındayız. Ortalama 130-150 kitap ve diğer okuma gere-

cini alabilen arabalarla hizmeti hastalara götürmek en doğru davranış olacaktır. Başlangıçta bir tek araba bile, okuma gereçlerini hastalara götürmek için yeterlidir. İlerde arabaların sayılarını arttırmak gerekebilir. Hasta Kütüphanesi için ayrılacak gelirin bir kısmıyla bu arabaları sağlama yoluna gitmelidir.

Daha önemli olan sorun, bu arabaların ne kadar zamanda bir hastalara ulaştırılacağıdır. Çeşitli ülkelerdeki uygulamalar, en az haftada bir kez hastaların arabalardan hizmet görmelerinin uygun olacağı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde arabaların ne kadar zamanda bir hastaların yanibaşlarına gitmelerinin uygun olacağını belirtmeden önce, hastalara sunulan soruşturmadaki, konuyla ilgili soruya verilen yanıtların sonuçlarına göz atmakta yarar görülmektedir. Kütüphane görevlisinin ne kadar zamanda bir gelmesini ve hizmet vermesini istedikleri sorulduğunda, (Bkz. Ek 1, soru 15) soruşturma uygulanan hastaların % 34,3 ünden yani 70 hastadan, haftada üç kez yanıtı alınmıştır. Belirtilen toplumun % 31,8 i yani 65 hasta, günde bir gelinmesini ve hizmet verilmesini istemektedirler. Bu toplumun % 18,1 ini oluşturan 37 hasta ise, haftada iki kez hizmetin gelmesi fikrindedir. Okuma gereçlerinin ve kütüphane hizmetinin haftada bir kez gelmesini isteyen hastalar ise azınlıktadır. Belirtilen toplumun sadece % 12,7 sini oluşturan 26 hastanın bu görüşte olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Alınan sonuçlar gösteriyor ki, hastaların büyük çoğunluğu, haftada bir kez okuma gereçlerinin ve kütüphane hizmetlerinin yanıbaşlarına getirilmesini yeterli bulmamaktadırlar. Ancak, kanımızca, haftada üç ya da iki, hatta günde bir kez arabanın gelmesini isteyen hastalar, arabadan seçtikleri ve ödünç aldıkları gereçleri okuyabilmek için bir zamana gereksinme duyabileceklerini düşünmeden bu soruyu yanıtlamışlardır. Normal uzunluktaki bir kitabı hasta bir kişinin ortalama bir haftada okuyabileceği kanısındayız. Bu nedenle, hastaların daha sık hizmet istemelerine karşın, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde arabaların her bölüme haftada bir kez götürülmelerini ve bunlardan hizmet verilmesini uygun görmekteyiz.

Daha hızlı okuyabilen hastalar için, birden fazla kitabı ya da diğer okuma gerecini ödünç alma ve bütün bir hafta içinde okuyacaklarını sağlama olanakları yaratılmalıdır. Daha yavaş okuyan hastalar ise, ödünç aldıkları okuma gerecini bitiremezlerse, süresini bir hafta daha uzatabilme-lidirler. Böylelikle çeşitli okuma hızları olan hastalar arasında bir denge sağlanmış olacaktır.

Kitap arabalarının 17 bölümü dolaşarak, bu bölümlerde yatan hastalara kütüphane gereçlerini ve hizmetlerini, çalışma günleri çinde götürmelerinin uygun olacağı kanısındayız.

Her bölüme bu süre içinde götürülecek kütüphane hizmetlerinde eşitlik unsurunun bulunması önem taşımaktadır. Kü-

tüphane hizmetlerinden bölümlerin eşit olarak yararlanabilmeleri için arabaların bölümlere gidiş zamanları çok iyi düzenlenmelidir.

Yukarda belirtilen verilere dayanılarak yapılan hesaplar göstermiştir ki, her bölüme haftada bir kezden daha fazla hizmet götürülmesi düşünüldüğünde, hizmetlerin bölümlere verilmiş sayılarında eşitsizlikler ortaya çıkmaktadır. Örneğin, haftada üç kez hizmetlerin hastalara götürülmesi düşünülse bile bu mümkün olmayacaktır. Çünkü haftada 5 çalışma günü olduğundan, bazı bölümlere haftada üç kez hizmet götürülürken, bazılarında iki kez götürülebilecektir. Bu da eşit olmayan bir durumu ortaya koymaktadır. Haftada iki kez hizmet götürülmek istendiğinde, düzenli bir çalışma programı hazırlamak güçleşmektedir.

Ayrıca günün çalışma saatleri ve Hasta Kütüphanesi için düşünülen çalışma koşulları gözönüne alınırsa, her gün her bölüme hizmet götürmenin güçlüğü ortaya çıkacaktır. Bunun yanı sıra hastaların ortalama okuma süreleri de düşünülürse, günde bir hizmet götürmenin ne denli gereksiz olduğu görülecektir. Bu nedenle günde bir kez hizmetlerin bütün bölümlere götürülmesi şıkkı üzerinde hemen hemen hiç durulmamıştır.

Belirtilen verilere dayanılarak yapılan hesapların sonucunda, bütün bölümlerin okuma gereçlerinden eşit oranda yararlanmalarının, ancak haftada bir kez hizmet görmeleriyle mümkün olacağı görüşü ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, hem hastaların ödünç verilen okuma gereçlerini okuyabilmek için zaman bulabilmeleri, hem de her bölüme eşit olarak hizmetlerin götürülebilmesi için, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hastalara haftada bir kez hizmet götürülmesi fikrini savunduğumuzu söyleyebiliriz. Ayrıca Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü de, yapılan görüşme sırasında, haftada bir kez hizmetlerin bölümlere götürülmesini uygun bulunduğunu belirtmiştir. Müdürün bu görüşü vardığımız sonucu desteklemektedir.

Okuma gereçlerinin ve kütüphane hizmetlerinin hastalara sunulmasında, günün hangi saatlerinin uygun olacağına da değinmek isteriz.

Hastalara, doktorlara ve hemşirelere sunulan soruşturmalar ile bölüm başkanları ve Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü ile yapılan görüşmelerde, günün hangi saatlerinde kütüphane hizmetinin verilmesinin uygun olacağı sorulmuştur. Alınan yanıtların sonuçlarının belirtilmesinde yarar görülmektedir.

Hastaların bu soruya (Bkz. Ek 1, soru 16) verdikleri yanıtların sonuçları şöyledir: 77 hasta yani soruşturma uygulanan hasta toplumunun % 37,7 si 14.30-16.00 saatleri arasında, 64 hasta yani bu toplumun % 31,3 ü 8.30-10.00 saatleri arasında, 44 hasta yani % 21,5 i 10.00-12.00 saatleri arasında, 15 hasta yani % 7,3 ü de 16.00-17.30 saatleri arasında kitap arabalarının bölümlerinde dolaşmasını istemektedirler. Anlaşılacağı üzere, hastaların çoğunluğu 14.30-16.00 saatleri arasında hizmet getirilmesini tercih etmektedirler. 14.30-17.30 saatleri arasında hizmet isteyenler toplam olarak 92 hastadır ve bunlar belirti-

len toplumun yarısına yakını, yani % 45 ini oluşturmaktadır.

Bölüm başkanları ve doktorların bu soruya (Bkz. Ek 3, soru 6) verdikleri yanıtların sonuçlarına göre, 6 bölüm başkanı ve 10 doktor olmak üzere toplam 16 kişi, 14.30-16.00 saatleri arasında hastaların kütüphane hizmetlerinden yararlanmalarını uygun görmekte-dirler. Sabah saatlerinde kitap arabalarının gelmesini tercih eden bölüm başkanları ve doktorlar da vardır. Bunlar toplam olarak 8 kişidirler. Öğleden sonra 16.00-17.30 saatlerinde hizmetin getirilmesini isteyenler ise 4 kişi olmaktadır. Görüldüğü gibi, doktorların çoğu 14.30-16.00 saatleri arasında hizmet verilmesini istemektedirler. 14.30-17.30 saatleri arasında hastalara kütüphane hizmetlerinin getirilmesini isteyenler toplam olarak 20 kişidir ve bunlar soruşturma uygulanan doktor kesiminin (29) % 68,9 unu oluşturmaktadırlar.

Bö-lümlerdeki başhemşirelere gelince; onların bu soruya (Bkz. Ek 3, soru 6) verdikleri yanıtların sonuçlarına göre, büyük bir çoğunluk, yani 10 kişi 10.00-12.00 saatleri arasında hastalara hizmet getirilmesini tercih etmektedirler. 14.30-17.30 saatleri arasında hizmetin getirilmesini isteyenler ise 6 kişidir. Bu durumda, başhemşirelerin çoğunluğunun sabahları 10.00-12.00 saatleri arasında kütüphane hizmetlerinin getirilmesini istedikleri söylenebilir.

Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü ise bu soruyu (Bkz. Ek 4, soru 9) 16.00-17.30 şeklinde yanıtlamıştır.

Görülüyor ki, başhemşirelerin dışındaki kesimler en çok

14.30-16.00 saatleri arasında hizmet verilmesini istemektedirler. Bunlara 16.00-17.30 saatleri arasında hizmet verilmesini isteyenler de eklenince, öğleden sonraları, yani 14.30-17.30 saatleri arasındaki 3 saat içinde hizmet verilmesini isteyenlerin sayıları artmaktadır. Soruşturma ve görüşme sorularına alınan yanıtların sonuçları, her gün öğleden sonra saat 14.30-17.30 saatleri arasındaki 3 saat içinde arabalarla hizmetin götürülmesi görüşümüzü güçlendirmektedir.

14.30-17.30 saatleri arasında hizmetin götürülmesinin uygun olacağına bir başka nedeni de, 14.30 da hastanenin ziyaret saatlerinin bitmesi, 17.30 dan itibaren hastalara yemek dağıtımının başlatılmasıdır. Ayrıca, bu saatler arasında hastaların tamamen boş kaldıkları yapılan soruşturma ve görüşmeler sonucunda anlaşılmıştır. Genellikle doktorların bölümleri dolaşarak hastalara bakmaları sabah saatlerine geldiği için, bu saatler kütüphane hizmetlerinin götürülmesi bakımından çok uygun olmaktadır.

Her bölüme haftada bir kez, 14.30-17.30 saatleri arasındaki bir zaman kesimi içinde kitap arabalarının götürülerek hizmetin verilmesi sonucuna varmış bulunmaktayız. Buna göre, tasarladığımız hizmet programını da vermekte yarar görmekteyiz.

Haftada 3 gün, yani pazartesi, çarşamba ve cuma günleri 9 bölüme hizmet götürülmelidir. Şöyle ki, bu günlerin her birinde, daha çok yataklı olan 3 er bölümde kitap arabaları dolaştırılmalı ve bölümlerin her birinde 1 er saat kalınmalıdır. Haftada 2 gün, yani salı ve perşembe günleri ise geriye kalan 8 bö-

lüm dolaşılmalıdır. Bu günlerin her birinde, daha az yataklı olan 4 er bölüme hizmet götürülmeli ve bölümlerin her birinde 45 er dakika kalınmalıdır. Böylelikle, bir hafta içinde 17 bölümün her birine hizmet götürülmüş olacaktır. Hem de daha çok yataklı olan bölümlerde daha uzun süreyle kalma ve hizmet verme durumu gerçekleştirilebilecektir.

Bu hizmet programı tasarısından yararlanılarak, Hasta Kütüphanesi'nin ayrıntılı ve esas hizmet programı Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından düzenlenmelidir.

Sorunu bir de Hasta Kütüphanesi açısından ele almak gerekmektedir. Hasta Kütüphanesi'nin sabahları 3 1/2 saat (8.30-12.00), öğleden sonraları 4 1/2 saat (13.00-17.30) olmak üzere günde 8 saatlik bir çalışma süresi olacaktır. Öğleden sonraları 14.30-17.30 saatleri arasında kitap arabalarının bölümlerde dolaştırılması düşünüldüğüne göre, doğal olarak, sabahları ve 13.00-14.30 saatleri arasında kütüphanenin hangi etkinlikleri göstereceği sorusu akla gelmektedir. Başlangıçta, Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından örgütlenmiş ve kurulmuş olan Hasta Kütüphanesi'nde, merkez kütüphanesine bağlı görevliler hizmetleri yürüteceklerine göre, bu kişilerin sadece öğleden sonraları 14.30-17.30 saatleri arasında kitap arabalarını dolaştırarak hizmet vermeleri yeterli görülmektedir. Daha ilerde Hasta Kütüphanesi'nin Tıp Merkezi Kütüphanesi'nden ayrı olarak kurulacak kadrosunun ise sabahları ve 13.00-14.00 saatleri arasında yürüteceği işlerin az olmayacağı kanısındayız. Çünkü bu kadro 14.30 a kadar kütüphanenin yapı-

ması gereken birçok işini yüklenmenin yanı sıra, bir yandan da teknik hizmetleri yürütme durumunda olacaktır. Ayrıca sadece sabah saatlerinde özel hizmetlere gereksinme duyacak hastalara hizmet götürme görevini de yüklenecektir. Bu kadronun teknik hizmetleri ne şekilde yürüteceğine ve özel hizmetlere gereksinme duyacak hastalara ne gibi hizmetler verebileceğine yeri gelince değinmeyi uygun görmekteyiz.

Sabahları, yerine getirilmesi zorunlu olan bir iş daha vardır ki o da derme içinde bulundurulmaları düşünülen gazetelerin bölümlerdeki dağıtımları ve ödünç verilmeleridir. Gazeteler günlük yayınlar olduklarından ve genellikle günün ilk saatlerinde okunmaları tercih edildiğinden, kitap arabalarının haftada bir kez ve sadece öğleden sonraları dolaşmaları sırasında ödünç verilmeleri çok anlamsız olacaktır. Bu nedenle gazetelerin her sabah, mümkün olduğu kadar erken saatlerde Hasta Kütüphanesi'nin görevlileri tarafından her bölümde dolaştırılarak ödünç verilmeleri sağlanmalıdır. Bu hizmetin, başlangıçta Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından kütüphane hizmeti yürütülürken verilmesi düşünülmemektedir. Çünkü bu kütüphaneye bağlı görevlilerin sadece öğleden sonraları 14.30-17.30 saatleri arasında hizmet götürmeleri tasarlanmış durumdadır. Gazete dağıtımı ve ödünç verilmesi, Hasta Kütüphanesi'nin tam gün çalışan kendi kadrosu oluşturulduğu ve bu kadro hizmeti tam anlamıyla üstlendiği zaman, ele alınması zorunlu olan bir iştir.

Her bölüme, haftada bir kez, öğleden sonraları 14.30-17.30 saatleri arasındaki bir zaman kesimi içinde götürülecek kitap arabalarından ödünç verme hizmetlerinin ne şekilde yürütüleceğine de değinmenin gerekli olduğu kanısındayız.

Hasta psikolojisini anlamanın ve hastanın okumak istediği yayınları onları sıkmadan ve yormadan ödünç vermenin taşıdığı öneme değinmiştik. Hasta kütüphanelerinde ödünç verme sistemlerinin çok basit bir düzeye indirilmeleri ve hasta açısından rahat olmaları esastır.⁴⁹ Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde uygulanacak ödünç verme sisteminin de, basitlik ve rahatlık usurları esas alınarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Kitap arabalarının her bölüme haftada bir kez götürülmeleri sonucuna vardığımızı göre, okuma gereçleri bir hafta süreyle ödünç verilmelidirler. Ancak, hasta okuma gerecini bir hafta içinde okuyamazsa, bu süre bir hafta daha uzatılmalıdır. Bu uzatma yapılırken hastanın hastanedeki yatış süresi de dikkate alınmaya çalışılmalıdır. Ayrıca hastalara birden fazla okuma gereci de ödünç verilebilmelidir.

Hasta, bir okuma gerecini ödünç almak istediğinde, bu gerecin arka kapağındaki cepte bulundurulmuş kart çıkartılarak doldurulmalıdır. Kitaplar için hazırlanmış kartlarda yazar adı, kitap adı ve sınıflandırma numarası bölükleri, dergiler için hazırlanmış kartlarda ise dergi adı, cilt numarası ve sayısı bölükleri olmalıdır. Her iki kartta da, bunlara ek olarak, hasta soyadı ve adı, bölümü ve oda numarası, imza ve geri verme tarihi bölüklerine yer ayrılmalıdır. Bu bölüklerin her biri hasta

kütüphanesinin görevlisi tarafından doldurulmalıdır. Böylelikle, hastanın bir okuma gerecini ödünç almak için yapacağı bütün iş, bu karttaki imza bölümüne imzasını atmaktan öteye geçmemiş olacaktır. Kütüphane görevlisi okuma gerecinin geri verme tarihini bu karta yazarken, bir yandan da bu tarihi hastaya yazılı olarak bildirmelidir. Doldurulan bu kartlar, düzenlenen bir dizinde saklanmalı ve kitap arabasında bulundurulmalıdır. Bir hafta sonra, ödünç verilen okuma gereci geri alındığında, bu kart dizinden bulunmalı ve hasta ile ilgili bütün bilgiler silinerek tekrar arka kapakındaki cebe yerleştirilmelidir. Okuma gereci uzatılmak istendiğinde, tekrar bir hafta sonraki geri verme tarihi karta yazılmalı ve bu da hastaya yazılı olarak bildirilmelidir.

Hastanın, ödünç aldığı okuma gerecini, kütüphane görevlilerine geri vermeden taburcu olmasını önlemek için, bazı önlemlerin alınması kaçınılmazdır. Bunu sağlamak amacıyla, hastanın hastane ile ilişkisini kestiği yer olan Hasta Kabul ile Hasta Kütüphanesi arasında sıkı bir işbirliğinin kurulması gerekmektedir.

Herhangi bir okuma gereci hastaya ödünç verilirken, kütüphane görevlisi tarafından doldurulması gereken bir kart daha olmalıdır. Bu kartta, öncelikle, hasta soyadı ve adı, bölüm ve oda numarası bölükleri yer almalıdır. Yazar adı, kitap adı ve sınıflandırma numarası bölükleri de kartta bulunmalıdır. Ayrıca okuma gerecinin bedelinin de bu kart üzerinde belirtilmesi gerekmektedir. Hasta Kütüphanesi görevlisi tarafın-

dan doldurulan bu kartlar, yine kendisi tarafından hemen, Hasta Kabul'de hastanın soyadına göre alfabetik olarak düzenlenen dizine yerleştirilmelidir. Hasta, ödünç aldığı okuma gerecini geri verince, bu kartlara "Alınmıştır" damgasının basılması gerekmektedir. Bu işin hemen yapılması için, Hasta Kabul görevlileri kütüphane görevlisi tarafından uyarılmalıdır. Hastanın taburcu olması için gereken işlemler yürütülürken, Hasta Kabul'de çalışan görevliler tarafından dizindeki bu kart ya da kartlar çıkartılmalı ve "Alınmıştır" damgasının bulunup bulunmadığına bakılmalıdır. Bu damga varsa, hiç bir sorun yoktur ve hasta taburcu edilebilir. Kart anında iptal edilmelidir. Bu damga yoksa, o zaman ödünç alınan okuma gereci ya da gereçleri hastadan sorulmalı ve geri vermesi sağlanmalıdır. Okuma gereci hasta tarafından kaybedilmiş olabilir. Bu durumda, kartın üzerinde yazılı olan bedel hastadan istenmelidir. Hastalardan bu şekilde alınan bedeller Hasta Kütüphanesi'ne verilmelidir.

Ödünç alınan ve geri verilmeyen okuma gereçlerinin denetimi işinin Hasta Kabul'den yürütülebileceğini, hastane yöneticilerinin çoğu dile getirmiştir. Onların bu düşünceleri, bu konudaki görüşlerimizi de desteklemektedir. Hastane yöneticilerinin yanı sıra, Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü de, hastaların ödünç aldıkları ve geri vermedikleri okuma gereçlerini, Hasta Kabul'e teslim etmek zorunda bırakılmaları fikrinde olduğu belirtmiştir.

Okuma gereçlerini ödünç verme hizmeti ile ilgili olarak, Hasta Kütüphanesi tarafından yapılması gereken bir işlem daha

vardır ki, o da yılda kaç gerecin ödünç verildiğini saptamaktır. Bu sayısal veriler, Hasta Kütüphanesi'nin etkinliği konusunda bir fikir verecektir.

Hasta Kütüphanesi kadrosunun, özellikle sabah saatlerinde, özel hizmetlere gereksinme duyacak hastalara hizmet götürme görevini yükleneceğini daha önce belirtmiştik. Bu özel hizmetlerden biri, kütüphane görevlisinin okuma yazma bilme - yen ya da okuyamayacak durumda olan hastalara kitap, dergi ya da gazete okumasıdır.

Bu konudaki görüşlerini almak üzere, kütüphane hizmetinin verilmesini isteyip istemediklerine, okuma yazma bilip bilmediklerine bakılmaksızın, soruşturma uygulanan bütün hastalara (204) bir soru yöneltilmiştir. Kütüphane görevlisinin okumalarına yardımcı olmasını, örneğin kitap, dergi, gazete gibi yayınları kendilerine okumasını isteyip istemedikleri sorusuna (Bkz. Ek 1, soru 13) alınan yanıtların sonuçlarını belirtmekte yarar görmekteyiz.

Soruşturma uygulanan 204 hastanın 160 ı yani % 78,4 ü, kütüphane görevlisine okutmak istememekte, 44 hasta yani bu toplumun % 21,5 i ise okutmak istemektedirler. Görüldüğü gibi, hastaların büyük bir çoğunluğu kendileri okumak eğilimindedirler. Ancak, okuma yazma bilmeyen 10 hastanın 9 u, kütüphane görevlisinin kendileri için okumasını çok olumlu karşılamışlardır. Ayrıca, kütüphane hizmetini istemediğini belirten 3 hasta, kütüphane görevlisinin kendileri için okumasını istemiştir. Bunların yanı sıra, kitap, dergi, gazete okumaya dayanan kütüphane hizmetinden yararlanmak isteyen, aynı zamanda kü-

tüphane görevlisinin kendilerine okumasını olumlu karşılayan 32 hasta vardır. Kütüphane görevlisine okutmak isteğinde olmadıklarını belirten 11 hasta ise, ağır ve okuyamayacak durumda olurlarsa kütüphane görevlisinin kendileri için okumasını isteyebileceklerini özellikle belirtmişlerdir.

Soruşturma uygulanan hasta toplumunun % 78,4 ü, yani büyük bir çoğunluğu, böyle bir hizmeti istemedikleri fikrindedirler. Ancak, okuma yazma bilmediği, hastalığı okumasına izin vermediği, ya da daha özel bir nedeni olduğu için, örneğin gözleri zayıf olduğu için, kütüphane görevlisinin okumasını isteyen hastalar, bir hasta toplumu içinde az da olsa bulunacaktır. Bu nedenle, Hasta Kütüphanesi kadrosu tarafından bu istekler karşılanmalıdır.

Bu hizmetin verilmesini isteyen hastaların % 56,7'sini oluşturan 25 hasta, sabah saatlerinde (8.30-12.00) hizmetin getirilmesini istediklerini belirtmişlerdir. Zaten, Hasta Kütüphanesi kadrosunun, hastalara okuma hizmetini, sabah saatlerinde vermesi düşünülmektedir. Hastaların bu düşünceleri, bu konudaki düşüncemizi desteklemektedir. Yine bu hizmetin verilmesinden yana olan hastaların % 34 ünü oluşturan 15 hasta ise, haftada üç kez hizmetin getirilmesi görüşündedirler. Şu halde, Hasta Kütüphanesi kadrosu tarafından düzenlenecek program gereğince, böyle bir hizmete gereksinime duyan hastalara, haftada üç kez sabah saatlerinde okuma hizmeti verilmelidir.

Hasta Kütüphanesi kadrosunun, yine özellikle sabah saatlerinde vereceği özel hizmetlerden biri de, ilerde dermeye katılmaları düşünülen gör-ışit araçlarından hastaların yararlanmalarını sağlamak, bunun için de kullanılmalarını öğretmek ve bu konuda rehberlik etmek olmalıdır. Pikapların, teyplerin, film, mikrofilm ve slayd makinelerinin kullanılmasını, hastaların bilmediği durumlarda öğretmek kütüphane görevlisinin işlerinden biridir.

Kütüphane görevlileri bu rehberliğin yanı sıra, gör-ışit araçlarını hastalara ödünç verme işlemlerini de yürütmelidirler.

Gör-ışit araçlarından yararlanmak isteyen hastaların (159) % 52,1 i yani 83 ü, bu hizmetlerden sabah saatlerinde (8.30-12.00) yararlanmak istediğindedirler. Zaten özel hizmetlerin tümü gibi bu hizmetin de sabah saatlerinde verilmesi düşünülmektedir. Hastaların çoğunun görüşleri, bu konudaki düşüncemizi desteklemektedir. Yine bu hizmetlerden yararlanmak isteyenlerin % 37,1 i yani 59 u, haftada üç kez hizmetin getirilmesi istediğindedirler. Hasta Kütüphanesi kadrosu bir program hazırlamalı ve gör-ışit araçlarından yararlanmak isteyen hastalara, haftada üç kez, sabahları hizmet götürmelidir.

Durumu ağır olan ya da hareket etme özelliğini yitirmiş hastalar için, daha da özel bir hizmet vermek gerekmektedir. Bu hizmet, ağır ya da hareket edemeyen hastalar için özel olarak geliştirilmiş araçların kullanılmaları ile sağlanmalıdır.

Bu araçların en önemlilerinden biri, kımıldamamaları gereken hastalar için, A. Gavrjusjov tarafından bulunmuş olan bibliyoskop okuma aracıdır. Bu araç, yatılarak, oturularak ya da yaslanılarak ve odayı karartmadan kullanılabilir. ⁵⁰

Kitap sayfalarını çevirmek için geliştirilen Stanmore aracı da, hareket edemeyen hastalara büyük yardımlar sağlamaktadır. ⁵¹ Bu araç, herhangi bir okuma gerecinin sayfalarını çeviremeyecek durumda olan, özellikle ellerini hareket ettiremeyen hastalar için çok yararlıdır. Araç, hastanın çenesi ya da dirseğiyle bir elektrik düğmesine hafifçe basması yoluyla çalışmaktadır. ⁵²

Prizma mercekli gözlükler ve dürbünler, hareket edemeyen hastaların büyük bir çaba harcamadan herhangi bir okuma gerecini okumaları için geliştirilmişlerdir. ⁵³

Gözleri zayıf olan hastaların kullanmaları için geliştirilen çeşitli büyüteçler de, bu araçlar arasında önemli bir yer almaktadırlar. ⁵⁴

Bu araçların en önemlilerinden biri de, yine hareket edemeyen hastalar için geliştirilmiş olan mikrofilm projeksiyon aracıdır. Bu aracın, hastanın önündeki ekrana ⁵⁵ ve tavana ⁵⁶ mikrofilmin izdüşümünü veren çeşitleri vardır. Mikrofilmin izdüşümünü tavana verenlerin, hastalar arasında daha çok rağbet gördükleri anlaşılmaktadır.

T.J. Rugerello, yürüyemeyen ve elleri tutmayan bir hastanın şu sözlerini aktarmaktadır :

"Hastane kütüphanecisi bana yaklaştı. Elinde bir projektör ve rulo bir mikrofilm vardı. Üzerimdeki tavana sayfanın görüntüsü düşecek şekilde projektörü ayarladı. Bir sonraki sayfanın çevrilmesi için basmam gereken düğmenin yerini gösterdi. Elimin ağırlığı düğmeye basmak için yeterliydi. Aracı çalıştırabildim. Böylece bu şekilde okuyabileceğimi anladım. Birkaç günde bir mikrofilm bitirdim. Zaman gittikçe daha çabuk geçmeye başladı."⁵⁷

Hastanın bu sözleri, kullandığı aracın morali üzerinde yarattığı olumlu etkiyi vermektedir. Aynı zamanda, hasta kütüphanesi görevlisinin, aracın kullanılmasına rehberlik etme konusundaki katkısının önemini belirlemektedir.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde de, durumları ağır olan ve hareket edemeyen hastalar için bu özel hizmetin verilmesi sağlanmalıdır. Şimdiden bu hizmet için gerekli olan araçları sağlama hazırlıkları yapılmalı, Hasta Kütüphanesi kadrosu işi yürütmeye başladığı zaman hizmet yürürlüğe sokulmalıdır. Bu hizmetin de, diğer özel hizmetler gibi sabah saatlerinde yürütülmesi önerilmektedir.

b. Teknik hizmetler :

Her kütüphanede olduğu gibi, hasta kütüphanelerinde de teknik hizmetler, okuyucu hizmetlerinin daha etkin bir şekilde verilmesini sağlarlar. Hasta kütüphanecileri, dermeyi oluşturu-

racak gereçleri seçmek, sağlamak, kataloglamak ve sınıflandırmakla, yani teknik hizmetleri yerine getirmekle yükümlüdürler.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde, teknik hizmetler Tıp Merkezi Kütüphanesi görevlileri tarafından başlatılmalıdır. Dermeye öncelikle katılmaları gereken kitap ve dergi gibi okuma gereçleri, seçim ölçütleri esaslarına göre meslekten kütüphaneci tarafından titizlikle seçilmelidir. Seçim yapılırken dermede bulundurulmasında yarar görülen yayın türlerine yer verilmeli, hastaların istekleri de gözönüne alınmalıdır. Seçimle dermeye katılan kitapların birer sağlama numarası almaları ve demirbaş kayıtlarının tutulması gerekmektedir. Kitapların kataloglama işlemleri ayrıntısız bir şekilde yapılmalıdır. Halk kütüphanesi dermesi özelliğini gösterecek olan bu derme için kullanılacak en uygun sınıflandırma sistemi Dewey Sınıflandırma Sistemi'dir. Kitaplar için hazırlanmış katalog kartlarından gerekli görülen dizinler oluşturulmalıdır. Kitapların sırtlarına sınıflandırma numaralarının yazılması gibi hazırlık işlemlerine de yer verilmelidir. Dergiler için bir karteksin hazırlanması ve kayıt işlemlerinin yapılması da çok önemlidir.

Başlangıçta Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından hizmet verilirken, derme ve kart katalogları hastane yönetimi tarafından sağlanacak küçük odada bulundurulmalıdır.

Hasta Kütüphanesi kadrosu hizmetlerin yürütülmesini üzerine aldığı anda, rayına oturtulmuş olan teknik hizmetlerin işlem-

lerini aynı esaslara bağlı kalarak sürdürmelidir. Bir yandan da gazetelerin ve gr-işit araçlarının dermeye katılmaları için çaba göstermeli, bunlarla ilgili teknik hizmetleri yerine getirmelidir.

ilerde 80 m² lik bir alanda kurulması nerilen Hasta Kütüphanesi'nde kart kataloglar hastaların yararına sunulmalıdır.

Böylelikle Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından başlatılacak olan teknik hizmetlerin, Hasta Kütüphanesi kadrosu tarafından sürdürülmesi gerekmektedir. Bu kadro, özel hizmetlerden artakalan zaman kesimi içinde, ya da 13.00-14.30 saatleri arasında teknik hizmetlerin yürütülmesini gerçekleştirebilir.

IV. Bölümün Dip Notları

1. Tews. y.a.g.e. s.88.
2. International Federation of Library Associations. Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 71.
3. HÖök. y.a.g.e. s. 420.
4. Junier, A.J. "Bibliotherapy: projects and studies with the mentally ill patient." Library Trends 11 (1962), s. 136.
5. Walsh, M.A. "Hastanelerde kütüphane servislerinin kurulması." Çev.: N.Borcaklı, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni 19,1 (1970), s. 53.
6. Munroe. y.a.g.e. s. 1281.
7. Swift. y.a.g.e. s. 339.
8. Tews. y.a.g.e. s. 90.
9. James. y.a.g.e. s. 46.
10. Walsh. y.a.g.e. s. 55.
11. Junier. y.a.g.e. s. 137.
12. Junier. y.a.g.e. s. 137.
13. ~~Rittenhouse~~. y.a.g.e. s. 493.
14. Boorer, D. "Psychiatric hospitals and their need for library services." International Library Review 4 (1972), s. 386.
15. Walsh. y.a.g.e. s. 52.
16. Tews. y.a.g.e. s. 93.
17. International Federation of Library Associations. Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 71.

18. James. y.a.g.e. s. 45.
19. Baatz. y.a.g.e. s. 378.
20. Luciola. "U.S.A., 1967..." y.a.g.e. s. 388.
21. Miller. y.a.g.e. s. 376.
22. Tews, R.M. "Bibliotherapy; introduction." Library Trends 11 (1962), s. 103.
23. Junier. y.a.g.e. s. 140.
24. James. y.a.g.e. s. 46.
25. Menninger, K. "Reading as therapy." American Library Association Bulletin 55 (1961), s. 319.
26. James. y.a.g.e. s. 46.
27. James. y.a.g.e. s. 46.
28. Casey. y.a.g.e. s. 357.
29. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 74.
30. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 74.
31. Junier. y.a.g.e. s. 136.
32. Tews. "Bibliotherapy; a link...." y.a.g.e. s. 90.
33. Boorer. y.a.g.e. s. 386.
34. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 74.
35. Gardner. y.a.g.e. s. 64.
36. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 72.
37. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 73.

38. Nefedčenko. y.a.g.e. s. 283.
39. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 73.
40. Walsh. y.a.g.e. s. 55.
41. Höök. y.a.g.e. s. 422.
42. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 73.
43. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 73.
44. Toma. y.a.g.e. s. 368.
45. International Federation of Library Associations.
Libraries in Hospitals Subsection. y.a.g.e. s. 73.
46. Toma. y.a.g.e. s. 368.
47. Rimkeit. y.a.g.e. s. 363.
48. Kellner. y.a.g.e. s. 38.
49. Kellner. y.a.g.e. s. 37.
50. Kellner. y.a.g.e. s. 38.
51. Walsh. y.a.g.e. s. 59.
52. Janssen. y.a.g.e. s. 256.
53. Luciola. "Out of isolation..." y.a.g.e. s. 1423.
54. Luciola. "U.S.A., 1967..." y.a.g.e. s. 388.
55. Walsh. y.a.g.e. s. 59.
56. Luciola. "Out of isolation..." y.a.g.e. s. 1422.
57. Ruggerello, T.J. "Feel a book." Wilson Library Bulletin 35 (1961), s. 380.

V. SONUÇ

Birçok gelişmiş ülkede uzun yıllardır verilmekte olan hastalara kütüphane hizmetinin ülkemizdeki uygulamaları yeni yeni görülmektedir. Türkiye'nin en modern hastanelerinden biri olan Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde ise, bu hizmetin sürekli, olumlu ve etkin bir şekilde uygulanması gecikmiş durumdadır.

Gecikmiş olan bu hizmetin, hasta, hastane yöneticisi, bölüm başkanı, doktor ve hemşire kesimleri ile Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü tarafından gerekli görülüp görülmediğini yoklamak, özellikle hastaların kütüphane hizmetlerine gerçekten gereksinme duyup duymadıklarını anlamak amacıyla, başta hastalar olmak üzere, sözü geçen bütün kesimlere soruşturmalar uygulanmıştır. Soruşturma sorularına alınan yanıtlar, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalara kütüphane hizmeti verilmesi gerektiği sonucunu açıkça ortaya çıkarmıştır.

Hastalara bu hizmetin verilmesi zorunluluğu kanıtlandıktan sonra, uygulamanın ne şekilde yapılacağı konusuna yer verilmiştir. Soruşturmalardaki soruların bir kısmı da, hizmetlerin uygulanmasına ışık tutmaları amacıyla sorulmuştur. Böylelikle, soruşturma yanıtlarının sonuçları, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nin özel yapısı, ülkemizin kütüphanecilik koşulları ve hasta kütüphaneleri hakkındaki genel bilgiler değerlendirilerek, Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde yatan hastalara kütüphane hizmetlerinin en etkin biçimde ne şekilde verilebileceği bir tasarı olarak ortaya konmuştur.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde, hastalara kütüphane hizmetini örgütleyecek ve yürütmeye başlayacak olan kuruluşun Tıp Merkezi Kütüphanesi olacağı sonucuna varılmıştır. Bu kütüphanenin hastane yönetimi ile sıkı bir işbirliği halinde bulunması ve hizmetleri yürürlüğe sokması gerekmektedir. Hizmetlerin teknik yönden kütüphaneye, yönetim yönünden ise hastaneye bağlı olması konusunda, Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü ile hastane yöneticileri arasında bir çelişki yoktur. Daha ilerde, hastalara kütüphane hizmetinin Tıp Merkezi Kütüphanesi tarafından değil, hastane yönetimine bağlı ayrı bir Hasta Kütüphanesi kadrosu tarafından yürütülmesi sonucu ortaya konmuştur. Tıp Merkezi Kütüphanesi hizmetleri daha dar kapsamda verirken, Hasta Kütüphanesi kadrosu hizmetlerin kapsamını genişletme durumunda olacaktır.

Çalışmamızda Tıp Merkezi Kütüphanesi'nin başlangıç çalışmalarına ışık tutacak nitelikte bilgi verilmiştir. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hastalara kütüphane hizmetlerinin, Tıp Merkezi Kütüphanesi ve hastane yönetiminin ortaklaşa çabalarıyla ve en kısa zamanda uygulamaya geçirilmesi beklenmektedir.

E K L E R

EK 1.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ HASTANELERİNDE YATAN
HASTALARIN, KÜTÜPHANE HİZMETİ KONUSUNDAKİ
TUTUMLARINI ARAŞTIRMAK AMACIYLA UYGULANAN SORUŞTURMA:

1. Cinsiyeti: 1 ( ) Erkek, 2 ( ) Kadın
2. Yaşı : ...

SORU: 1 Eğitim durumunuz nedir?

- 4.1 ( ) Okuma yazma bilmez
2 ( ) Okuma yazma bilir
3 ( ) ilkokul
4 ( ) Ortaokul
5 ( ) Lise/Lise dengi
6 ( ) Üniversite/Yüksek Okul
7 ( ) Üniversite üstü

SORU: 2 Ne zamandan beri hastanede yatıyorsunuz?

- 5.1 ( ) 1-7 gün
2 ( ) 1-15 gün
3 ( ) 1-25 gün
4 ( ) 1-3 ay
5 ( ) 3 aydan fazla
6 ( ) Diğer

SORU: 3 Hastanede iken sıkılıyor musunuz?

- 6.1 ( ) Evet
2 ( ) Hayır
3 ( ) Ara sıra (bazan)

SORU: 4 Sürekli okuduğunuz bir dergi/gazete var mı?

7.1 ( ) Evet

2 ( ) Hayır

SORU: 5 Hastaneye gelirken okumak için kitap/dergi/
gazete v.b. getirdiniz mi?

8.1 ( ) Evet

2 ( ) Hayır

SORU: 6 Hastanede kaldığınız süre içinde kitap/dergi/
gazete v.b. okumak ister misiniz?

9.1 ( ) Evet

2 ( ) Hayır

3 ( ) Bilmiyor (kararsız)

SORU: 7 Size kitap/dergi/gazete getirecek bir yakını-
nız var mı?

10.1 ( ) Evet

2 ( ) Hayır

3 ( ) Bilmiyor

SORU: 8 Hastane içinde bir kütüphane hizmeti verilmesi-
ni ve size kitap/dergi/gazete v.b. getirilme-
sini ister misiniz?

11.1 ( ) Evet

2 ( ) Hayır

3 ( ) Bilmiyor (kararsız)

SORU: 9 Soru 8 e yanıtınız evet ise aşağıdaki tür-
lerden en çok hangisini okumayı tercih eder-
siniz ?

- 12.1 ( ) Kitap
- 2 ( ) Dergi
- 3 ( ) Gazete
- 4 ( ) Bilmiyor (kararsız)

SORU: 10 Okumayı en çok istediğiniz yayın kitap ise
aşağıdaki kitap türlerinden hangisini oku-
mayı tercih edersiniz ? (Birden fazla yanıt
verilebilir)

- 13.1 ( ) Roman
- 14.1 ( ) Tarihi roman
- 15.1 ( ) Macera romanı
- 16.1 ( ) Polisiye roman
- 17.1 ( ) Aşk romanı
- 18.1 ( ) Kurgu-bilim romanı (Uzay ile ilgili romanlar)
- 19.1 ( ) Şiir
- 20.1 ( ) Tiyatro
- 21.1 ( ) Hikâye
- 22.1 ( ) Fıkra/mizah/eğlence kitabı
- 23.1 ( ) Seyahat kitabı
- 24.1 ( ) Anı
- 25.1 ( ) Yaşam öyküsü (biyografi)
- 26.1 ( ) Diğer

SORU: 11 Okumayı en çok istediğiniz yayın dergi ise aşağıdaki dergi türlerinden hangisini okumayı tercih edersiniz? (Birden fazla yanıt verilebilir)

- 27.1 ( ) Mizah dergisi (Çarşaf gibi)
 28.1 ( ) Aktüel dergi (Hayat gibi)
 29.1 ( ) Siyasi dergi (Yankı gibi)
 30.1 ( ) Spor dergisi (Türk Spor gibi)
 31.1 ( ) Müzik dergisi (Hey gibi)
 32.1 ( ) Sanat dergisi (Ankara Sanat Dergisi gibi)
 33.1 ( ) Edebi dergi (Varlık gibi)
 34.1 ( ) Diğer

SORU: 12 Okumayı en çok istediğiniz yayın gazete ise, okumak istediğiniz gazetenin ismini belirtiniz.

35.1 ( ) .....

SORU: 13 Kütüphane görevlisinin okumanıza yardımcı olmasını, örneğin kitap/dergi/gazete v.b.yi size okumasını ister misiniz ?

- 37.1 ( ) Evet
 2 ( ) Hayır
 3 ( ) Bilmiyor (kararsız)

SORU: 14 Kitap/dergi/gazete v.b. dışında kalan kütüphane gereçlerinden yararlanmak ister misiniz? (Örneğin film, plâk, ses bandı v.b.)

- 38.1 ( ) Evet
 2 ( ) Hayır
 3 ( ) Bilmiyor (kararsız)

SORU: 15 Kütüphane görevlisinin ne kadar zamanda bir gelmesini ve hizmet vermesini istersiniz?

- 39.1 ( ) Günde bir
2 ( ) Haftada üç
3 ( ) Haftada iki
4 ( ) Haftada bir
5 ( ) Diğer
6 ( ) Bilmiyor (kararsız)

SORU: 16 Günün hangi saatlerinde kütüphane görevlisinin gelmesini ve hizmet vermesini istersiniz?

- 40.1 ( ) 8.30 - 10.00
2 ( ) 10.00 - 12.00
3 ( ) 14.30 - 16.00
4 ( ) 16.00 - 17.30
5 ( ) Bilmiyor (kararsız)

NOTLAR:

EK 2.

HASTANE YÖNETİCİLERİNE UYGULANAN SORUŞTURMA:

Adı :

Soyadı :

Mesleği :

1. - Bu hastanede hastalara kütüphane hizmeti verilmesini ister misiniz?

Evet ( ) Hayır ( )

Fikirlerinizi açıklayınız:

Yanıtınız evet ise, hastalara verilecek kütüphane hizmetinin kurulması ve yürütülmesi için gereken gelirin sağlanması konusunda yardımcı olur musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

Bilmiyor (kararsız) ( )

Fikirlerinizi açıklayınız:

2. - Kütüphane hizmetleri konusunda, yetki ve sorumlulukların, Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi'ne verilmesinden yana mısınız?

Evet ( ) Hayır ( )

Bilmiyor (kararsız) ( )

Fikirlerinizi açıklayınız:

Yanıtınız evet ise, kütüphane yetkililerinin karşılaştıkları sorunlarda yardımcı olabileceğiniz kanısında mısınız?

Evet ( ) Hayır ( )

Bilmiyor (kararsız) ( )

Fikirleriniz açıklayınız:

3. - Daha önce hastalara kütüphane hizmeti veren bir hastanede çalıştınız mı?

Evet ( ) Hayır ( )

Çalıştıysanız izlenimlerinizi anlatınız:

NOTLAR:

EK 3.

BÖLÜM BAŞKANLARI, DOKTORLAR VE HEMŞİRELERE
UYGULANAN SORUŞTURMA:

Adı :

Soyadı :

Mesleği : Doktor ( ) Hemşire ( )

1 - Daha önce hastalara kütüphane hizmeti veren bir hastane-
de çalıştınız mı?

Evet ( ) Hayır ( )

Çalıştıysanız izlenimlerinizi anlatınız:

2 - Bu bölümdeki hastalar genellikle ne kadar süreyle hasta-
nede yatıyorlar ?

1-7 gün ( )

1-15 gün ( )

1-25 gün ( )

1-3 ay ( )

3 aydan fazla ( )

Diğer ( )

3 - Hastaların, hastalıklarını bir süre için unutmaları, ha-
yata bağlanmaları ve ruhsal bakımdan sağlıklı yaşamaları
açısından kütüphane hizmetlerinin yararına inanır mısınız?

Evet ( ) Hayır ( )

4 - a) Bu bölümde hastalara kütüphane hizmeti verilmesini ister misiniz ?

Evet ( ) Hayır ( )

b) Yanıtınız hayır ise hastaların sağlığı açısından mı bu bölümde kütüphane hizmeti verilmesinin sakıncaları vardır ?

Evet ( ) Hayır ( )

c) 4.b'ye yanıtınız evet ise hastaların sağlığı açısından kitap dışı gereçlerden (film, plâk, ses bandı gibi) yararlanmalarının sakıncaları var mıdır?

Evet ( ) Hayır ( )

5 - Kütüphane görevlisinin çalışması işlerinizin akışı açısından bir sakınca teşkil eder mi ?

Evet ( ) Hayır ( )

Bilmiyor (kararsız) ( )

6 - Günün hangi saatlerinde kütüphane görevlisinin gelmesini ve hizmet vermesini uygun bulursunuz ?

8.30 - 10.00 ( )

10.00 - 12.00 ( )

14.30 - 16.00 ( )

16.00 - 17.30 ( )

NOTLAR:

EK 4.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP MERKEZİ KÜTÜPHANESİ MÜDÜRÜNE
UYGULANAN SORUŞTURMA:

Adı :

Soyadı :

1.- Hastaların, hastalıklarını bir süre için unutmaları, hayata bağlanmaları ve ruhsal bakımdan sağlıklı yaşamaları yönünden kütüphane hizmetlerinin yararına inanır mısınız?

Evet ( ) Hayır ( )

2.- Böyle bir hizmetin kütüphaneniz tarafından yürütülebileceği fikrinde misiniz?

Evet ( ) Hayır ( )

3.- Hastane yöneticilerini, böyle bir hizmetin kütüphaneniz tarafından verilmesi konusunda ikna edebileceğinize inanıyor musunuz ?

Evet ( ) Hayır ( )

Bilmiyor ( )

Yanıtınız evet ise ne şekilde ikna edeceğinizi açıklayınız:

4.- Böyle bir hizmetin kütüphaneniz tarafından yürütülmesi halinde araç, gereç ve derme için gerekli olan geliri nereden sağlamayı düşünüyorsunuz?

5.- Böyle bir hizmeti plânlamak ve uygulamaya başlamak sizce ne kadar zaman alır?

3 ay ( )   6 ay ( )   1 yıl ( )
1 yıldan fazla ( )   Bilmiyor ( )

6.- Kütüphanenizde hasta kütüphanesi hizmetini de yürütecek sayıda personel var mıdır?

Evet ( )   Hayır ( )

Yanıtınız hayır ise hastane yöneticilerinin daha fazla personel temin etmelerini sağlayabilir misiniz?

Evet ( )   Hayır ( )
Bilmiyor ( )

7.- Hasta dermesi için, Tıp Merkezi Kütüphanesi'nden ayrı bir yer sağlamayı düşünür müsünüz?

Evet ( )   Hayır ( )
Bilmiyor ( )

Yanıtınız evet ise, hasta dermesinin hastane içinde bir yerde bulundurulması için hastane yöneticilerini ikna edebilir misiniz?

Evet ( )   Hayır ( )
Bilmiyor ( )

8.- Kütüphane görevlisinin ne kadar zamanda bir hizmet vermesini düşünürsünüz?

Günde bir ( )   Haftada üç ( )
Haftada iki ( )   Haftada bir ( )

9.- Sizce günün hangi saatlerinde kütüphane görevlilerinin hizmet vermeleri uygundur? (Birden fazla yanıt verilebilir)

8.30 - 10.00 ( )

10.00 - 12.00 ( )

14.30 - 16.00 ( )

16.00 - 17.30 ( )

10.- Sizce ödünç aldığı kitabı ya da dergiyi kütüphane görevlisine geri vermeden taburcu olan hasta, kitabı ya da dergiyi hastane ile ilişkisini kestiği yere teslim etmek zorunda bırakılmalı mıdır?

Evet ( ) Hayır ( )

11.- Gör-işit araçlarını hastalara kütüphane hizmeti olarak götürmeyi ve onları yararlandırmayı düşünür müsünüz?

Evet ( ) Hayır ( )

NOTLAR:

K A Y N A K C A

- Baatz, W. H. "Patients' library services and bibliotherapy." Wilson Library Bulletin, 35 (1961), 378-379.
- Ballandras, M. "Reading in hospitals (1973)." International Library Review, 6 (1974), 407-409.
- Bereczky, E. "The Organization of Hungarian hospital libraries (1972)." International Library Review, 6 (1974), 415-417.
- Bjerre, A. "Hospital library services in Denmark and library service in special areas of social care." Libri, 19, 4 (1969), 246-248.
- Bloomquist, H. (ed). Library practice in hospitals; a basic guide. Cleveland: Case Western Reserve University, 1972.
- Boorer, D. "Psychiatric hospitals and their need for library services." International Library Review, 4 (1972), 383-386.
- Bourdin, G. "French hospital libraries according to the 1973 survey." International Library Review, 6 (1974), 411-414.
- Campbell, H. C. and Ludlow, V.F. "The Canadian library scene." International Library Review, 1 (1969), 213-223.
- Gasey, G. M. "Library service to the handicapped and institutionalized." Library Trends, 20 (1971), 350-366.
- Dorland, W.A.N. Illustrated medical dictionary. (25 th ed.) Philadelphia: Saunders, 1974.

Gardner, F.M. "The Integrated hospital library. 2. England." International Library Review, 1 (1969), 61-65.

Gove, P.B. (ed). Webster's third new international dictionary of the English language, unabridged. Springfield: G. and C. Merriam Company, 1965.

Guenebaud, J. "Relations between hospital libraries and public libraries. France (1973)." International Library Review, 6 (1974), 403-405.

Gülhane Askerî Tıp Akademisi ve Eğitim Hastanesi. "Hasta Kütüphanesi." (Basılmamış yönetmelik) Ankara, 1976.

Hacettepe Üniversitesi Bülteni: 1977-1978. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basım ve Yayım Genel Müdürlüğü, 1977.

Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi. Bilim uzmanlığı ve doktora tezlerinin yazılmasında, teksirinde ve ciltlenmesinde gözönünde tutulacak standartlar (esaslar) yönergesi. Ankara: 1975.

Harrison, K. C. The Library and the community. (2 nd. ed.) London: Andre Deutsch, 1966.

Holmström, B. "The Hospital library. 3. Scandinavia." International Library Review, 1 (1969), 67-70.

Horne, E. M. "A Look at bibliotherapy." Special Libraries, 66 (1975), 27-31.

"Hospital libraries in the Federal Republic of Germany 1960 to 1968." International Library Review, 1 (1969), 225-227.

Höök, L. "The Stockholm public library: patients' libraries and work with the disabled (1972)." International Library Review, 6 (1974), 419-426.

Index Medicus: 1960-1978. Bethesda: U.S. Department of Health, Education and Welfare, National Library of Medicine, 1960-1978.

International Federation of Library Associations. Libraries in Hospitals Subsection. "I.F.L.A. standards for libraries in hospitals (general service)." Unesco Bulletin for Libraries, 23 (1969), 70-76.

James, M. "Why a library?" Canadian Hospital, 37 (1960), 44-46, 86.

Janssen, C.E. "Belçika Kızıl Haç hastane kütüphaneleri." Çev. M. Özgünay. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 5 (1956), 253-257.

Johnson, B.C. "The Integrated hospital library. I. U.S.A." International Library Review, 1 (1969), 53-59.

Johnson, B.C. "Services an integrated hospital library can and cannot provide." In: Sewell, W. (ed). Reader in medical librarianship. Washington, D.C. : N.C.R., 1973. 284-288.

Junier, A.J. "Bibliotherapy: projects and studies with the mentally ill patient." Library Trends, 11 (1962), 136-146.

Kellner, B. "İsveç'te hastane kütüphaneleri." Çev.: H. Çelik. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 17, 1 (1968), 35-38.

Library Literature: 1960-1977. New York: H.W. Wilson Company,
1960-1977.

Lucioli, C.E. "Full partnership on the educational and therapeutic team. The goal of hospital and institution libraries." American Library Association Bulletin, 55 (1961), 313-314.

Lucioli, C.E. "Out of isolation: the patients' library." Library Journal, 92 (1967), 1421-1423.

Lucioli, C.E. and Baker, E.M. "U.S.A., 1967: The Role of the public library in hospital library provision." International Library Review, 4 (1972), 387-391.

Menninger, K. "Reading as therapy." American Library Association Bulletin, 55 (1961), 316-319.

Miller, A.M. "U.S.S.R., 1970: The Reading matter of patients." International Library Review, 4 (1972), 373-377.

Monroe, M.E. "Services in hospital and institution libraries." American Library Association Bulletin, 63 (1969), 1280-1283.

Moody, M.T. "Bibliotherapy: modern concepts in general hospitals and other institutions." Library Trends, 11 (1962), 147-158.

Moore, F.D. "Bodily changes in surgical convalescence. I. The Normal sequence; observations and interpretations." Annals of Surgery, 137, 3 (1953), 289-315.

- Nefedčhenko, M. "Hospital libraries in the Union of Soviet Socialist Republics." Unesco Bulletin for Libraries, 24 (1970), 248-250, 283.
- Nielsen, H. "Denmark, 1968: Danish hospital libraries and the training of hospital librarians." International Library Review, 4 (1972), 351-355.
- Partington, W.W. "United Kingdom, 1971: The Library Association, Hospital Libraries and the Handicapped Readers' Group." International Library Review, 4 (1972), 379-380.
- Paulin, L.V. "United Kingdom, 1971: Current developments in hospital libraries." International Library Review, 4 (1972), 380-383.
- Peillon, J. "France, 1971: A Voluntary library organization in Lyon and ist region." International Library Review, 4 (1972), 357-360.
- Pemberton, J.E. "The Role of public library authorities in the development of hospital library services." Journal of Librarianship, 3, 2 (1971), 101-119.
- Psychological Abstracts; 1970-1977. Washington, D.C.: American Psychological Association, 1970-1977.
- Rinkeit, A. "German Democratic Republic, 1970: The Development of patients' libraries." International Library Review, 4 (1972), 361-364.
- Rittenhouse, D.C. "Prisoners, patients and public libraries." Wilson Library Bulletin, 45 (1971), 490-493.

- Ruggerello, T.J. "Feel a book." Wilson Library Bulletin, 35 (1961), 380.
- Swift, H.P. "Trends in hospital library service." American Library Association Bulletin, 55 (1961), 338-340.
- Tews, R.M. "Bibliotherapy: a link with the community." Hospital Progress, 48 (1967), 88-94.
- Tews, R.M. "Bibliotherapy; introduction." Library Trends, 11 (1962), 97-105.
- Toma, A. "Hungary, 1970: The Organization of hospital libraries." International Library Review, 4 (1972), 365-368.
- Türkiye Bibliyografyası: 1960-1977. Ankara: Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü, 1961-1978.
- Türkiye Makaleler Bibliyografyası: 1960-1977. Ankara: Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü, 1961-1978.
- Walsh, M.A. "Hastanelerde kütüphane servislerinin kurulması." Çev.: N. Borcaklı. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 19, 1 (1970), 50-59.

Ö Z E T

Hastanelerin temel amaçları, mümkün olan en iyi hasta bakımını sağlamalarıdır. Eğitim, araştırma ve toplum hizmeti gibi amaçlar, bu temel amaca yardımcı olma durumundadırlar. Yardımcı amaçlardan biri olan toplum hizmeti, hastalara kütüphane hizmeti verilmeksizin gerçekleştirilemez. Çağımızda hastalara kütüphane hizmeti verilmesi bir lüks değil, bir zorunluluk haline gelmiştir. Birçok gelişmiş ülkenin hastanelerinde uzun yıllardır verilmekte olan bu hizmetin ülkemizde de bazı yeni uygulamaları görülmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri, bu hizmeti sürekli ve etkin bir şekilde uygulamakta gecikmiş durumdadır. Her hastane gibi, bu hastanenin de hasta bakımını tam olarak gerçekleştirebilmesi için hastalarına kütüphane hizmetini etkin bir şekilde vermesi gerekmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri'nde hastalara kütüphane hizmeti vermenin gerekli olduğunu ve özellikle hastaların böyle bir hizmete gereksinme duyduklarını kanıtlamak amacıyla, hastane bünyesi içinde çeşitli kesimlere soruşturmalar uygulanmıştır. Bu kesimler hastalar, hastane yöneticileri, bölüm başkanları, doktorlar ve hemşirelerdir. Ayrıca Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi Müdürü de soruşturma uygulanan kişiler arasında yer almıştır. Soruşturma sonuçları, hastalara kütüphane hizmeti verilmesi gerektiği ve hastalar tarafından bu hizmete gereksinme duyulduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Gerekliliği kanıtlanan bu hizmetin uygulanması konusuna eğilinmiş, hizmetin en etkin biçimde ne şekilde verilebileceği üzerinde durulmuştur. Soruşturmalarındaki soruların bazıları da, hizmetlerin uygulanmasına ışık tutma amacını taşımaktadır.

Bu hizmeti örgütleyecek ve yürütmeye başlayacak olan kuruluş, Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi'dir. Hastane yönetimi ile sıkı bir işbirliği halinde başlatılacak olan hizmet, ilerde hastane yönetimine bağlı ayrı bir Hasta Kütüphanesi kadrosu tarafından yürütülmelidir. Başlangıçta dar kapsamlı olarak verilmesi düşünölen kütüphane hizmetinin, Hasta Kütüphanesi kadrosu tarafından daha geniş kapsamlı olarak sunulması gerekmektedir.

ENGLISH ABSTRACT

The main goal of hospitals is to provide the best patient care. Education, research and community service are the other activities which are basically in supportive nature to this goal. It is now known that, we cannot talk of existence of a community service without providing library services for patients. At the present time, providing these services for patients, is no more a luxury, but a necessity. These services have been provided for many years by large number of hospitals in developed countries and the service has been put into practice very recently in our country.

Hacettepe University Hospitals seem to be late in providing such a service on a continuous manner and in an effective way to its patients. In order to establish the best patient care, this hospital should also provide and utilize effective library service to the patients as in any well organized hospitals in any developed country.

In order to prove that it is necessary to provide patients' library services in Hacettepe University Hospitals and especially to demonstrate that patients need such a service, questionnaires applied to the patients, as well as the different segments of hospital personnel which include hospital administrators, departments' heads, doctors and nurses. The Director of Hacettepe University Medical Center Library is among the people to whom questionnaire is applied. The results of the questionnaires, demonstrated that providing

library services for patients is necessary and patients are eager to have such a service.

After proving the necessity of library services, we concentrated on finding out the best and the most effective way to put into practice of such a service. It has been found very useful in this regard some of the answers have been obtained through the questionnaires.

The institution which will organize, initiate and apply patients' library services is Hacettepe University Medical Center Library. Services will be initiated by close cooperation with the hospital administration. Later, these services should be provided by a separate Patients' Library team which will be attached to the hospital administration. It is naturally expected that, initially library services for patients would be available in a limited extent. However, after completing its organization and resources these services would eventually be provided in a wider scope by Patients' Library team.